



# activate

Enhancing the anti-Trafficking Identification,  
prevention and support mechanisms

## Ръководство за обучение на адвокати, работещи с лица, търсещи или получили закрила, жертви на трафик



Проектът е финансиран от фонд  
„Убежище, миграция и интеграция“  
на Европейския съюз



---

## Партньори



КМОП – Гърция  
[www.kmop.gr](http://www.kmop.gr)



DIFFERENZA DONNA NGO – Италия  
[www.differenzadonna.org](http://www.differenzadonna.org)



ФОНДАЦИЯ „АСОЦИАЦИЯ АНИМУС“ – България  
[www.animusassociation.org](http://www.animusassociation.org)



SOLWODI Deutschland e.V. – Германия  
<http://www.solwodi.de>

## Автори

Ева Данър и Аня Уелс, SOLWODI Германия e.V., Германия (Част I)

Мария Ели Дүфекси Каплани, Криса Сотериу, Ейрини Атанасиу, КМОП, Гърция (Модул I, Модул II)

Антоанета Василева, Надя Кожухарова, „Асоциация Анимус“, България (Модул III)

Александър Хармс (почетен правен експерт), Харалд Клинке (почетен правен експерт), Ева Данър, Катарина Хайн, Бернадет Нямеке & Аня Уелс, SOLWODI Германия e.V., Германия (Модул IV)

Илария Бояно, Кристина Чекини, Джулия Фиораванти, DD, Италия (Модул V, Модул VI – подраздели 6.1, 6.2)

Диляна Маркова, „Асоциация Анимус“, България (Модул VI – подраздели 6.3, 6.4)

Съдържанието на тази публикация отразява единствено възгледите на авторите. Европейската комисия не поема отговорност за използването на информацията, която се съдържа в нея.



---

## Съдържание

Въведение .....	5
ЧАСТ I: РЪКОВОДСТВОТО .....	7
1.1 Концептуална рамка .....	7
1.2 За кого е това ръководство? .....	8
1.3 Цели и задачи на ръководството .....	9
1.4 Как да използвате Ръководството .....	11
1.5 Как да провеждате обучение за трафик на хора .....	13
ВЪПРОСНИЦИ ЗА УЧАСТНИЦИТЕ .....	16
ЧАСТ II – ОБУЧИТЕЛНИ МОДУЛИ .....	19
МОДУЛ I: ВЪВЕДЕНИЕ В ТРАФИКА НА ХОРА: ПРАВНА РАМКА И ПОЛИТИКИ.....	19
1.1. Какво е трафик на хора? .....	19
1.2. ДАННИ за ЕС относно трафика на хора: идентифицирани жертви на трафик и форми на експлоатация.....	20
1.3. Правна рамка .....	24
1.3.1. Протоколът от Палермо (2000 г.).....	24
1.3.2. Конвенцията на Съвета на Европа (2005 г.) .....	26
1.3.3. Европейски директиви 2011/36/ЕС и 2012/29/ЕС .....	28
1.3.4. <i>Въздействие на други разпоредби на правото на ЕС върху жертвите на трафик на хора</i> 31	
1.3.5. <i>Съдебна практика на националните и международните съдилища</i> .....	33
1.3.6. <i>Законодателна рамка България</i> .....	35
МОДУЛ II: ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ПОМОЩ НА ЖЕРТВИТЕ: СПЕЦИФИЧНИ ПОДХОДИ .....	37
2.1. Перспектива, основана на пола.....	37
2.2. Междусекторен подход.....	39
2.3. Подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите .....	41
2.4. Ролята на адвоката за идентификация, закрила и подкрепа на жертвите .....	43
2.5. Затруднения при интервюиране и работа с жертвите .....	45

---



---

ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ.....	50
МОДУЛ III: ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА .....	53
3.1. Форми на експлоатация.....	53
3.1.1. Сексуална експлоатация.....	54
3.1.2. Трудова експлоатация.....	55
3.1.3. Други форми на експлоатация.....	56
3.1.4. Експлоатация на деца .....	58
3.2. Индикатори за виктимизация .....	58
3.3. Рискови фактори при трансевропейския трафик.....	65
3.3.1. Личните характеристики като рискови фактори за уязвимост към трафик.....	66
3.3.2. Проблеми на интеграцията в Европа като рисков фактор.....	68
3.3.3. Рискови фактори, произтичащи от приложимите процедури, практики и законодателство .....	70
3.3.4. Пандемията от COVID-19 като рисков фактор.....	72
3.4. Аспекти на процедурите за гарантиране на правата на жертвите .....	73
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ .....	75
МОДУЛ IV: ПРОЦЕСУАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ ПРЕД НАКАЗАТЕЛЕН СЪД.....	78
4.1. Нужди на жертвата в наказателното правосъдие .....	78
4.1.1. Специфики на наказателното производство при случаи на трафик .....	79
4.1.2. Четири възможности за жертвите на трафик в системата на наказателното правосъдие.....	82
4.1.3. Участие на жертви на трафик в наказателното производство в България .....	83
4.1.4. Какви са конкретните нужди на жертвите на трафик в крайна сметка?.....	85
4.2. Разследване и наказателно преследване за трафик на хора .....	87
4.2.1. Разследване на трафик – досъдебна фаза .....	87
4.2.2. Разследване на случаи на трафик – процедури по разследване от страна на прокуратурата .....	89
4.2.3. Разследване на трафик по време на съдебното производство .....	92

---



---

4.2.4.	Въпроси, които трябва да се вземат предвид след съдебната фаза .....	92
4.3.	Обезщетение на жертвите .....	93
4.3.1.	Как да улесните правото на обезщетение на жертвите на трафик.....	95
4.3.2.	Обезщетение за жертвите на трафик в България.....	97
4.4.	Закрила на жертвите на трафик като извършители – вторична експлоатация.....	100
4.4.1.	Вторична експлоатация.....	103
4.4.2.	Необходимост от прилагане на принципа на ненаказуемост – анализ на съдебната практика 103	
4.4.3.	Практически последици за адвокатите, подпомагащи жертви на трафик .....	105
МОДУЛ V: ИМИГРАЦИОННИ СРЕДСТВА ЗА ПРАВНА ЗАЩИТА .....		106
5.1.	Границата като рисков фактор за трафика на хора .....	106
5.2.	Правото на разрешение за пребиваване и закрилата на жертви на трафик .....	109
5.3.	Помощ за жертвите на трафик, нуждаещи се от международна закрила .....	113
5.3.1.	Форми на международна закрила.....	113
5.3.2.	Международна закрила в България .....	114
5.3.3.	Случаи на жертви на трафик, допустими за международна закрила .....	116
5.3.4.	Критерии, основани на Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), за оценка на правото на жертвите на трафик на международна закрила .....	120
5.3.5.	Процесуални гаранции .....	122
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ .....		125
МОДУЛ VI: ДОПЪЛНИТЕЛНА ПРАВНА ЗАЩИТА В ПОМОЩ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК .....		128
6.1.	Връзката между домашното насилие, насилието, основано на пола, и трафика на хора 128	
6.2.	Процесуално представителство на жертви на трафик по дела за родителски права ..	130
6.3.	Трудовата експлоатация на мигранти и връзката с трафика на хора .....	133
6.4.	Правна закрила на деца, жертви на трафик.....	144
ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ .....		155
Библиография.....		160

---



---

## Въведение

Адвокатите, които оказват подкрепа на мигранти и лица, търсещи или получили убежище и закрила, имат решаваща роля за гарантиране правата на жертвите на трафик на хора. Те могат да се позовават както на наказателноправни, така и на трудовоправни разпоредби, за да докажат, че хората, които защитават, са станали жертви на престъпление и трафикантите трябва да бъдат изправени пред съда. Освен това, те подкрепят жертвите на трафик, като се грижат правата им да бъдат защитени, да получат обезщетение като жертви на престъпление и статут на пребиваване. (Harris & Goncalves, 2017:3). Неотдавнашното проучване на Службата на специалния представител и координатор за борба с трафика на хора към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа показва, че сред специалистите в сферата на наказателното правосъдие, включително и сред адвокатите, липсва достатъчно разбиране за ролята на пола като фактор, който трябва да се има предвид при противодействието на трафика и интеграцията на жертвите. (OSCE 2021). Трафикът на хора не влиза в задължителното обучение на юристите. Адвокатите не са подготвени да предотвратяват вторична виктимизация на жертвите по време на разследването и наказателното преследване. Ето защо усилията за изграждането на капацитет в областта на трафика на хора чрез подходящи обучения продължава да е необходимост в много държави, членки на ЕС (пак там, 49). Проект АСТIVATE – „Подобряване на идентификацията на жертви, превенцията на трафика на хора и механизмите за подкрепа“, финансиран от фонд „Убежище, миграция и интеграция“ на ЕС (ФУМИ), се стреми да запълни именно тези пропуски.

АСТIVATE има за цел да допринесе за намаляване на трафика на хора и за подкрепа на жертвите чрез по-добра превенция и по-ефективни механизми за идентификация и подкрепа на жертвите, със специален фокус върху жертвите на трафик с цел сексуална експлоатация. Настоящото ръководство представя широк обзор от теми, свързани с трафика на хора и подкрепата на жертвите, както и обучителни материали, които могат да бъдат използвани в обучения за адвокати, работещи с жертви на трафик, и с лица, търсещи или получили международна закрила.

---



---

Мултидисциплинарният подход е основен принцип, заложен в Ръководството. Моделът на обучение е разработен от мултидисциплинарни екипи, съставени от експерти, адвокати, социални работници, психолози и криминалисти с опит в работата по случаи на трафик на хора. Ръководството е създадено от екипа на Консорциума по проекта в периода юни–септември 2021 г. и е изпробвано в дванадесет обучения в Италия, Гърция, Германия и България. След обратна връзка от повече от 120 участници и анализ на резултатите от тези обучения Ръководството е преработено и подобрено. На база на тази методология ще бъде разработен и инструмент за електронно обучение за специалисти в сферата на убежището и миграцията, който ще бъде публикуван на интернет страницата на ACTIVATE: <https://www.activateproject.eu/>.



---

## ЧАСТ I: РЪКОВОДСТВОТО

### 1.1 Концептуална рамка

Ръководство изхожда от тезата, че добре обучените адвокати имат основна роля в противодействието на трафика на хора (Harris and Goncalves 2017, 8-9). Международното законодателство и законодателството на ЕС задължават държавите членки да гарантират, че на всяко лице, за което компетентните органи преценят, че има разумни основания да се смята, че е жертва на трафик, трябва да бъде предоставена незабавна подкрепа. Като се имат предвид индивидуалните нужди, помощта трябва да включва подходящо и безопасно настаняване, материална помощ, медицинско лечение, психологическа подкрепа, информиране и консултиране, информиране за правата, писмен и устен превод. Най-уязвимите жертви на трафик, като децата, бременните жени и хората с увреждания, се нуждаят от специално отношение.

Съгласно Стратегията на ЕС за премахване на трафика на хора (ЕК, 2012 г.), ефективното и ранно идентифициране на жертвите представлява първата стъпка, за да бъдат третирани те като носители на права, които могат ефективно да упражняват, което включва и достъп до услуги за помощ и защита.

Както е посочено в заключението в доклада за транспониране на Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и Съвета на Европа относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и замяната на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета (наричана по-нататък Директива 2011/36/ЕС), националните органи полагат значителни усилия за въвеждане на Директивата в националното законодателство. Въпреки това все още достъпът до информация за правата на жертвите е недостатъчен и механизмите за насочване на национално и международно ниво не са ефективни. Трябва да добавим и пропуските да се идентифицират всички, които стават жертви на трафик на хора, особено в смесените миграционни потоци. Гореспоменатите проблеми продължават да са пречка жертвите на трафик да се възползват на практика от правата си (ЕС, 2016 г.).



---

За да бъдат жертвите на трафик идентифицирани на ранен етап и за да се предотврати повторен трафик или вторична виктимизация, юристите, които влизат в контакт с мигранти, трябва да разполагат с инструменти и процедури за бърза идентификация на лицата, изложени на насилие и виктимизация по време на миграционния път, за да ги подкрепят да претендират правата си на жертви. Правната помощ е от ключово значение за успешното възстановяване. Жертвите на трафик имат разнообразни правни нужди (Harris and Goncalves 2017, 11-12). Като първа стъпка е важно те да бъдат информирани за правото им на период за възстановяване и размисъл (чл. 6 от Директива 2004/81/ЕО на ЕС). Нужен е холистичен подход по отношение на правното овластяване, който е насочен към различни аспекти от живота на пострадалите лица. Например, „[д]остъпът до социални помощи за жертвите мигранти не винаги е осигурен по подразбиране и е необходимо юридическо представителство, за да бъдат деблокирани някои важни аспекти на материалната подкрепа, като социални придобивки, право на жилище, работа и други“ (Yonkova 2020, 7). Ръководството предвижда прилагането на холистичен подход в практиката.

## 1.2 За кого е това ръководство?

Целта на това ръководство за обучение е двойна. То служи

1. Като ресурс за обучители, които провеждат обучения за трафика на хора;
2. Като инструмент за повишаване на капацитета на специалистите за идентифициране и подкрепа на жертвите на трафик.

Ръководството може да се използва за обучения на адвокати, оказващи подкрепа на мигранти и лица, търсещи или получили убежище или закрила. Тази целева група може да включва специалисти с различен опит, умения и компетенции, участващи в предоставянето на правни консултации и/или услуги на чужди граждани. Участниците в обучението могат да бъдат адвокати, работещи безвъзмездно, процесуални представители на обвиняемия или ищеца, или адвокати, специализирани в сферата на миграционното, семейното право и др. Ръководството допринася съществено за разбирането на трафика на хора и предоставя насоки не само за адвокати, които представляват жертвите на трафик, но също и за други юристи, като съдии, прокурори,



---

служители в държавни институции, които също могат да бъдат включени в обучения. Отвъд обучителната среда ръководството може да служи като наръчник за практикуващи юристи в хода на ежедневната им работа по разследване, защита и подкрепа на жертвите на трафик на хора. Тъй като трафикът на хора е широко разпространен в световен мащаб, а движението на мигранти и бежанци е въпрос, бъдещ международна загриженост, това ръководство може да се използва и от специалисти извън ЕС, които са изправени пред сходни проблеми.

### 1.3 Цели и задачи на ръководството

Ръководството има за цел да предложи на обучителите практически насоки относно различните подходи на работа, съществуващата правна рамка, идентификацията, закрилата и подкрепата на жертвите на трафик. Отделните глави разглеждат трафика на хора с цел сексуална и трудова експлоатация, както и други форми на трафик. Представени са правните средства за защита на разположение на прокурорите, адвокатите, представляващи жертвите в рамките на наказателни производства, адвокатите, практикуващи семейно право, и адвокатите, ангажирани с миграционни въпроси. Изследва се връзката на законите в сферата на трафика на хора с други теми, свързани със социалната справедливост, като насилието, основано на пола, и се акцентира върху определени групи жертви, като децата, жертви на трафик. Освен това Ръководството предлага инструмент за изграждане на по-добро разбиране на въпросите, свързани с пола, с цел преодоляване на някои пречки, които затрудняват достъпа на жертвите на трафик до правосъдие.

Ръководството предлага гъвкав инструмент за продължаващо обучение и си поставя следните задачи:

1. Да послужи като наръчник за обучители, които ще обучават адвокати в областта на миграцията и трафика на хора;
2. Да подобри бързото и навременно идентифициране на жертвите на трафик, като обърне специално внимание на свързаните с пола форми на експлоатация, тяхното въздействие и последици;



3. Да увеличи знанията и уменията на адвокатите да подкрепят жертви на трафик, като отчитат спецификите на пола и културата и поставят техните интереси в центъра на внимание;
4. Да предотврати експлоатацията в страната на дестинация;
5. Да подобри достъпа до правосъдие, включително достъпа до мерки за специална защита, обезщетения и компенсации;
6. Да предотврати риска от повторен трафик, особено между европейските държави, да предотврати риска от репатриране и връщане в нарушение на принципа за забрана на връщането.

И накрая, темите, включени в Ръководството, имат за цел да подготвят адвокатите да общуват по различен начин със своите клиенти, жертви на трафик. Предложеният подход залага на автентичен контакт с жертвите, с акцент върху активното слушане на техните лични преживявания през призмата на нарушените човешки права.

### **Методология**

Ръководството се основава на многосекторен подход, отчитащ спецификите на пола (вж. Модул II, подраздели 2.1-2.4), които предполагат навременно и ефективно идентифициране на жертвите на трафик и пълен достъп до правосъдие. То следва подход за учене чрез опита, като съчетава теоретична основа с практически упражнения и допълнителни материали по представените теми. Темите за обучение в настоящото Ръководство са избрани въз основа на международните и европейските правни задължения, обвързващи държавите, членки на ЕС, при защита на правата на жертвите на трафик (вж. Модул I). Ръководството има за цел да помогне на учителите да отделят внимание на различни правни въпроси в сферата на трафика на хора и да ги приложат спрямо своя национален контекст. Освен това то им предоставя и насоки как да помогнат на участниците да идентифицират възможностите и предизвикателствата, пред които са изправени в работата си с (потенциални) жертви на трафик.

И накрая, предложената методология е свързана с взаимодействие между различни сектори, което позволява да се наблюдават и анализират едновременно множество рискови фактори и фактори на уязвимост и да се предлагат интервенции за справяне с



---

различните форми на дискриминация, които затрудняват работата по случаите (вж. Модул II, подраздел 2.3).

## 1.4 Как да използвате Ръководството

Ръководството не трябва да се разглежда като академична разработка, а като практически наръчник за обучители по правни въпроси. То включва учебни материали, ресурси и добри практики. Обучителите могат да го използват, за да приспособят своите учебни занятия според нуждите и интересите на участниците. Обучението трябва да спомогне да бъде разбрана сложността на феномена трафик на хора в мигрантски и бежански контекст и да подкрепи специалистите, работещи с (потенциални) жертви на трафик.

Съдържанието е организирано в две части и шест модула, които могат да се използват заедно или поотделно по време на обучение. Това позволява на обучителите лесно да адаптират обученията си към специфичните нужди, времеви рамки и условия на всеки курс на обучение. Първата част описва целевите групи на Ръководството, неговите цели и задачи, методология и структура. Шестте модула в Част II обхващат различни аспекти на темата за трафик на хора в контекста на миграцията.

Модулите са разделени на подраздели. Това означава, че можете да изберете да проведете обучение само по онези подраздели, които имат най-голямо значение за вашата аудитория. При някои от подразделите има известно повторение, тъй като различните форми на трафик на хора и правните проблеми, засягащи жертвите, са взаимосвързани. Всеки модул съдържа въведение в дадената тема, подраздели с повече подробности по темата и упражнения. Във всеки модул се съдържат общи принципи и насоки, с оглед повишаване на теоретичното разбиране на участниците в обучението и практически инструкции, които може да бъдат приложени към тяхната работа. Практическите упражнения имат за цел не само да повишат знанията, а също и да насърчат ангажираността на участниците, да им помогнат да идентифицират собствените си нагласи и предразсъдъци в ежедневната работа с (потенциални) жертви на трафик.



---

Втората част започва с Модул I, който запознава с трафика на хора, с последните данни за идентифицираните жертви и с международната, европейската и българската правни рамки. Този модул представя също връзките между различните форми на дискриминация и комплексния характер на миграционните и бежанските потоци. Модулът създава разбиране за това как дискриминацията води до засилване на трафика на хора сред мигриращите и предлага работна рамка, която съчетава различни форми на защита срещу възможността от връщане („отблъскване“) като основна причина за повторен трафик.

Модул II въвежда подхода, основан на пола, който адвокатите следва да възприемат в работата си с жертви на трафик на хора. Модулът разглежда различните аспекти на персонализиран отговор: възстановяване на човешките права на жертвите; фокусиране върху нуждите и притесненията на жертвите, за да се гарантира адекватно предоставяне на услуги; свеждане до минимум на риска от повторно травмиране във връзка с наказателното производство; и признаване на множеството взаимосвързани дискриминационни фактори в преживяното от жертвите (пол, социален пол, класа, раса и др.), и тяхното въздействие върху виктимизацията при трафика (подход на взаимосвързаност). Модулът разглежда ролята на адвокатите при идентифицирането, закрилата и подкрепата на жертви на трафик. Представени са възможните затруднения при интервюиране и подпомагане на жертвите и начините за тяхното преодоляване.

Модул III запознава с различните форми на уязвимост и рисковете, до които водят те по отношение на трафика на хора. Адвокатите ще повишат уменията си да установяват в личните истории на мигрантите субективните и обективните обстоятелства, свързани с трафика на хора. Те ще се научат да вникват по-добре в личните истории на жертвите и ще повишат уменията си да установят дали едно лице е попаднало в мрежа за трафик на хора. Ще могат да разпознаят вредите, причинени от нарушаването на основни човешки права.

Модул IV е посветен на въпроса за процесуалното представителство и защитата на жертвите на трафик в наказателното производство. Той обхваща нуждите на жертвите

---



---

пред наказателния съд, разследването и съдебното преследване на трафик, правото на обезщетение и темата за вторичната експлоатация.

Правните средства за защита при миграция са разгледани в Модул V, който обхваща правото на пребиваване, международната закрила и границите като рискови фактори за трафик на хора.

В последния Модул VI са описани други нужди от правна защита, връзките с други форми на насилие, основано на пола, както и с трудовата експлоатация, а също и въпроси, свързани с родителските права и правната защита на деца, жертви на трафик.

## **1.5 Как да провеждате обучение за трафик на хора**

Преди да разработите план за обучението, е добре да сте наясно с някои горещи въпроси, които съпътстват темата за трафика на хора: противоречията, свързани с пола; толерантност към различията и недискриминация; межкултурна компетентност (вж. Модул II) (Wells, et al. 2019, 6).

Тъй като познавате най-добре националния контекст, в който работите, Ръководството позволява да решите какво обучение искате да проведете. Ако времето е ограничено, вместо да преминете повърхностно през цялото съдържание, определете приоритетите на обучението си. Важно е да се вземат предвид съществуващите знания, нагласи и умения на участниците. (ICMPD 2006, 9). Препоръчваме да направите оценка на потребностите на адвокатите, които ще се включат в обучението по трафик на хора (вж. Инструмент № 1).

След като изберете темите, можете да съставите програмата за обучение. Можете да използвате информацията и упражненията, предоставени в отделните раздели, както и да подготвите необходимите материали на база на текстовете, представени в Ръководството. Необходимо е също така да проучите специфични за съответната държава ресурси, правна информация и данни. Фокусът върху националния контекст спомага обучението, което предлагате, да бъде прието с повече доверие. (Wells, et al. 2019, 6-7).

---



---

При представяне на темата за трафика на хора обучителите нерядко се сблъскват с различни нагласи, като враждебност, погрешни схващания и липса на разбиране и емпатия. Ето защо е важно да се включат методи, които насърчават личното участие и ученето чрез преживяване (ICMPD 2006, 10). Ето някои техники на обучение, които можете да приложите:

- групово обсъждане на собствения опит на участниците и тяхното разбиране на определени дефиниции;
- индивидуални или групови упражнения;
- обсъждане на правни казуси, насърчаващи активно участие и подобряване на уменията за решаване на проблеми;
- „мозъчна атака“ [brainstorming] (индивидуално или по групи);
- лекции, при които се представя и изяснява нова информация;
- обучителни материали, предварително подготвени и отпечатани за участниците;
- видеоматериали – кратки видеа, откъси от филми и др., които илюстрират темата.
- Можете и сами да потърсите или да измислите други техники. Бъдете креативни! (Wells, et al. 2019, 6-7) (Petrosya and Khachatryan 2013, 63-103).

В края на обучението е добре участниците да попълнят въпросници за оценка. Така може да разберете коя част от съдържанието е била особено интересна и полезна за тях, кои упражнения са харесали най-много, какво можете да подобрите и адаптирате за следващо обучение и т.н.

Ето няколко допълнителни препоръчителни източника за структуриране и разработване на обучение по трафик на хора:

- ICMPD (2006) – Annex D – Tips for Trainers, Anti-Trafficking Training Material for Judges and Prosecutors Curriculum - Training Guide in EU Member States and Accession and Candidate Countries: [https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/icmpd\\_curriculum\\_2006\\_en\\_1.pdf](https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/icmpd_curriculum_2006_en_1.pdf)



- Abrams, D. M. & Mahar-Piersma, C. (2010): Training for the Non-Trainer: Tips and Tools, Cultural Orientation. Resource Centre: Washington
- Dirksen, J. (2011). Design for How People Learn. New Riders Publishing: Indianapolis.



## ВЪПРОСНИЦИ ЗА УЧАСТНИЦИТЕ

Предложеният въпросник се попълва от участниците преди обучението. Адвокатите може да имат различен личен, професионален и обучителен опит. Предварителната информация за участниците е полезна, за да планирате програма за обучение, съобразена със специфичните нужди и интереси на конкретната група, и да изберете най-подходящите теми от това Ръководство.

___ Попълнете адреса на електронната си поща ___
1. Възраст
<input type="checkbox"/> 18-24 <input type="checkbox"/> 25-34 <input type="checkbox"/> 35-44 <input type="checkbox"/> 45-54 <input type="checkbox"/> >55
2. Пол
<input type="checkbox"/> М <input type="checkbox"/> Ж <input type="checkbox"/> Друг
3. Посочете правната област, в която работите <i>Можете да изберете повече от един отговор.</i>
<input type="checkbox"/> Наказателно право <input type="checkbox"/> Гражданско право <input type="checkbox"/> Миграционно право <input type="checkbox"/> Семейно право <input type="checkbox"/> Друга(пояснете)_____ <input type="checkbox"/> Нито една от посочените
4. Каква е юридическата ви професия?
<input type="checkbox"/> адвокат <input type="checkbox"/> адвокат по миграционно право <input type="checkbox"/> адвокат по семейно право <input type="checkbox"/> прокурор <input type="checkbox"/> съдия <input type="checkbox"/> държавен служител <input type="checkbox"/> НПО (напр. в бежански съвет) <input type="checkbox"/> друга(пояснете)_____
5. В кой град/регион работите основно?
6. Участвали ли сте някога в обучение на тема трафик на хора?
<input type="checkbox"/> Да <input type="checkbox"/> Не



7. Участвали ли сте някога в обучение на тема насилие, основано на пола?

Да  Не

8. Участвали ли сте някога в обучение на тема миграционно/имиграционно право?

Да  Не

9. Как оценявате знанията си за трафика на хора?  
*Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното.*

1  2  3  4  5

10. Как оценявате знанията си за насилието, основано на пола?  
*Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното.*

1  2  3  4  5

11. Как оценявате знанията си за миграционното/имиграционното право?  
*Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното.*

1  2  3  4  5

12. Как оценявате способността си да идентифицирате жертва на трафик на хора?  
*Моля, посочете число от 1 до 5, като 5 е максималното.*

1  2  3  4  5

13. По кои теми имате най-голям интерес да научите повече?  
*Може да изберете повече от една опция.*

- Трафик на хора и форми на експлоатация
- Подход, основан на пола/ подход на взаимосвързаност/подход, ориентиран към жертвата
- Идентификация на жертвите на трафик на хора
- Идентифициране на уязвимости за трафик на хора
- Закрила, подкрепа и помощ на жертвите
- Правна рамка
- Наказателно производство и права на жертвите
- Международно сътрудничество по наказателни дела
- Обезщетения
- Защита на жертвите от вторична експлоатация



- 
- Имиграционни правни средства за защита за жертви на трафик на хора
  - Взаимовръзки с други форми на насилие, основано на пола

14. Моля, ако има други специфични теми относно трафика на хора, по които имате интерес да научите повече.



---

## ЧАСТ II – ОБУЧИТЕЛНИ МОДУЛИ

### МОДУЛ I: ВЪВЕДЕНИЕ В ТРАФИКА НА ХОРА: ПРАВНА РАМКА И ПОЛИТИКИ

#### 1.1. Какво е трафик на хора?

Съгласно дефиницията, съдържаща се в Директива 2011/36/ЕС, трафикът на хора се състои в набиране, превоз, прехвърляне, подслоняване или приемане на лица, включително размяна или прехвърляне на контрола над тези лица, посредством заплаха за или употреба на сила или други форми на принуда, посредством отвличане, измама, заблуда, злоупотреба с власт или с уязвимо положение или посредством даване или получаване на плащания или облаги с оглед получаване на съгласието на лице, което има контрол над друго лице, с цел експлоатация (Официален вестник на Европейския съюз 2011).

Гореспоменатите деяния са наказуеми, дори ако не е използвано нито едно от средствата за принуда, във всички случаи, когато деянието включва дете, а именно – всяко лице под 18 години.

Уязвимо положение означава ситуация, в която дадено лице няма реална или приемлива алтернатива, освен да се подчини на съответната принуда.

Експлоатацията включва, като минимум, експлоатация на проституцията на друго лице или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, включително просия, робство или практики, сходни с робство, принудително подчинение или експлоатация на престъпни дейности, или отнемане на телесни органи.



---

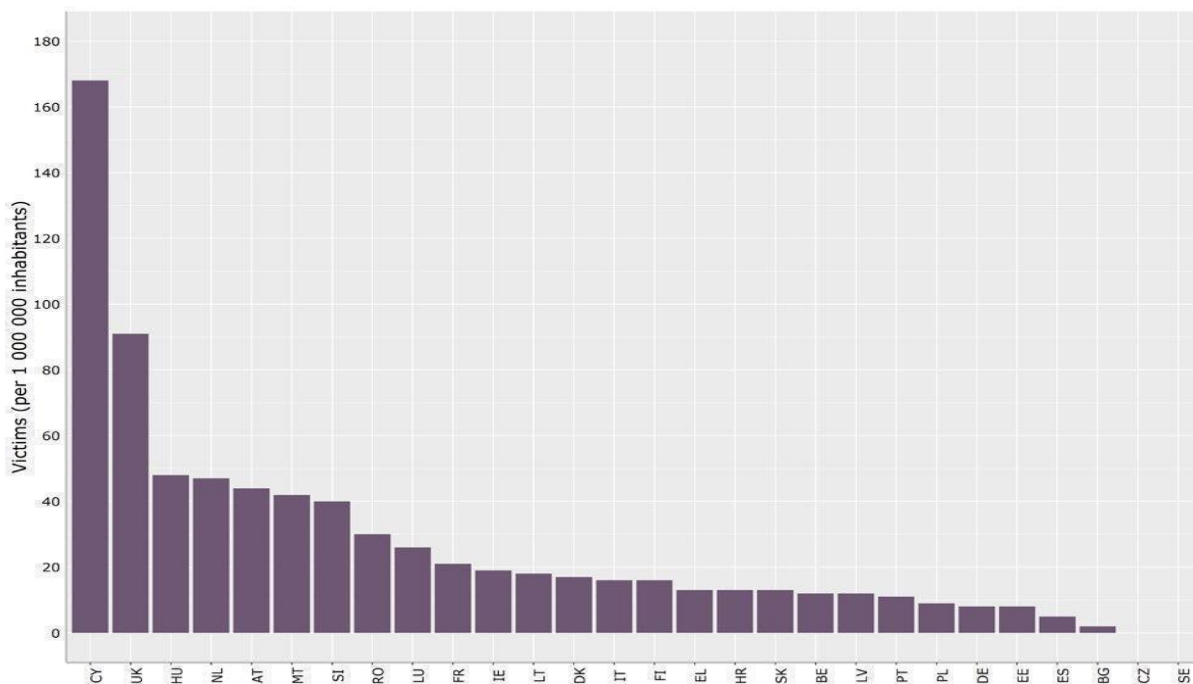
Съгласието на жертвата на трафик за експлоатацията, независимо дали е само планирана, или действително е настъпила, не е от значение, ако са използвани средства за принуда.

За разлика от трафика на хора, който е престъпление срещу личността, незаконното превеждане на мигранти през граница (т. нар. каналджийство) представлява престъпление, свързано с нарушаване на държавна граница, тъй като включва незаконното преминаване на границата. Каналджийството на хора включва улесняване, транспортиране, опит за транспортиране или незаконно влизане на лице или лица през международна граница, в нарушение на законите на една или повече държави, тайно или чрез измама, като например посредством използване на подправени документи (American Bar Association - Task Force on Human Trafficking 2019).

## **1.2. ДАННИ за ЕС относно трафика на хора: идентифицирани жертви на трафик и форми на експлоатация**

Като обучители е добре да представите някои основни данни за трафика на хора. Данните, предоставени от държавите членки за регистрираните от властите и/или от други агенции и организации жертви на трафик, за периода 2017-2018 г. в ЕС-28 са за 26 268 жертви; 12 514 жертви са регистрирани в ЕС-28 през 2017 г. и 13 754 през 2018 г. (ЕС, 2020 г.).

За 2017-2018 г. петте държави членки в ЕС-28 с най-голям брой регистрирани жертви на трафик са Великобритания (12 123), Франция (2846), Италия (1988), Нидерландия (1624) и Германия (1380). В ЕС-27 Румъния (1159) е петата държава членка с най-много жертви.



Регистрирани жертви на трафик по държави членки на 1 000 000 жители за 2017-2018 г. (Източник: Европейска комисия, 2020 г.)

Обемът на миграционните и бежанските потоци към държавите, членки на ЕС, през същите години и преобладаващите страни на произход говорят, че нивото на идентифициране на жертви на трафик сред мигрантите е все още незадоволително, особено в контекста на приоритетите на законодателството относно трафика на хора (Committee on the Elimination of Discrimination against Women 2020).

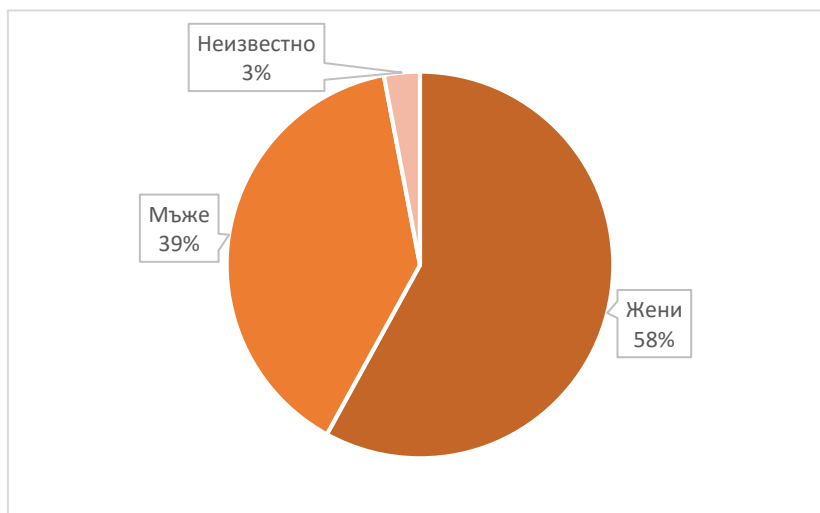
Данните за периода 2017-2018 г. показват, че трафикът с цел сексуална експлоатация е основна форма на експлоатация в ЕС-27 и ЕС-28. Близко две трети (60%) от регистрираните жертви са трафикирани с цел сексуална експлоатация в ЕС-27 (46% в ЕС-28).

Държавите членки трябва да предоставят данни за всички форми на експлоатация, включително за престъпни дейности, експлоатация за просия, принудителен труд в домакинството, измама с обезщетения и отнемане на телесни органи. Резултатите за останалите форми на експлоатация показват, че през периода 2017-2018 г. в ЕС-28



трафикът с цел принудително извършване на престъпления е 11%, следван от принудителен труд в домакинството (5%) и експлоатация за просяка (1%). Допълнително в ЕС-28 са регистрирани 49 жертви на трафик с цел измами с обезщетения и 17 жертви на трафик с цел отнемане на телесни органи, което представлява статистически „0%“ от общия брой регистрирани жертви по форма на експлоатация.

Жените и момичетата продължават да са преобладаваща част от жертвите на трафик през 2017-2018 г.<sup>1</sup> В ЕС-28 58% от всички регистрирани жертви са жени и момичета, докато мъжете и момчетата представляват 39% от всички регистрирани жертви. Повече от половината (6941 от 10 163) от мъжете, жертви на трафик в ЕС-28, са идентифицирани във Великобритания.



(Източник: Европейска комисия, 2020 г.)

<sup>1</sup> Според [доклада на Националната комисия за борба с трафика на хора за 2020 г.](#) за периода януари–септември 2020 г. в България са идентифицирани общо 364 жертви на трафик на хора, от които 267 с цел сексуална експлоатация, 49 с цел принудителен труд и 8 с цел принудително подчинение. Непълнолетните жертви на трафик за същия период са 23, от които 19 с цел сексуална експлоатация, 3 с цел принудителен труд и 1 с цел принудително подчинение. Осъдени са общо 34 лица за трафик на хора, 32 за трафик с цел сексуална експлоатация и 1 с цел принудителен труд. Едва 9 от влезлите в сила осъдителни присъди са ефективно лишаване от свобода, 25 са условните присъди.



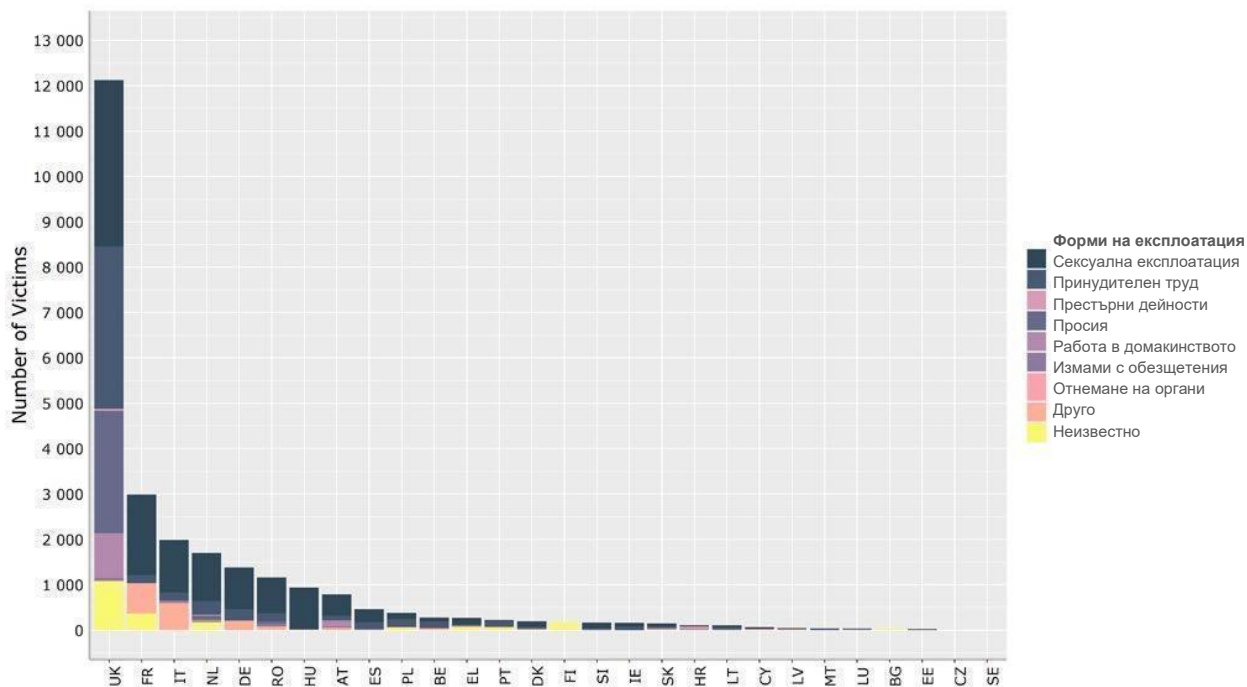
Жените са основно жертви на трафик с цел сексуална експлоатация (92%) и в ЕС-28 и ЕС-27, докато мъжете представляват 6% от жертвите на тази форма на експлоатация. Същевременно мъжете представляват по-висок дял от регистрираните жертви на трафик с цел трудова експлоатация в ЕС-27 (80%), отколкото в ЕС-28, а жените представляват около две трети (63%) от жертвите на трафик в останалите форми на експлоатация.

41% от регистрираните жертви в ЕС-28 са граждани на ЕС, 27% са идентифицирани като жертви в собствената си страна, а 56% са граждани на трети страни. По-голямата част (57%) от децата жертви, регистрирани в ЕС-28, са граждани на ЕС, от които близо половината (49%) са трафикирани в собствената си страна, а 41% от децата жертви са граждани на трети страни.

По-голямата част (94%) от жертвите с гражданство от ЕС през 2017-2018 г. са от 10 държави, членки на ЕС. Първите пет държави на произход в ЕС според гражданството на регистрирани жертви са Румъния (2880), Великобритания (2449), Унгария (1250), Франция (1049) и Полша (675). В ЕС-27 водещите държави на произход в ЕС са Румъния (2194), Унгария (1170), Франция (1041), Нидерландия (510) и България (507). Основните държави на произход извън ЕС според гражданството на жертвите, регистрирани в ЕС, са Нигерия (3112), Албания (1814), Виетнам (1535), Китай (1064) и Судан (603).

Жертвите на трафик – граждани на трети страни, регистрирани в ЕС през 2017-2018 г., са трафикирани основно с цел сексуална експлоатация (41%), принудителен труд (24%) и други форми на трафик (24%). Първите пет държави извън ЕС по произход на жертви на трафик с цел сексуална експлоатация в ЕС-28 през 2017-2018 г. са Нигерия (68%), Албания (58%), Китай (52%), Ирак (15%) и Пакистан (14%). За трудова експлоатация жертвите на трафик на хора са предимно от Судан (88%), Еритрея (54%), Индия (53%), Бангладеш (46%) и Пакистан (39%).

Събраните данни потвърждават, че полът е определящ фактор за трафика на хора в ЕС, както по отношение на жертвите, граждани на ЕС, така и на жертвите, граждани на трети страни. **Жените и момичетата са преобладаващата част от жертвите и продължават да са подложени предимно на сексуална експлоатация.**



### Брой жертви

Форми на експлоатация – сексуална експлоатация, принудителен труд, принудителна престъпна дейност, принудителна просия, принудителен труд в домакинството, измами с обезщетения, отнемане на телесни органи, друго, неизвестно

Източник (ЕС, 2020)

## 1.3. Правна рамка

### 1.3.1. Протоколът от Палермо (2000 г.)

Протоколът за предотвратяване, възпиране и наказване на трафика на хора, особено жени и деца, допълващ Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност, известен още като Протоколът от Палермо, е приет и открит за подписване, ратификация и присъединяване с резолюция 55/25 от 15 ноември 2000 г. на Общото събрание на ООН и влиза в сила през декември 2003 г. В България е в сила от 8 декември 2005 г. (обнародван ДВ, бр. 98/2005).



---

Основните цели на Протокола от Палермо са предотвратяване и борба с трафика на хора, със специално внимание към жените и децата; подкрепа на жертвите при пълно зачитане на човешките им права; и насърчаване на сътрудничеството между държавите, страни по Протокола, за постигане на тези цели.

Протоколът обяснява основните термини, както следва:

- *„Трафик на хора“ означава набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора чрез заплаха или използване на сила или други форми на принуда, отвлечане, измама, заблуда, злоупотреба с власт, или злоупотреба с положение на зависимост, или чрез даване или получаване на пари или облаги, за да се получи съгласието на лице, упражняващо контрол върху друго лице, когато се извършва с цел експлоатация. Експлоатацията включва, като минимум, експлоатацията на други хора за проституция или други форми на сексуална експлоатация, за осъществяване на принудителен труд или услуги, за поставяне в робство или в положение, сходно на робство, подчиненост или отнемане на телесни органи.*
- *Съгласието на жертва на трафик на хора за възнамеряваната експлоатация е без значение, когато е било използвано което и да е от описаните средства.*
- *Набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на дете с цел експлоатация се счита за „трафик на хора“, дори ако не се използва някое от описаните средства.*
- *„Дете“ означава всяко лице на възраст под 18 години.*

Протоколът от Палермо предвижда помощ и закрила на жертвите на трафик при запазване на тяхната анонимност и поверителността на съдебното производство. Протоколът също така посочва, че в националните законодателни и административни разпоредби трябва да има мерки, които предоставят на жертвите помощ, *„за да се даде възможност техните възгледи или проблеми да бъдат представени и разгледани на съответните етапи на предприетите правни действия срещу престъпниците, по начин, невъзпрепятстващ правата на защитата“*. Протоколът предвижда държавите, страни по него, да прилагат мерки за осигуряване на физическото, психическото и социалното възстановяване на жертвите на трафик, включително в

---



---

сътрудничество с неправителствени организации, като осигуряват подслон, консултиране и информация на разбираем за жертвите език, медицинска, психологическа и материална помощ, както и възможности за работа, образование и обучение.

Освен това Протоколът от Палермо отчита значението на възрастта, пола и специалните нужди на жертвите на трафик, когато се предоставя подкрепа или се прилагат други мерки за закрила. Протоколът предвижда осигуряване на физическата безопасност на жертвите и обезщетение за претърпените вреди. Нещо повече, той насърчава държавите да включат разпоредби в националното си законодателство относно разрешението за временно или постоянно пребиваване в приемащата страна, както и относно репатрирането на жертви на трафик.

Протоколът от Палермо предвижда държавите, страни по него, да установят съответните политики, програми и мерки не само за предотвратяване на трафика на хора, но и за закрила на жертвите, особено на жените и децата, от повторен трафик.

### **1.3.2. Конвенцията на Съвета на Европа (2005 г.)**

Конвенцията на Съвета на Европа за борба срещу трафика на хора е приета през 2005 г. Тя се фокусира върху предотвратяването и борбата с трафика на хора и разработването на всеобхватна рамка за закрила на жертвите и свидетелите, като се гарантира равенството между половете. В същото време тя има за цел да насърчи международното сътрудничество в борбата срещу това явление. Горните цели и принципи трябва да се прилагат без дискриминация, основана на какъвто и да е признак (Съвет на Европа, 2005).

Конвенцията е в сила за България от 18 юни 2007 г. (обнародвана ДВ, бр. 63/2007).

Конвенцията дефинира следните ключови понятия:

- *„Трафик на хора“ означава набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора посредством заплаха за използване или самото*



---

*използване на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, въвеждане в заблуждение, злоупотреба с власт или състояние на зависимост или даване или получаване на пари или облаги за постигането на съгласието на лицето, имащо власт над друго лице, за целите на експлоатирането му; експлоатирането включва най-малкото използване с цел проституиране на друго лице или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, робство или дейности, сходни с робството, поставяне в положение на зависимост или отнемането на телесни органи.*

- *Съгласието на жертва на „трафик на хора“ да бъде подложена на някоя от формите на експлоатация се счита за ирелевантно, когато е използвано което и да било от изброените средства.*
- *Набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на дете с цел експлоатация се разглежда като „трафик на хора“, дори ако не включва някое от изброените средства.*
- *„Дете“ означава всяко лице, което не е навършило 18 години.*
- *„Жертва“ означава всяко физическо лице, което е обект на трафик на хора, съгласно определението.*

Конвенцията задължава всяка държава, страна по нея, да предприеме мерки за изграждане или укрепване на националния координационен механизъм, обхващащ различните органи, които отговарят за предотвратяването и борбата с трафика на хора, и да въведе ефективни програми и политики срещу трафика на хора. Конвенцията също така насърчава възприемането на подход, основан на правата на човека, чувствителен към децата и съобразен със спецификите на пола.

Освен гранични мерки и мерки за пресичане на търсенето, Конвенцията на Съвета на Европа предвижда мерки за закрила и насърчаване на правата на жертвите на трафик, като се фокусира върху равенството между половете. По отношение на идентифицирането на жертвите е посочено, че държавните органи следва да разполагат с обучени професионалисти и да бъдат установени способности за сътрудничество между службите. В Конвенцията е застъпен също така и принципът на поверителност, акцентиращ върху защита на самоличността и личните данни на жертвата.

---



По отношение на физическото, психологическото и социалното възстановяване на жертвите следва да бъде предоставена подкрепа за настаняване, психологическа и материална подкрепа, медицински грижи, предоставяне на информация, достъп до образование за децата, както и услуги за писмен и устен превод, когато е необходимо. Освен това Конвенцията предвижда период за възстановяване и размисъл от 30 дни, за да могат жертвите да се освободят от влиянието на трафикантите. В същото време тя включва разпоредби относно разрешения за пребиваване, обезщетение и правна закрила и репатриране. В контекста на Конвенцията е създаден механизъм за наблюдение: Група от експерти за борба с трафика на хора (GRETA), която наблюдава прилагането на Конвенцията от държавите страни (Съвет на Европа 2005).

### 1.3.3. Европейски директиви 2011/36/ЕС и 2012/29/ЕС

**Директива 2011/36/ЕС** на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него и за замяна на Рамково решение 2002/629/ПВР на Съвета (Официален вестник на Европейския съюз, 2011 г.) приема интегриран, холистичен и ориентиран към правата на човека подход към борбата срещу трафика на хора, съобразен със специфичните за пола аспекти на това явление.

Директивата предвижда криминализиране на следните умишлени деяния: *„набиране, превоз, прехвърляне, подслоняване или приемане на лица, включително размяна или прехвърляне на контрола над тези лица, посредством заплаха за или употреба на сила или други форми на принуда, посредством отвлечане, измама, заблуда, злоупотреба с власт или с уязвимо положение, или посредством даване или получаване на плащания или облаги, с оглед получаване на съгласието на лице, което има контрол над друго лице, с цел експлоатация“*.

В същото време тя приема следните дефиниции:

- *Уязвимо положение означава положение, при което засегнатото лице няма действителна или приемлива алтернатива, освен да понесе тази злоупотреба.*



- *Експлоатацията включва като минимум експлоатация на извършвана от други лица проституция или други форми на сексуална експлоатация, принудителен труд или услуги, включително просия, робство или практики, подобни на робството, принудително подчинение или експлоатация за престъпни дейности, или отнемане на телесни органи.*
- *Съгласието на жертвата на трафик на хора за експлоатация, независимо дали е планирана или действителна, е без значение, когато е използвано някое от посочените средства.*
- *Когато поведението, квалифицирано като трафик, е свързано с дете, то съставлява наказуемото деяние трафик на хора, дори и да не е използвано никое от изброените средства.*
- *За целите на настоящата директива „дете“ означава всяко лице на възраст под 18 години.*

Разпоредбите на тази директива обхващат, наред с другото, отказ от наказателно преследване или неприлагане на наказания към жертвата, служебно наказателно преследване на престъпленията и предоставяне на помощ и подкрепа на жертви на трафик, веднага щом компетентните органи отчетат наличие на индикатори за виктимизация. Директивата прави ясна препратка към защитата на жертвите на трафик при наказателно разследване и производство, както и при подпомагането и подкрепата на децата жертви. Член 17 гарантира правото на обезщетение, а член 19 предвижда създаването на национални докладчици или еквивалентни механизми в държавите членки, които да отговарят за оценка на явлението на национално ниво, оценка на действията за борба с трафика и докладване.

**Директива 2012/29/ЕС** на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (Официален вестник на Европейския съюз, 2012 г.) има за цел да гарантира, че жертвите на престъпления получават подходяща информация, подкрепа и защита и могат да участват в наказателно производство, като правата им са защитени по недискриминационен начин. Директивата добавя към определението за „жертва“ „членове на семейството на лице, чиято смърт е пряка последица от престъпление и които са претърпели



---

*вреда в резултат на смъртта на лицето*“. Понятието *членове на семейството* включва съпругът/ата, лицето, което живее с жертвата в ангажирана, постоянна и стабилна интимна връзка в общо домакинство, роднините по пряка линия, братята и сестрите и издържаните от жертвата лица. В контекста на предоставянето на информация и подкрепа Директивата постановява, че комуникацията трябва да се осъществява на прост и достъпен за жертвата език, като се отчитат индивидуалните характеристики на пострадалото лице. Необходимата информация, включително относно подкрепата, на която има право, службите, които предоставят такава подкрепа, и процедурата за подаване на жалби, трябва да бъде предоставена на жертвата от момента на първия контакт с компетентен орган. Жертвите също така трябва да бъдат уведомявани за напредъка по техния случай, като специално се посочва правото им на писмен и устен превод. Услугите за подкрепа трябва да бъдат достъпни и безплатни, като се обръща особено внимание на специфичните нужди на жертвите.

Във връзка с участието им в наказателни производства всички жертви имат право да бъдат изслушани. Държавите членки са отговорни за закрила на жертвата от вторична и повторна виктимизация, сплашване и отмъщение при предоставянето на услуги за възстановително правосъдие, което винаги трябва да е в интерес на жертвата, която е получила пълна и безпристрастна информация относно процеса. Жертвите на престъпление имат и право на правна помощ, възстановяване на разходите, причинени от активното им участие в наказателното производство, и обезщетение от нарушителя в хода на наказателното производство. Освен това те имат право да избягват контакт с нарушителя, да бъде осигурена неприкосновеността на личния им живот и да бъдат защитени по време на разследването в наказателното производство. В същото време те имат право на индивидуална оценка с цел установяване на специфични нужди от защита. И накрая, Директивата предвижда специалистите и практикуващите лица, които има вероятност да влязат в контакт с жертви на трафик, да получат общо и специализирано обучение относно нуждите на жертвите и начините за справяне с такива случаи.

Важно е да подчертаете при обучението, че директивите трябва да бъдат транспонирани в националното законодателство и че за разлика от регламентите те не са пряко приложими. В случай обаче, че директивата не бъде транспонирана навреме или е

---



---

транспонирана неправилно, тя може да има незабавно действие и да бъде приложена от властите.

#### **1.3.4. Въздействие на други разпоредби на правото на ЕС върху жертвите на трафик на хора**

Жертвите на трафик, особено чуждите граждани, могат да бъдат сериозно засегнати от разпоредбите на ЕС и националните разпоредби, регулиращи трансфера, извеждането и репатрирането на мигранти. Пряко значение за жертвите на трафик имат:

- Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила, която има за цел да гарантира по-добри стандарти за условията за приемане в Съюза на лица, търсещи убежище;
- Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут за бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила;
- Директива 2008/115/ЕО относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки, за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни;
- Регламент (ЕС) № 604/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство (регламент Дъблин III)

Член 21 от Директива 2013/33/ЕС изрично признава жертвите на трафик като „уязвими групи“. Въпреки че в рамките на ЕС все още съществуват различия в определението за уязвимост в процеса на предоставяне на убежище, жертвите на трафик са признати от закона като особено уязвими и се очаква съответните национални органи да предприемат всички процедурни стъпки, насочени към установяване на предполагаеми жертви на трафик на възможно най-ранен етап. Същите задължения

---



---

произтичат от член 20 от Директива 2011/95/ЕС, в който е предвидено, че държавите членки вземат предвид особеното положение на уязвимите лица, като например жертвите на трафик на хора.

Член 11 на Директива 2008/115/ЕО установява, че жертвите на трафик, на които е дадено разрешение за пребиваване съгласно Директива 2004/81/ЕО за издаване на разрешение за пребиваване на граждани на трети страни, или на които е предоставена помощ за незаконна имиграция и които сътрудничат на компетентните органи, не подлежат на забрана за влизане. Член 14 и 16 предвиждат гаранции за уязвимите лица в случай на предстоящо връщане и задържане.

Регламент (ЕС) № 604/2013, установяващ критериите и механизмите за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждане на молба за международна закрила, подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство, изрично споменава риска от трафик само по отношение на ненавършили пълнолетие лица (член 6). Той определя въз основа на посочени критерии коя държава е компетентна да разгледа искането за убежище на лице, пристигнало на европейска територия. Съществува централна база данни Eurodac, в която се записват данните и пръстовите отпечатъци на всеки, който неправомерно пресича границите на държава членка или кандидатства за международна закрила. Накратко, тази база данни дава възможност да се установи в коя държава членка лицето, търсещо убежище, е влязло в Европа за първи път и е било идентифицирано.

Следователно с представянето на молбата за международна закрила в европейска държава, ако въз основа на историята на кандидата или други елементи, като пръстови отпечатъци, се появят съмнения относно компетентността, започва фаза на разследване, „фазата Дъблин“, с което се спира разглеждането на молбата за убежище. Активира се процедура, въз основа на която властите, след като са идентифицирали държавата, в която лицето, търсещо убежище, вече е докладвано, ще поискат от съответните органи да поемат отговорността за разглеждане на молбата и ако отговорът е положителен, се издава заповед за прехвърляне в тази страна с последващото ефективно прехвърляне на заявителя.

---



---

Компетентната държава членка е длъжна да поеме отговорността за кандидата, който е подал молба за закрила в друга държава. Например, чужд гражданин, който е влязъл нелегално в Италия и след това е отишъл в Германия, където е подал молба за убежище, на теория трябва да бъде прехвърлен в Италия.

Задълженията за извършване на надлежна проверка съгласно законодателството за борба с трафика на хора и за правата на човека трябва да се спазват при процедурите от Дъблин, и по-специално при прилагането на оперативни мерки за идентифициране и подпомагане на жертвите, преустановяване на извеждането и предоставяне на разрешение за временно пребиваване.

Решението за прехвърляне на жертви на трафик в държавата на първо влизане след Дъблин III следва да вземе предвид задълженията за надлежна проверка съгласно член 4 от ЕКПЧ и правните режими за борба с трафика на хора. В светлината на тези задължения държавата следва да приложи клаузата за суверенитет и да разгледа молбата за убежище на жертвата, дори ако това разглеждане не е от нейната компетентност съгласно критериите от Дъблин. Оценката на уязвимостта на кандидата следва също да бъде взета предвид при решението за прехвърляне съгласно правилата от Дъблин и да се гарантира спазване на принципа за забрана на връщането. Освен това се отбелязва, че когато на жертвата е официално предоставено разрешение за временно пребиваване, като например за възстановяване и размисъл, държавата става отговорна за молбата за убежище и Дъблинската процедура автоматично се изключва.<sup>2</sup>

### **1.3.5. Съдебна практика на националните и международните съдилища**

Службата на Организацията на обединените нации по наркотиците и престъпността поддържа база данни със съдебна практика в своя Портал за знания за трафика на хора (UNODC N.D.), която включва информация за случаи на трафик на хора, които са стигнали

---

<sup>2</sup> Член 19.1 от Регламента Дъблин III. Клаузата за суверенитет се прилага дори в случай на дискреционни решения, взети съгласно член 17.



до съдебен процес. Делата/съдебните решения за Гърция, Италия, България и Германия са обобщени в таблицата по-долу:

Държава	Съдебно решение
Гърция	Решение на Върховния съд № 2/2019 (Nea Manolada) – трафик с цел трудова експлоатация
Гърция	Решение №755/2017 – трафик с цел сексуална експлоатация
Гърция	Решение №955/2016 – трафик на хора, извършен по занятие
Гърция	Решение №279/2013 – трафик на хора с цел сексуална експлоатация
Гърция	Дело №783/2013 – трафик на хора с цел трудова експлоатация и трафик на хора с цел сексуална експлоатация
Италия	Cass. Pen. Sez. III, 40270-2015 – оправдаване на жена, обвинена в непристойно поведение, поради особеностите на деянието; призната е за жертва на трафик и че към момента на деянието е била в състояние на необходимост
Италия	Cass. Pen. Sez. V, n. 12574-2013 – Злоупотреба с власт или положение на уязвимост – Експлоатация на проституцията на други лица или други форми на сексуална експлоатация – Робство
Италия	Cass. Pen. Sez. V, n. 10784-2012 – Злоупотреба с власт или положение на уязвимост – Експлоатация на проституция на други лица или други форми на сексуална експлоатация
Италия	Cass. Pen. Sez. V, n. 35479-2010 – Заплаха от използване на сила или други форми на принуда – Злоупотреба с власт или положение на уязвимост – Експлоатация на проституция на други лица или други форми на сексуална експлоатация
Италия	Tribunal of Bari - 08/10/2018 RG n. 8027/2017 – признаване на статут на бежанец на нигерийска жена, жертва на трафик на хора и принудителен брак
Италия	Tribunal of Bologna, 26-10-2020, статут на бежанец на жена, жертва на трафик на хора
Италия	International protection commission of Rome, 2019, статут на бежанец за албанска жена, жертва на трафик след присъда по наказателно дело
България	Дело №3067/2011 – сексуална експлоатация
България	Дело №2158/2011 – дете, жертва на трафик, принудителна престъпност
България	Дело №702/2010 – сексуална експлоатация
България	Дело №401/2010 – сексуална експлоатация
Германия	District Court of Duisburg, 33 Kls 17/18 – трафик на хора с цел сексуална експлоатация, включваща шест жени от Нигерия



И накрая, по-долу можете да намерите подбор на относима съдебна практика на Европейския съд по правата на човека:

Съдебна практика на ЕСПЧ <sup>3</sup>	Жалба №	Дата
V.C.L. е A.N. срещу Обединеното кралство	77587/12 и 74603/12	16 февруари 2021 г.
Chowdury и други срещу Гърция	21884/15	30 март 2017 г.
L.E. срещу Гърция	71545/12	21 януари 2016 г.
М. и други срещу Италия и България	40020/03	31 юли 2012 г.
Rantsev срещу Кипър и Русия	25965/04	10 октомври 2010 г.

### 1.3.6. Законодателна рамка България

В България трафикът на хора се регламентира от Закона за борба с трафика на хора и от Наказателния кодекс.

Според Закона за борба с трафика на хора „трафик на хора“ е набирането, транспортирането, прехвърлянето, укриването или приемането на хора, независимо от изразената от тях воля, когато се извършва с цел експлоатация, а „експлоатация“ е противозаконно използване на хора за разврат, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност от пострадалия, за осъществяване на принудителен труд, за просия или за държане в принудително подчинение, за поставяне в робство или в положение, сходно с робството“.

Раздел IX от Наказателния кодекс криминализира трафика на хора, като определя елементите на престъплението трафик на хора – както вътрешен, така и трансграничен трафик. Според разпоредбата на чл.159а, ал.1 от Наказателния кодекс, трафикът на хора е набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора с цел да бъдат използвани за развратни действия, за принудителен труд или за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност или за да бъдат държани в принудително подчинение независимо от съгласието им.

**Особеното на българското законодателство е, че трафикантът може да бъде наказан дори и да не е използвал специалните методи („средства“ съгласно Протокола от Палермо) – принуда, заблуждение, измама и т.н. Специалните средства са изброени в**

<sup>3</sup> Вж. също информационния лист на ЕСПЧ относно трафика на хора, 2017 г.



---

следващата алинея като утежняващи елементи на престъплението, които водят до по-тежко наказание – лишаване от свобода за по-дълъг период и по-висока глоба.

Специалните методи се съдържат в чл.159а, ал. 2:

- деянието е извършено спрямо лице, ненавършило осемнадесет години;
- чрез използване на принуда или чрез въвеждане на лицето в заблуждение;
- чрез отвлечане или противозаконно лишаване от свобода;
- чрез използване на състояние на зависимост;
- чрез злоупотреба с власт;
- чрез обещаване, даване или получаване на облаги;
- от длъжностно лице при или по повод изпълнение на службата му.

**Трансграничният трафик** също е престъпление. „Набирането, транспортирането, укриването или приемането на отделни лица или групи от хора и превеждането им през границата на страната с цел експлоатация е наказуемо с лишаване от свобода от три до дванадесет години и глоба от десет хиляди до двадесет хиляди лева“.

Трафикантът носи наказателна отговорност дори в случаите, когато жертвата е била наясно с дейностите, в които ще бъде въввлечена, и е дала съгласието си – което често се случва на практика.



---

## МОДУЛ II: ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ПОМОЩ НА ЖЕРТВИТЕ: СПЕЦИФИЧНИ ПОДХОДИ

Както е посочено в различните конвенции, протоколи и директиви, когато става въпрос за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и подпомагане на жертвите, е нужно да се прилага многостранен подход. Всички компетентни институции трябва да следват подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвата, като поставят интересите ѝ в центъра на своите действия. Подходът, съобразен с пола (виж 2.1.), и междусекторният подход (виж 2.2.) са важни, защото признават различните начини, по които жените и мъжете са обект на трафик и са засегнати от това явление, както и различните начини, които ги правят уязвими да станат жертви на престъплението (Официален вестник на Европейския съюз, 2011 г.).

### 2.1. Перспектива, основана на пола

Подходът, съобразен с пола, приема, че жените и мъжете са уязвими по различен начин към трафика на хора. При дейностите по превенция трябва да се има предвид, че те стават жертва на различни методи и форми на експлоатация (European Parliament 2016).

Петата основна цел на Програмата за устойчиво развитие на ООН до 2030 г., която се отнася до равенството между половете и до овластяването на жените и момичетата, подчертава изрично нуждата от *„премахване на трафика на жени и момичета, сексуалната или другите видове експлоатация“*, на *„всички вредни практики, като детски, ранни и принудителни бракове и гениталното осакатяване на жени“*.

**Неравенството между половете и феминизацията на бедността** водят до неравен достъп до образование, заетост, ресурси и участие при вземане на решения. Жените обикновено получават по-ниско заплащане от мъжете, тяхната заетост е нестабилна при липса на договор и сигурни работни места, което ги тласка към рискови решения в името на финансовата сигурност. Това дава възможност на трафикантите да се възползват от тяхната уязвимост (Общо събрание на ООН, 2020).



---

Пандемията от Covid-19 повиши уязвимостта на жените и момичетата по отношение на трафика с цел сексуална експлоатация. Онлайн офертите за работа правят жените и момичетата още по-уязвими. Домашното насилие като един от основните фактори, които допринасят за трафика и експлоатацията в партньорската връзка, нараства по време на пандемията. Насилието в семейството принуждава много жени да напуснат дома си, което ги прави уязвими на насилие, измами и злоупотреби (UN Women, OSCE, ODNIR, 2020).

**Отчитането на спецификите на пола** е от ключово значение при прилагане на мерки за подкрепа. Както е обяснено в *Насоки, съобразени с пола, за работа с жени, жертви на трафик на хора на Асоциацията на народите от Югоизточна Азия (ASEAN 2016)*, адвокатите трябва да познават и да уважават нуждите на жените и момичетата, за да им предоставят подходяща подкрепа и услуги, като здравни грижи, приюти и др.

- *Не причинявайте вреда:* всяка потенциална вреда, която може да бъде причинена на жертвата, трябва да бъде сведена до минимум. За адвокатите това означава избягване или минимизиране на всички фактори за вторична виктимизация, която може да произтича от многократни разпити, стигматизиращи или натрапчиви въпроси, инициативи или действия, които не са били предварително обсъдени с жертвите на трафик и не са одобрени от тях.
- *Уважение и достойнство:* правата на жертвата трябва да бъдат закриляни, независимо от характеристики като религия, раса, пол, увреждане и др.
- *Поверителност:* специалистите, работещи с жертви на трафик трябва да спазват пълна поверителност относно информацията, предоставена от пострадалите лица. Организацията трябва да вземат специални мерки и да въведат правила за спазване на конфиденциалност в работата с жертви на трафик.
- *Информирано съгласие:* специалистите трябва да предоставят необходимата информация, свобода на избор и факти на жертвата, за да може тя свободно да избере пътя си на действие.
- *Право на правосъдие:* правото на жертвите на справедливо третиране и достъп до правосъдие трябва да бъде защитавано и поддържано.
- *Подход, основан на правата/потребностите:* жертвата трябва да бъде смислено ангажирана в процеса и да разполага с достъп до информация.



---

Юристите трябва да насърчават и да се стремят към активното участие на всяка жертва в планирането на бъдещи действия. Правата на жертвата винаги трябва да бъдат насърчавани и защитавани.

- *Чувствителност към пола:* организациите и юристите на свободна практика трябва да са запознати и да зачитат нуждите на жените и момичетата, като същевременно осигуряват подходяща правна подкрепа и помощ.

В обучението адвокатите, които работят с чужденци, трябва да научат как **полът на жертвите обуславя динамиката на трафика и формите на експлоатация**. Това ще им помогне да идентифицират пострадалите по-лесно и да ги подкрепят по-ефективно. Например, трафикантите често предлагат на жени, жертви на трафик, да набират нови жертви, за да намалят дълга си към сводниците. Тази информация трябва да бъде взета предвид, когато се преценяват криминалните аспекти на поведението им.

## 2.2. Междусекторен подход

Междусекторният подход отчита едновременното влияние на различните социални и политически характеристики на дадено лице и как тяхната комбинация води едновременно до различни форми на дискриминация.

Полът не е единственият фактор за уязвимост по отношение на трафика на хора (вж. раздел 1.3). Освен него се наблюдават и други характеристики, като раса, икономически статут, държава на произход, семейно положение, здравен статут и т.н., които могат да доведат до непривилегировано положение. Когато те се съчетаят с пола, се увеличава рискът за жените и момичетата да станат жертви на трафик. Докладът на Общото събрание на ООН за трафика на жени и момичета от 2020 г. посочва, че миграцията, бежанският статут, етническата принадлежност, уврежданията и ХИВ увеличават уязвимостта на жените към експлоатация (Общо събрание на ООН 2020).

Кимбърли Креншоу, която въвежда термина „междусекторна свързаност“, описва как различните форми на дискриминация, като сексизъм, расизъм и ксенофобия, се съчетават, в резултат на което човек става жертва на множество форми на злоупотреба (Laboratory to Combat human Trafficking 2017). Лицата, търсещи убежище, стават жертви

---



---

на различни форми на дискриминация, както по границите, така и на територията на ЕС (Baker 2018).

Междусекторният подход е заложен в **Директива 2012/29/ЕС**, която подчертава необходимостта от **действия, съобразени с жертвите** на престъпления, включително жертвите на трафик на хора, и изрежда субективните и обективните обстоятелства, които трябва да бъдат взети предвид при работа с лица, чиито права са нарушени: „... *раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст, пол, полово изразяване, полова идентичност, сексуална ориентация, статут на пребиваване или здравословно състояние*“<sup>4</sup>.

Когато специалистите попаднат на лице, жертва на трафик на хора, те трябва да разберат кои от неговите индивидуални характеристики (като социална, икономическа, културна и политическа принадлежност) са довели до виктимизация. Жертвата не трябва да бъде категоризирана въз основа само на една характеристика. Необходимо е да се разбере как характеристиките на лицето се съчетават една с друга, как влияят на поведението и изборите, довели до риск. Като следват този подход, специалистите трябва да съберат всички необходими данни, да ги анализират, за да разберат кои са пресечните точки и как те са определили въвличането в трафик (Atewologun 2018).

---

<sup>4</sup> Директива 2012/29/ЕС, съображение 9.

---



Взаимосвързаност – структурни категории и тяхното взаимодействие

(Източник: Blöcher et al. 2020, mentioned in [https://intap-europe.eu/wp-content/uploads/Handbook\\_Nigerian\\_SoT.pdf](https://intap-europe.eu/wp-content/uploads/Handbook_Nigerian_SoT.pdf))

### 2.3. Подход, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите

Подход, основан на правата на човека, означава, че не трябва да се допуска никаква дискриминация при реализирането на човешките права. Съгласно този подход хората от най-маргинализираните и уязвими групи, които имат най-големи затруднения да реализират правата си, трябва да бъдат с приоритет.

Подходът, ориентиран към жертвите, означава всички интервенции да поставят на преден план техните нужди и интереси.



---

Според плана на ЕС за най-добри практики, стандарти и процедури за борба и превенция на трафика на хора (Официален вестник на Европейския съюз, 2005), **подходът, основан на правата на човека и ориентиран към жертвите**, е най-добрата рамка за помощ и закрила на жертвите.

Този подход намира подкрепа и в най-важните директиви на ЕС относно трафика и закрилата на жертвите на престъпления (2011/36/ЕС §7, 2012/29/ЕС §§8 и 54). Това означава, че всички специалисти, занимаващи се с мигранти, са наясно с възможната им предишна и/или действителна експозиция на сериозни нарушения на правата на човека и подчертава необходимостта от предоставяне на подкрепа и активно слушане.

При подхода, ориентиран към жертвите, идентификацията и възстановяването на жертвите са не по-малко важни от наказателното преследване на извършителите (U.S. Department of Homeland Security, N.D.). Важно е винаги да се действа в най-добрия интерес на жертвата, а след това в интерес на наказателното преследване. Това означава, че специалистите се съобразяват на първо място с травматичните преживявания и потребности на жертвата, проявяват чувствителност към нейните преживявания, култура и произход. Те не я изключват от процеса на вземане на решения, защото, като поемат целия контрол върху ситуацията, неволно наподобяват поведението на трафиканта. Когато работят с жертви, те трябва да създават отношения на доверие и уважение и да насърчават независимостта (Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center, N.D.).

Например, когато следват подход, ориентиран към жертвите, юристите трябва да проявяват разбиране, че не винаги жертвите се чувстват комфортно да споделят преживяното и да сътрудничат на властите, тъй като се страхуват от тях. Те не желаят да се идентифицират като жертви на трафик на хора, въздържат се да разказват цялата история или са лоялни към трафиканта. Независимо от това, специалистите трябва незабавно да насочат жертвата към услуги за подкрепа и да организират индивидуално интервю, за да установят действителното положение на жертвата. Интервюто трябва да се проведе в неутрално пространство, като специалистите трябва да бъдат търпеливи, да уважат страховете на жертвата, да ѝ дадат достатъчно време да се стабилизира и

---



---

възстанови, да се съобразят с готовността ѝ да споделя (Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center N.D.).

Общото между всички жертви на трафик е това, че са били експлоатирани. Тъй като конкретните обстоятелства и индивиди са различни, би било погрешно да се говори общо за „жертви на трафик“. С други думи: „От съществено значение е да се признае фактът, че няма единен профил на жертва или универсална жертва, както и няма универсални отговори“ (ОССЕ 2021, 19). За да се разработят стратегии, които защитават всички жертви на трафик и в същото време дават възможност за задоволяване на индивидуалните нужди на всеки етап от процеса, е важно да се вземат предвид индивидуалните различия, особено в процеса на идентификация на жертвите. Идентификацията на лица като жертви на трафик остава един от най-важните фактори. Едва след като нуждаещи се от закрила бъдат разпознати като жертви на трафик, могат да бъдат посрещнати и техните индивидуални нужди.

#### **2.4. Ролята на адвоката за идентификация, закрила и подкрепа на жертвите**

Юристите трябва да имат предвид, че често случаите на трафик на хора първоначално не се разкриват като такива, а се представят различно. В този смисъл адвокатът също има важна роля при идентифицирането на жертвите на трафик, тъй като в процеса на работа може да разпознае, че дадено лице е жертва, благодарение на внимателно и активно изслушване, подходящи въпроси и най-вече чрез установяване на отношения на доверие, което насърчава жертвата да разкрие преживяванията си. В случай че има достатъчно основания да се смята, че лицето е жертва на трафик, адвокатът трябва да събере информация в подкрепа на искането за правна помощ, например предвид физическото и психическото здраве на лицето и на близките му хора, инциденти на минало/преживяно насилие, мотивите зад чувството на страх или безпокойство и местожителството на лицето (Supreme Court of the State of New York 2013).

При идентифициране на жертва на трафик юристът трябва да установи някои важни аспекти извън правната помощ – има ли риск за жертвата, каква е връзката ѝ с трафиканта и колко скорошен е контактът им, както и да определи кои са най-спешните

---



---

нужди, които следва да бъдат посрещнати. Някои от най-важните и характерни нужди са:

- **Безопасност:** първо трябва да се осигури физическата безопасност на жертвата на трафик, т.е. тя да е далеч от своя трафикант и да няма опасност за живота и здравето ѝ.
- **Миграционен статут:** адвокатите трябва да идентифицират езика, който може да използват за комуникация. Всяка информация, която се предоставя, и всички процедури трябва да са на разбираем за лицето език. В случай че това е невъзможно, е необходим преводач.
- **Настаняване:** това е основна необходимост, която може да бъде временна или дългосрочна. Една от най-неотложните нужди за жертвите е да могат да останат на безопасно място, поне докато приключи кризата. Възможностите за дългосрочно настаняване могат да включват наемане на жилище или осигуряване на обществено жилище.
- **Здраве:** в случай на спешна и неотложна нужда от медицинска или психологическа помощ тя трябва да бъде предоставена възможно най-скоро. Трябва да се извършат прегледи по отношение на дългосрочните здравни нужди на жертвата, както и на нуждите на децата ѝ.
- **Планиране на бъдещето:** какви социални помощи имат право да ползват жертвата и близките ѝ, какви са нуждите от образование, обучение и интеграция на пазара на труда.
- **Други правни нужди:** адвокатът трябва да се стреми също така да отговори на всякакви други правни нужди на жертвата, както и да предостави информация за правата и процедурите, които трябва да бъдат следвани (Supreme Court of the State of New York 2013).

Посочените по-горе нужди могат да бъдат посрещани чрез цялостно управление на случая, в сътрудничество с други специалисти. Ако това не е осигурено от компетентна институция или организация, може да се наложи адвокатът да поеме временно тази функция и да опита да намери подходящи места за подкрепа, към които да насочи жертвата. Това допринася за развитие на отношения на доверие между адвоката и

---



---

пострадалото лице. В такива ситуации е препоръчително юристът да включва жертвата в процеса на избор на услуги и да не предприема действия без нейното съгласие.

Поверителността, която характеризира отношенията между адвоката и неговия клиент, е особено важна в случаите на трафик на хора и не бива да се нарушава. Тя се отнася и до другите специалисти, които улесняват комуникацията между двете страни, като преводачи и културни медиатори, които също са длъжни да спазват конфиденциалност. Юристите трябва да обръщат специално внимание на този важен аспект от работата си с жертви на трафик и винаги да ги информират за приложимата клауза за поверителност и какво трябва или не трябва да се прави, за да бъде спазена тя (Supreme Court of the State of New York 2013).

## 2.5. Затруднения при интервюиране и работа с жертвите

Предвид естеството на явлението трафик на хора юристите се сблъскват с редица трудности в работата си с жертвите. Както е посочено в *Наръчника на адвоката по проблемите на трафика на хора: В търсене на правосъдие за жертвите*, издаден от Върховния съд на щата Ню Йорк (Supreme Court of the State of New York 2013), въздействието на трафика върху жертвите може да попречи на работата по случая и на изграждането на отношения на доверие:

1. **Травма:** вредата, нанесена върху психиката на жертвите от преживяното насилие. Една от проявите на психичната травма е загубата на спомен за травматичното събитие, отричане или омаловажаване на преживяното, изкривяване на спомените. По тази причина често при случаи на трафик не може да се събере необходимата за съдебното производство информация и да се подготвят последователни и надеждни показания на жертвата по делото. Когато подготвят лицата, преживели трафик, за участие в съдебно производство, юристите рискуват да им причинят вторична виктимизация, като ги връщат към травматичното събитие и ги карат да го преживеят отново с цялата му болезненост. Тази необходима стъпка в събирането на информация може да разубеди жертвите на трафик да участват в процеса, а това от своя страна може



---

да обезсърчи специалистите да полагат усилия за справедливо разрешаване на случая.

2. **Страх:** страхът от трафикантите, който жертвите са изпитвали по време на експлоатацията, може да продължи да им въздейства и след като излязат от ситуацията на трафик. Това води до различни симптоми като свръхвъзбудимост или панически атаки, които могат да създадат затруднения по време на разпита и в процеса на правно подпомагане на жертвите. Обичайно е жертвите на трафик да се страхуват от властите и да избягват всякакво сътрудничество с тях.
3. **Срам:** срамът може също да представлява утежняващ фактор, който не позволява на лицето, жертва на трафик, да опише преживяването си. Доминиращите нагласи в обществото към проституцията и неспособността на хората да разграничат принудителната проституция от доброволната вменяват на жертвите срам и унижение. Тези чувства могат да им попречат да разкажат за преживяванията си по време на събеседването, затруднявайки по този начин работата на техните защитници.
4. **Изоляция:** изолацията представлява метод, използван от трафикантите, за да контролират своите жертви, както и тяхното себеусещане, техните ценности и връзката им с обществото. По този начин жертвата остава предана и послушна на трафиканта, зависимост, която се преодолява много трудно и затруднява юристите да изградят отношения на доверие със своите клиенти, преживели трафик.
5. **Адаптация:** след известно време на страдание жертвите може да започнат да приемат експлоатацията, тъй като противопоставянето на трафикантите води до повече тормоз, риск и заплахи. За да се адаптират, жертвите изграждат травматична връзка с трафиканта и започват да го възприемат като част от семейството си, като свой защитник. Тези отношения затрудняват жертвата да се самоопредели като жертва на престъпление и това допълнително затруднява работата на адвоката, който трябва да разполага с надеждна и обективна информация, преди да потвърди или отхвърли възможността за трафик на хора.

Тези затруднения в комуникацията с жертви на трафик могат да бъдат преодолявани с няколко стъпки:

---



- 
- **Постарайте се да изградите отношения на доверие.** Една от най-съществените и най-трудни стъпки е да се изградят здрави и стабилни отношения на доверие. Първата стъпка за постигане на това е адвокатът да обясни своята роля и да отговори на всички въпроси. Жертвата може да го възприема като държавен служител и да избягва да му се довери. Адвокатът трябва да обясни поверителността, която характеризира връзката му с жертвата, и винаги да подхожда с чувствителност към трудни теми като миграционния статус. Когато задава трудни въпроси, той трябва да показва на жертвата, че се опитва да ѝ помогне. Необходимо е да се отчитат нуждите на жертвата и адвокатът да предоставя информация за това как те могат да бъдат решени.
  - **Дайте приоритет на ефективната комуникация.** Адвокатите трябва да се уверят, че техните клиенти разбират напълно езика, използван по време на комуникацията. Ако не се намери общ говорим език, трябва да се ползват услугите на преводач, който говори не само същия език като жертвата, но и същия диалект. Следва да се има предвид обаче, че жертвата на трафик може да не иска да говори в присъствието на хора от своята общност поради срам и страх от нарушаване на клаузата за поверителност. В такъв случай юристите трябва да се уверят, че са обяснили и на двете страни, че поверителността важи напълно и за работата на преводача, и да гарантират, че жертвата се чувства комфортно със съответния специалист. Те трябва да се опитат да избягват юридически жаргон и сложна терминология и да обясняват нещата по прост и разбираем начин. Те трябва задължително да обяснят подробно различните етапи на съдебното производство, различните заинтересовани страни, участващи във всеки етап, както и различните перспективи. Адвокатът трябва да даде възможност на клиента винаги и по всяко време да се свърже с него, ако и когато е необходимо.
  - **Бъдете нащрек за симптомите на психологически дистрес.** Поради естеството на преживяното насилие в ситуация на трафик на хора юристите трябва да внимават и да разпознават симптомите на психологически дистрес, като тревожност, депресия и други симптоми на психична травма. Такива симптоми могат да попречат на съдебното производство, тъй като жертвите не са в състояние да разкажат своята история и да участват активно в процеса. Техните защитници трябва да са готови да ги насочват към специализирани услуги за подкрепа.
  - **Постарайте се да ограничите последиците от разказването на травматични преживявания.** Разказването на такива събития причинява на жертвите болка и
-



---

страдание, защото те преживяват отново ситуацията. По този начин те понасят вторична виктимизация. Въпреки че е необходимо подробно разказване на събитията, има начини, по които въздействието на болезнените разкази да бъде сведено до минимум. Например, адвокатите могат да помолят жертвите да изложат писмено преживяното. Въпросите трябва да се задават по състрадателен, неосъждащ начин и да не се очаква отговор на всяка цена. Може да са необходими поредица от срещи, за да може жертвата да разкаже малко по малко за случилото се с нея. Адвокатите трябва да се водят от нуждите на своите клиенти, които не винаги съвпадат с нуждите на процеса. Например, ако жертвата се разстрои по време на разговора, предложете почивка и я уверете, че подобна реакция не е необичайна. Постарайте се да завършите всеки разговор с жертвата по положителен начин, например с признаването на силата и смелостта ѝ.

- **Избягвайте засилването на чувството на срам или самообвинение.** Адвокатът или някой от неговите сътрудници не трябва да задава въпроси, съдържащи какъвто и да е намек, че ситуацията на трафик е по вина на жертвата. Събеседването трябва да се провежда на уединено място, без прекъсвания. Никаква информация не трябва да се споделя с никого извън правния екип, ангажиран с конкретния казус.
- **Съобразете се с пола на жертвата.** Обикновено жените, жертви на трафик с цел сексуална експлоатация, се чувстват по-комфортно с жена юрист. Специалистите трябва да се уверят, че тези нужди са удовлетворени. В случай че жертвите на трафик са били в интимна връзка със своя трафикант, специалистите трябва да ги информират, че това не е необичайно.
- **Изгответе план за безопасност.** Юристите трябва да се стараят да съберат информация относно това дали има риск лицето, преживяло трафик, да стане отново жертва от страна на трафиканта. За тази цел е добре да се използват всички възможни източници – полиция, социални работници, членове на семейството, които обикновено са били заплашвани. Може да се наложи юристът да действа като посредник по отношение на намирането на безопасен подслон за клиента си, далеч от местоположението на трафикантите. Във всички случаи адвокатите трябва да информират жертвата на трафик за всякакви други мерки, които могат да бъдат предприети чрез други правни механизми.
- **Погрижете се за неотложните нужди на жертвата на трафик.** Адвокатите трябва да се опитат да бъдат внимателни към всички спешни нужди, като настаняване, храна, тоалетни принадлежности, облекло и медицински грижи. Те могат да насочат



---

клиентите си и да осъществят връзка със специализирани организации за подкрепа на жертви на трафик. Когато са разрешени неотложните ѝ нужди, жертвата се чувства по-стабилна да участва в наказателното производство. Загрижеността на адвоката за благополучието на жертвата спомага за развитието на отношения на доверие.



## ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Име	Какво бихте направили?
Вид дейност	Ролеви игри и казуси
Продължителност	50 мин.
Платформа	Всякакъв
Инструменти	-
Цели и очаквани резултати	Участниците да се запознаят с подходите, представени в модула. Участниците да упражнят на практика как се провежда събеседване с жертва на трафик и как се задават въпроси за установяване на вида виктимизация.
Описание на дейността	<p>Обяснете на участниците как ще протече упражнението. Двама доброволци ще бъдат помолени да изпълнят сценария, споделен с групата. Препоръчително е те да бъдат определени в началото на обучението и сценарият да им бъде изпратен предварително, за да могат да го прочетат в почивката.</p> <p>Сценарият представя събеседване с жена от Нигерия, която се е обърнала към организацията, в която работи адвокатът. Един от доброволците ще влезе в ролята на жената, а другият – в ролята на адвоката. [10 мин.]</p> <p>След като сценарият бъде изпълнен от доброволците пред останалите участници, ще бъдат обсъдени всички стъпки в него. Участниците трябва да се опитат да посочат потенциалните или допуснати грешки и да предложат различни начини за провеждане на събеседването. [20 мин.]</p> <p>След като участниците представят забелязаните пропуски и своите препоръки, организирайте дискусия, като предложите следните примерни въпроси: (можете да зададете и други въпроси, свързани с представените от участниците препоръки) [20 мин.]:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>● Случвало ли ви се е да изпаднете в ситуация, в която да не знаете какви въпроси да зададете при събеседване с клиент? На какво се дължеше това? Какво направихте?</li><li>● Как се почувствахте по време на изпълнението на сценария?</li><li>● Забелязвали ли сте някога да са прилагани подобни практики по време на интервюта с предполагаеми жертви? Ако да, какво според вас е въздействието им върху предполагаемите жертви на трафик? Ако не, можете ли да си представите какво би било въздействието им?</li></ul>



	<ul style="list-style-type: none"><li>• Какво бихте направили, ако някой от колегите ви направи нещо неуместно по време на събеседване с клиент, жертва на насилие?</li><li>• Има ли някаква препоръка, която бихте искали да добавите, която би могла да улесни интервюто?</li><li>• Какви допълнителни стъпки бихте предприели, ако това беше ваш казус?</li></ul> <p>По време на дискусиата включвайте и двамата доброволци, които могат да дадат обратна връзка от ролите си на жертва и адвокат.</p> <p>След като дискусиата приключи, помогнете на доброволците (и участниците) да излязат от ролята си. За тази цел помолете всички да изпълнят някакво кратко упражнение за релаксация. Например, участниците могат да посочат имената си и един свой отличителен белег, който започва с началната им буква, докато разтягат пръстите си. След това е добре да направите почивка, така че участниците да се откъснат напълно от сценария.</p>
<b>Необходими материали</b>	<p>Казус, който ще представлява основата на сценария: Необходими са двама доброволци.</p> <p><i>Жена от Нигерия на име Адла (доброволец 1) пристига в офиса на вашата организация. Тя е изплашена, с наведена надолу глава. Когато наоколо има специалисти мъже, тя се отдръпва и става неспокойна.</i></p> <p><i>Адла ви доверява, че иска да се разведе със съпруга си, защото той я тормози вербално. По време на разговора обаче забелязвате гореспоменатите симптоми на напрежение, страх и тревожност, както и някои несъответствия в нейната история.</i></p> <p><i>Вие сте адвокат (доброволец 2) и ви предстои събеседване, за да съберете информация за съдебното производство на език, който Адла разбира (ще последва диалог на националния език).</i></p> <p><i>Специалист: Добро утро! Моля, седнете. Искате ли нещо за пиене?</i></p> <p><i>Адла: Не, благодаря.</i></p> <p><i>С: Името ми е Александра и съм адвокат в ХХХ. ХХХ предоставя правна помощ и юридическо представителство на жертви на насилие. Как мога да ви бъда полезна?</i></p> <p><i>А: Дойдох, защото искам да се разведе със съпруга си и няма къде другаде да отида.</i></p> <p><i>С: Разбирам. Можете ли да ми кажете от колко време сте женени?</i></p> <p><i>А: Женени сме от три години.</i></p> <p><i>С: Съпругът ви някога упражнявал ли е някакъв вид насилие?</i></p> <p><i>А: Той постоянно ме обижда. Затова искам да се разведем.</i></p>



	<p><i>С: Разбирам. Той някога упражнявал ли е каквото и да е физическо насилие и заплашвал ли ви е с подобни действия?</i></p> <p><i>А: Да. Преди време след спор ме бутна и аз си ударих ръката.</i></p> <p><i>С: Разбирам. А работите ли някъде в момента?</i></p> <p><i>А: В бара на съпруга ми.</i></p> <p><i>С: И какво правите там?</i></p> <p><i>А: Ами, много неща.</i></p> <p><i>С: А смятате ли се за финансово независима?</i></p> <p><i>А: Какво имате предвид?</i></p> <p><i>С: Изкарвате ли свои собствени пари?</i></p> <p><i>А: Но аз работя в бара на съпруга ми.</i></p> <p><i>С: Значи не ви плащат?</i></p> <p><i>А: Не, това е семеен бизнес.</i></p> <p><i>С: Добре, можем да обсъдим социалните помощи, на които имате право. Можете ли да ми дадете номера на документа си за самоличност, за да проверя в системата?</i></p> <p><i>А: Не си спомням номера. Всичките ми документи са в съпруга ми.</i></p> <p><i>С: Разбирам. Можем да си уговорим друга среща, ако искате, след като си вземете документите от съпруга ви. Можете ли да ми кажете от колко време сте в България?</i></p> <p><i>А: Съпругът ми ме доведе преди три години. Но може ли да продължим с това какво трябва да направя, за да се разведе? Не трябва да закъснявам, за да не разбере съпругът ми, че не съм на работа.</i></p> <p><i>С: Ще има ли някакви последици за вас, ако разбере?</i></p> <p><i>А: Той ще се ядоса много и ще започне да ми крещи, а аз не издържам вече. Просто искам да си тръгна.</i></p> <p><i>С: И така, трябва ли да информирате съпруга си, когато ви се налага да излизате?</i></p> <p><i>А: Да, той не ми позволява да излизам сама.</i></p>
--	---



---

## МОДУЛ III: ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИК НА ХОРА

*Този модул представя преглед на различните форми на експлоатация и свързаните с тях индикатори за виктимизация. Адвокатите трябва да познават добре методите, чрез които трафикантите установяват власт и контрол над жертвите. Те трябва да са запознати с различните форми на експлоатация, за да предоставят адекватна правна помощ и да организират стъпките, които трябва да бъдат следвани за съответното съдебно производство.*

### 3.1. Форми на експлоатация

За да се разбере добре механизмът на въвличане в трафик, трябва да се има предвид, че трафикът представлява злоупотреба с **уязвимост** (GRETA, 2019 г.) **Уязвимостта** и злоупотребата с нея са централни за всяко разбиране за трафика на хора (вж. Модул I).

**Експлоатацията** е основен елемент от престъплението трафик на хора, въпреки че в международното право няма специално определение за нея. Споделеното разбиране за експлоатацията я свързва най-вече с нечестно използване от едно лице на уязвимост или на състояние на нужда на друго лице. В контекста на трафика на хора експлоатацията се разглежда като продължително и последователно действие (GRETA 2020b).

**Съгласието на жертвите при въвличане в експлоатация от страна на трафиканта е без значение**, когато са използвани различни форми на злоупотреба и заблуда. Например, възможно е лицата, подложени на сексуална и трудова експлоатация, доброволно да са приели ситуацията, защото не са имали друг начин да изкарват прехраната си или защото не са възприели ситуацията като нарушаване на правата им. Използването на измама и злоупотреба в случаите с деца е без значение, ако са предприети действия за въвличане в трафик и експлоатация. Изричното предвиждане в закона, че съгласието на жертвата за извършване на конкретните действия в ситуация на трафик е ирелевантно, повишава увереността на жертвите на трафик да се самоидентифицират като жертви на престъпление.



---

По-долу са представени най-често наблюдаваните форми на експлоатация, които трафикантите използват, за да извличат печалба от своите жертви.

### 3.1.1. Сексуална експлоатация

**Сексуалната експлоатация** в контекста на трафика на хора включва принуждаване на лице към проституция с цел финансова изгода. Експлоатацията не се определя от това дали проституцията е легална или не в дадена държава и каква форма на проституция се упражнява – улична проституция, предлагане на сексуални услуги в специализирани и лицензирани места и зони, в стриптийз клубове, масажни студиа, специално наети апартаменти, мъжки клубове, ескортни услуги. Пандемията от COVID-19 премести проституцията на закрито и случаите на сексуална експлоатация нараснаха значително (GRETA 2021). Това доста затрудни идентификацията на жертвите. Съвременните комуникационни технологии (интернет, социални медии и мобилни приложения) улесниха трафикантите да вербуват и експлоатират жертвите, като използват анонимността в мрежата, криптираните комуникации, социалните мрежи. Подобриха мобилността им и им дадоха възможност да контролират жертвите от разстояние без риск за самите тях. Не на последно място мрежата значително увеличи възможността на трафикантите да достигат до по-широка аудитория, както по отношение на потенциални жертви, така и на клиентите.

**Сексуалната онлайн експлоатация** е всяко електронно записване, фотографиране, стрийминг на изображения без съгласие, видео-, аудиоразпространение или предаване на интимни или сексуални действия на дадено лице без неговото знание и съгласие, или предоставяне на възможност на трети страни да наблюдават сексуални действия, участие във воайорство или разпространение на интимна или сексуална информация за друго лице чрез интернет/интранет. Жертви на сексуалната онлайн експлоатация са предимно жени и деца.

**Онлайн сексуална експлоатация на деца.** През 2020 г. Европол отчете 100% увеличение на случаите на сексуална експлоатация, особено на деца (Europol, 2020). През последните няколко години трафикантите все по-често използват интернет за



---

набелязване, набиране, злоупотреба, експлоатация и контрол над жертвите чрез социални мрежи и различни дигитални платформи, като използват различни методи.

**Онлайн сексуалната експлоатация на деца (EUROPOL, N.D.)** се извършва чрез:

- **онлайн материали, съдържащи сексуално насилие над деца** – достъп, притежаване, производство и/или разпространение на изображения и/или видеоклипове на сексуално насилие над деца – „детска порнография“ (Thomson, 2020);
- **грууминг<sup>5</sup> на деца за сексуални цели** – създаване на взаимоотношения с дете с цел улесняване на сексуално насилие и/или експлоатация, онлайн или офлайн (Sunde, 2018);
- **излъчване на живо на сексуално насилие над деца** (Sullivan, 2020) – използване на онлайн криптирани видеоприложения/платформи (като Skype и Discord) за гледане, а понякога и за взаимодействие при сексуално насилие над деца на живо;
- **сексуално изнудване (сексторшън)<sup>6</sup>** (UK Gov, N.D.) – принуждаване и изнудване на деца за сексуални цели – създаване и/или използване на сексуални изображения и/или видеоклипове с дете с цел сексуална, финансова или други лична облага.

### 3.1.2. Трудова експлоатация

**Трудовата експлоатация** (EC, N.D.b) е вторият най-разпространен вид експлоатация. При него има злоупотреба с хора в почти всички икономически сектори, като строителство, селско стопанство, промишлено производство, рибарство, хранително-вкусова промишленост, хотелиерство, логистика, почистване, горско стопанство, работа

---

<sup>5</sup> Грууминг наричаме действия, чрез които възрастен (или друг подрастващ в някои случаи) привлича към действия и взаимоотношения от сексуален характер подрастващи с цел получаване на порнографски материал или въвличане в сексуална експлоатация. Може да се случи на всеки, без значение на възрастта и пола, и често продължително време не се разпознава като ситуация на злоупотреба от самото пострадало лице.

<sup>6</sup> Сексторшън или сексуално изнудване наричаме изнудване и заплашване на подрастващ с цел да се предостави порнографски материал онлайн.



в домакинството, шивашката индустрия, металургия, електроника, нефт и газ и др. (GRETA 2020). Принудителният или задължителният труд е дефиниран в чл. 2, ал. 1 от Конвенцията на МОТ относно принудителния или задължителния труд (№29 от 1930 г.) като „всяка работа или служба, изисквана от лице под заплахата от каквото и да е наказание и за която това лице не се е съгласило доброволно да я извършва“. Жертвите на трудовата експлоатация може да са лица от всякаква възраст, пол и раса, макар че мъжете преобладават в индустрията (вж. раздел 1.2). Принудителното подчинение в домашни условия е форма на принудителен труд, която най-често засяга жени и деца. Мигранти може да бъдат експлоатирани и от заможни семейства. Агенциите за набиране на персонал ги подмамват с оферти за работа в чужбина, въпреки че не знаят езика на страната, в която отиват, и отнемат документите им при пристигане в страната. В повечето случаи тези мигранти остават затворени в дома, в които са експлоатирани, страхувайки се от миграционните служби и без възможност за контакт с когото и да било (End slavery now, N.D.).

### 3.1.3. Други форми на експлоатация

**Принудително извършване на престъпления.** Възрастни и деца са принуждавани от трафикантите да извършват престъпни дейности, като отглеждане на канабис, продажба и разпространение на наркотици, кражби от банкомати, финансови измами, злоупотреба със социални помощи, просия и джебчийски кражби. Експлоатация, свързана с принудително извършване на престъпления, е налице, когато някой е задължен да извършва престъпна дейност чрез принуда или измама, което включва също и измами със средства от обществени и социални помощи (Together free, N.D.). Трафикантите използват личните данни на жертвите и кандидатстват за кредити и социални помощи, използват насилие, за да принудят жертвите да кандидатстват за социални обезщетения, които им взимат. Някои държави, като Великобритания (GRETA, 2016) и Германия (GRETA, 2019), са по-ефективни в идентифицирането и противодействието на тази форма на експлоатация от други страни като България, Македония, Полша. Въпреки това този вид трафик на хора продължава да е най-слабо докладван (RACE in Europe, 2014).



---

**Отнемане на телесни органи (включително клетки, тъкани и телесни течности).** Трафикът на органи представлява отнемане на органи от тялото, най-често бъбреци и черен дроб, за продажба чрез незаконна търговия. Престъплението се случва най-често по три начина: 1) чрез „договаряне“ – жертвата официално или неофициално се съгласява да продаде орган, но след това е измамена, защото не ѝ е платено или ѝ е платено по-малко от обещаната цена; 2) чрез измама – уязвимо лице се лекува от заболяване, което може да съществува или не, и органите се отстраняват без знанието на жертвата; 3) чрез изнудване – когато жертвата бъде отвлечена и органите са извадени без нейно съгласие (CoE/UN, 2009).

**Принудителен брак** (UK Gov, N.D.) е налице, когато не съществува пълно и свободно съгласие от двете страни, често в резултат на принуда или измама, или когато дадено лице е подложено на натиск да се ожени за някого. Възможно е жертвите да са заплашени с физическо или сексуално насилие или да са подложени на емоционален или психологически стрес, за да може трафикантът да постигне целите си. При принудителен брак някой плаща на трафиканта да му намери жена с определена националност за сключване на брак, чрез който лицето да получи достъп до определена държава (обикновено в ЕС) (граждани на трети държави) и/или да получи достъп до обезщетения (UN news, 2020). По данни на МОТ над 15,4 милиона жени и момичета се намират в ситуация на принудителен брак (ILO, 2016). В контекста на трафика на хора е важно да се споменат и т. нар. **фиктивни бракове**: трафикантите набират и експлоатират жени чрез измамни бракове, при които няма намерение от страна на единия или двамата съпрузи да участват в истинска връзка като съпрузи. Най-често фиктивните бракове се сключват за разрешаване на въпроси, свързани с имиграция, законно пребиваване, работа или право на гражданство за един от съпрузите.

**Трафикът на бременни жени с цел продажба на бебета** се случва, когато жени от социално изолирани общности (основно ромски) продават новородено дете на платежоспособни семейства с репродуктивни проблеми. Това е все по-често използвана форма на експлоатация с цел печалба от страна на трафикантите, както и от самите жертви като начин за справяне с крайна бедност. Чрез добре организирани престъпни групи и умели манипулатори неграмотни млади момичета и жени, най-вече от ромски общности, живеещи в крайна бедност, износват, раждат и продават новородените си

---



---

деца в чужбина. Тази форма на експлоатация се наблюдава в някои държави, членки на ЕС (България, Гърция, Франция).

#### 3.1.4. Експлоатация на деца

В световен мащаб приблизително 28% от идентифицираните жертви на трафик са деца (UNICEF, 2018). Според Европол, деца се трафикират от различни части на света към ЕС, предимно с цел сексуална експлоатация (72% от жертвите момичета), но също така и за трудова експлоатация (66% от момчетата), принудителна прося и принудителна престъпност, като джебчийство, кражби от магазини и трафик на наркотици (UNODC, 2021). Децата са обект също на трафик с цел незаконно осиновяване и фиктивни бракове (EUROPOL, 2018).

**Трафик на непридружени непълнолетни.** В контекста на ЕС непридружен непълнолетен е лице под 18 г., което пристига на територията на държава членка, непридружено от възрастен, или непълнолетно лице, което остава непридружено, след като е влязло на територията на дадена страна, член на Съюза. Непридружените непълнолетни са особено уязвими към всички видове експлоатация от страна на трафикантите поради повишената им уязвимост по пътя на миграцията. Те са зависими в особено голяма степен от лица, които превеждат незаконно мигранти през граница, като в същото време не разполагат с достатъчно финансови ресурси, за да платят за това. Затова често са принудени да върнат дълга на каналджията в натура, като проституират, работят принудително (включително като домашни прислужници) и/или извършват престъпления. Много непридружени непълнолетни са обект на експлоатация по пътя на миграцията към и във ЕС като начин за заплащане на прехвърлянето им в Европа – така незаконното превеждане през границата (каналджийство) и трафикът на хора (EUCPN, 2020) през последните години станаха хибриден феномен на две престъпления.

## 3.2. Индикатори за виктимизация

**Уязвимостта** и злоупотребата с нея са централни за всяко разбиране за трафика на хора. МОТ отбелязва, че уязвимостта може да е резултат от вродена характеристика на жертвата на трафик (физическа или умствена недостатъчност, влошено здраве или

---



---

млада възраст) или може да се развие поради ситуацията, в която лицето се намира в страната на дестинация (като бедност или несигурен административен статут). Следват основните индикатори за виктимизация, по които потенциалните жертви сред групата на мигрантите, търсещите убежище, и бежанците могат да бъдат идентифицирани:

### **I. Общи индикатори (OSCE/ODIHR, 2004)**

Зависимостта е ясен знак за експлоатация, особено за сексуална и трудова експлоатация. Примери за зависимост са, ако лицето:

- не говори местния език;
- не знае домашния и служебния си адрес;
- зависи от трафиканта за оцеляването си и/или за употребата на наркотици;
- подложено е на физическо, сексуално и/или емоционално насилие;
- свидетел е на насилие над други хора с цел поддържане на страх;
- заплашвано е с насилие срещу него или членове на семейството му;
- лишавано е от храна и вода;
- има видими белези от насилие;
- „дисциплинирано“ е чрез наказания и сплашвания;
- упоявано е, за да развие зависимост.

Изнудването е често срещан индикатор за трафика на хора. Лицето бива изнудвано чрез:

- отнемане на личните му документи;
- нелегалния му статут в страната на дестинация;
- заплашване или изнудване на роднини;
- заплахи за разпространение на лична информация на жертвата (включително снимки и видеозаписи) и представянето им на нейното семейство, приятели или/или информиране на властите;
- престъпни дейности, в които лицето е замесено и експлоатирано;
- заплаха за разкриване пред имиграционните власти.



---

Адвокатите могат да помолят мигрантите да разкажат за пътя си на миграция, тъй като това може да разкрие индикатори, че лицето може да е жертва на трафик на хора, като например:

- лицето е прехвърляно от едно населено място в друго (държава/град);
- продавано/препродавано и/или прехвърляно от един трафикант на друг;
- лицето е „давано под наем“;
- има фалшива самоличност или документи за пътуване или

не разполага с документите си за самоличност или пътуване, защото са задържани от някой друг.

## II. Специфични индикатори за различните форми на експлоатация

### Сексуална експлоатация

Преки индикатори (BG Gov, 2016). Лицето:

- няма право да спре да проституира, местено е в различни клубове/бордеи/места за проституция, поставят му се татуировки или други знаци, показващи „принадлежност“ към определен трафикант или/и пребиваване в публичен дом/нощен клуб;
- живее или пътува с други жени, които понякога не говорят нейния език, и знае само думи от местния език, свързани с предоставянето на сексуални услуги;
- носи дрехи, типични за секс индустрията;
- няма право да отказва сексуални услуги на клиент или/и не ѝ е позволено да отказва определени сексуални практики;
- принудено е да прави секс без предпазни средства;
- подлагано е на принудителни гинекологични прегледи и тестове за бременност, контрацептиви или прекъсване на бременност.

Непреки индикатори

4. Има доказателства, че група жени живеят заедно под контрола на други хора.
5. В публичните домове има реклами за предлагане на сексуални услуги от жени от определени националности.



- 
6. Има информация, че проституиращи жени предоставят услуги на клиенти за секс с определена националност.
7. Клиенти съобщават за проституиращата жена, която изглежда нервна или тревожна и споделя с тях, че е принудена да проституира. Макар и значителна част от жертвите на сексуална експлоатация да са жени, мъжете, особено в групата на мигрантите, също могат да бъдат принудени да предоставят сексуални услуги.

### Трудова експлоатация

Преките индикатори (BG Gov 2016) (UNODC 2020) включват, че лицето:

- е подложено на експлоатация в сектори като селско стопанство, строителство, промишлено производство, развлечения, хотелиерство, риболов, шивашка промишленост, дърводобив и дървообработване и др.;
- живее в селскостопански и/или промишлени сгради;
- не разполага с подходящо за работата облекло;
- наето е от приятел, партньор, роднина, член на семейството, друг познат или чрез фалшив брак;
- печели минимална или под минималната сума на ден или седмица;
- било е похитено или отвлечено;
- измамано е с обещания за големи доходи, за естеството и/или условията на работата или с обещание за романтична връзка и/или за брак.

Непреки индикатори:

- Лицето не е преминало никакво обучение във връзка с работата, която върши.
  - Работодателят или мениджърът не е в състояние да покаже документите, необходими за наемане на работници от други държави, или ведомост за изплатените заплати.
  - Условията на труд не отговарят на установените правила в трудовото законодателство; няма достъп до контрол от страна на компетентните институции.
  - Работното оборудване е проектирано или е модифицирано така, че да може да се управлява от деца.
-



- 
- Лицето не е в позиция да договаря условията на труд и е принудено да извършва определени трудови дейности.
  - Не се спазват предварително договорените условия на труд.
  - Лицето няма достъп до медицинска помощ.
  - Лицето е принудено да работи и да живее на едно и също място; или жилището е с лоши санитарни условия; или/и е малко и се използва от много хора.
  - Лицето плаща висок наем за мизерни условия на живот.
  - Достъпът до информация (чрез радио, телевизия, вестници) е ограничен.
  - Лицето е скрито или няма достъп до лични вещи.
  - Лицето е наето чрез посредническа агенция за работа в чужбина, агенция за модели, туристическа агенция, агенция за запознанства, обучителна или друга агенция.

### **Принудително подчинение в домашни условия**

Преките индикатори (Hertfordshire Modern Slavery Partnership N.D.) (OSCE 2014) включват, че лицето:

- живее със семейството, за което работи като домашна помощничка/детегледачка/грижи се за болен, и няма лично пространство и/или възможност да напусне къщата без работодателя си;
- не се храни с останалата част от семейството или не получава достатъчно храна;
- обявено е за изчезнало от работодателя си, въпреки че все още живее в къщата му;
- е обиждано, малтретирано, заплашвано и/или насилвано;

Непреките индикатори включват, че лицето:

- поддържа постоянен телефонен контакт с трафиканта, телефонните му разговори се наблюдават, контролират и ограничават, включително тези със семейството му;
  - получава малко или никакво заплащане;
  - има натрупан дълг – лицето плаща задължения към трафиканта и/или дългът непрекъснато се увеличава;
-



- 
- принудено е да печели минимална сума на ден или седмица;
  - не може да използва или няма достъп до своите приходи.

### Просия, джебчийство и други престъпни дейности

Преките индикатори включват, че лицето:

- проси на обществени места или в градския транспорт;
- част е от група за просия, дребни престъпления или друг вид престъпна дейност, включително участва против волята си в дейността на организирани престъпни групи;
- има физически увреждания, които вероятно са резултат от умишлено осакатяване;
- бива наказвано, ако не краде достатъчно;
- движи се ежедневно в големи групи и преминава значителни разстояния;
- живее заедно с други хора, които не са част от семейството му и които са известни на полицията с престъпна дейност, или се придвижва заедно с членове на престъпна група до страната на дестинация;
- има забрана да напуска страната на произход.

Непреки индикатори:

- В даден район осезаемо се е увеличила престъпността, свързана с просия и/или джебчийство.
- Група потенциални жертви се е придвижвала през различни държави в определен период от време.
- Лицето е познато във връзка с просия.
- Потенциалните жертви са участвали в просия, джебчийство или други видове престъпна дейност в страната или в чужбина.

### Трафик за отнемане на телесни органи

Преки индикатори за набиране и експлоатация (de Jong & Ambagtsheer, 2015) на жертвата са, ако лицето:

---



- 
- комуникира онлайн с лице и/или компания, която рекламира/организира трансплантации и дарения на органи (в чужбина);
  - получава невярна или подвеждаща информация относно пред- и следоперативните рискове и/или продължителността на операцията;
  - не знае кои са бъдещите получатели на органите му в чужбина и мотивацията му за даряването на органа е свързана само с финансовия аспект;
  - пътува към една дестинация заедно с едно или повече лица, които изглежда не се познават;
  - представя се за роднина на нуждаещия се от орган пациент, без да може да докаже това;
  - придружавано е от лице с медицинско образование;
  - придвижва се директно до болница или клиника при пристигането си в чужда държава.

#### Непреки индикатори:

- Лицето има роднина/познат, който е продал свой орган.
- Оперирано лице страда от физически оплаквания, като болка в областта, където органът е присаден или отстранен.
- Лицето не е организирано само придвижването си и/или не знае крайната си дестинация.
- Той/тя носи значителна сума пари в брой.
- Той/тя носи медицински досиета и/или писма с покани за медицинско лечение.

#### **Фиктивни или принудителни бракове**

Преки индикатори (Hertfordshire Modern Slavery Partnership N.D.) са, когато на лицето е:

- оказван натиск да сключи брак с някого против волята си чрез заплахи, физическо насилие или сексуално насилие;
  - емоционално и психологически е принудено да сключи брак с някого с довод, че ако не го направи, ще „посрами“ семейството си.
-



---

## Трафик на деца

(на възраст до 18 години)

Преки индикатори, показващи, че дете може да е експлоатирано:

- пренебрегвано е и/или живее с възрастни, които не са му роднини;
- изплашено и необщително е и не знае местния език;
- настойчиво проси от хора на улицата;
- опитало се е да избяга от полицаия, който го е задържал;
- част е от група деца от същата националност (и/или етническа принадлежност), които пътуват с обществения транспорт без очевидна причина, или е част от група деца, наблюдавани от един възрастен;
- носи и/или продава наркотици;
- задържано е от полицията и преди и има регистрация за кражби;
- не ходи на училище и не може да чете или пише;
- обучено е да отговаря по определен начин в определени ситуации;
- не може да използва парите, които печели;
- намира се под постоянен контрол и наблюдение от възрастен от разстояние.

Непреките индикатори включват възрастните, които живеят с детето, които:

- разполагат с документите за самоличност и с декларация за съгласие от родителите на детето;
- притежават големи суми пари, без да могат да докажат произхода им.

### 3.3. Рискови фактори при трансевропейския трафик

За да осигурят по-добра защита на клиентите си, адвокатите трябва да познават кои рискови фактори и какъв вид уязвимост са използвали трафикантите, за да въвлекат даденото лице в трафик на хора. Факторите за уязвимост не са индивидуални характеристики, те не представляват недостатъци на лицето. Те са резултат от неспособността на обществото да предложи добри решения за справяне с тях. Рисковите фактори и/или уязвимостите могат да бъдат от значение за процедурите за разпит/изслушване и закрила по време на участието на жертвите в наказателно производство, за определяне на статут, за предотвратяване на експулсиране и

---



депортиране, за намиране на трайно решение за осигуряване на по-високо обезщетение и др.

Съществуват множество фактори, които правят мигрантите, бежанците и търсещите убежище уязвими към трафик на хора, след като са влезли на територията на ЕС. За целите на обучението те може да бъдат разделени в четири групи:

- фактори, свързани с демографски, лични и социални характеристики;
- фактори, свързани с пречки пред интеграцията в ЕС;
- фактори, свързани със съществуващите процедури, политики и законодателства за трафика на хора, миграцията и убежището в ЕС;
- фактори, свързани с пандемията от COVID-19.

Подробна информация за четирите групи фактори, както е изложена по-долу, може да бъде предоставена на участниците в обучението под формата на предварително разпечатани материали или като презентация, обобщаваща практическите упражнения.

### 3.3.1. Личните характеристики като рискови фактори за уязвимост към трафик

**Възрастта** е един от най-важните фактори на уязвимост, като младите жени са изложени на по-голям риск от трафик (Randle, 2020), особено с цел сексуална експлоатация. Възрастта е рисков фактор и източник на уязвимост и за мъжете. Увеличават се случаите на сексуална експлоатация на млади мъже и момчета в контекста на миграцията. Непридружените непълнолетни лица, независимо от техния пол, са сред групите, изложени на най-висок риск (UNHCR, 2020).

**Полът** е друг основен рисков фактор за трафика на мигранти, бежанци и търсещи убежище, като жените и момичетата са непропорционално засегнати от трафик и експлоатация. Полът засилва въздействието на другите рискови фактори, като възраст, икономически статус, семейно положение и др. (Randle, 2020). Половата идентичност и сексуалната ориентация са фактори на уязвимост, които тепърва ще бъдат изследвани. Хората от ЛГБТ общността сред мигриращите са изправени пред по-висок риск, тъй като често са маргинализирани в своята среда и в семействата си.



**Здравето**, включително психичното здраве, предразполага към уязвимост към трафик. Мигрантите е по-вероятно да се окажат с незадоволени медицински нужди или с остри и хронични заболявания, които могат да принудят болните или техните близки да се поддадат на различни форми на експлоатация, за да си набавят лечение и лекарства. Различните форми на физическо увреждане могат да бъдат свързани с риск от трафик с цел просия. Психичната травма може да доведе до емоционален дисбаланс и да повлияе на поведението по начин, който излага засегнатите лица на риск от насилие и трафик. Различни проблеми с психичното здраве биха могли да попречат на адекватната преценка на реалността, да повлияят на поведението и да създадат риск от трафик. Психичните проблеми често са използвани от трафикантите. Например симптомите на хипоманийните състояния включват сексуализирано поведение или липса на лични граници. Зависимостта от вещества и менталните дефицити също представляват рискови фактори. Жените са допълнително уязвими по отношение на репродуктивното си здраве, особено ако са бременни или скоро са родили.

**Националността и етническата принадлежност** се обсъждат в някои проучвания като рискови фактори в страната на дестинация или транзит, тъй като в ЕС се дава приоритет на националностите, за които се счита, че са изложени на по-висок риск и е по-вероятно те да отговорят на изискванията за международна закрила (напр. граждани на Сирия, Ирак, Афганистан) (Brunovskis & Surtees, 2017). Бежанците<sup>7</sup> имат право на заселване на безопасни места и да не бъдат връщани на места, където съществува заплаха за живота и здравето им (принципът на забрана за връщане).<sup>8</sup> Ето защо при мигрантите рискът от трафик или злоупотреба може да бъде подценен, ако те трябва да бъдат върнати в страните на произход или изведени извън границите на ЕС. Мигрантите трябва да намерят подслон и работа или бързи средства, за да продължат пътуването си. Това ги поставя в по-уязвима ситуация да приемат съмнителни предложения, които могат да включват експлоатация.

**Икономически статус.** Липсата на доходи е сериозен рисков фактор. Хората, които са получили международна закрила или имат разрешение за дългосрочно пребиваване, имат право на работа, но съществуват редица пречки, като езиковата бариера, липсата

<sup>7</sup> Конвенция за статута на бежанците (Женевска конвенция) – 1951 г.

<sup>8</sup> Пак там.



на валидни документи, доказващи нивото на образование или професионален опит, липсата на познания за пазара на труда в страната на престой. Често мигрантите, особено жените, са принудени да работят на ниско платени позиции, под нивото им на квалификация, или са ангажирани в сивия сектор, където работят без договор, осигуровки и спазване на трудовите им права. Редица проучвания показват, че факторът бедност засяга в по-голяма степен жените поради традиционно по-ниските нива на образование и липсата на професионален опит (Randle, 2020).

**Семейното положение** е фактор, който засяга предимно жените и идва от традиционните разбирания за ролята им в семейството като икономически зависими и нямащи достатъчно свобода да правят житейски избор. Жените са отговорни за грижата за децата, възрастните и болните хора в семейството. В повечето случаи те са систематично подложени на нагласи, които могат да бъдат описани като насилие, основано на пола, включително домашно насилие. Жените остават затворени и изолирани без достъп до ресурси, поради което може да станат жертви на трафик (Spampinati, C. et al., 2020). Необвързаните жени бежанки са изправени пред висок риск от трафик с цел сексуална експлоатация поради икономическия им статус, липсата на професионални умения и семейна подкрепа (Randle, 2020).

**Религиозните вярвания и практики**, които приписват неравенство между мъжете и жените, често действат като мотив за жените да мигрират. Те бягат от принудителни бракове, генитално осакатяване, престъпления, основани на честта, домашно насилие и други форми на насилие, основано на пола. Страхът от преследване може да засили уязвимостта спрямо трафик.<sup>9</sup>

### 3.3.2. Проблеми на интеграцията в Европа като рисков фактор

Независимо че повечето, ако не и всички държави, членки на ЕС, разполагат със системи за подкрепа на мигранти, бежанци и търсещи убежище, съществуват редица сериозни

---

<sup>9</sup> За повече информация вж. Inka, 2020.



---

пречки пред интеграцията на хората в миграция, които ги правят уязвими да станат жертви на злоупотреби и трафик на хора в рамките на ЕС. Такива пречки са:

**Липса на езикови познания по местния език**, което им пречи да започнат работа и да общуват с местната общност и институциите, които могат да им помогнат. Социалната изолация е една от уязвимостите, които трафикантите използват за набиране на жертви (Spampinati, C. et al., 2020).

**Социокултурните бариери**, които мигрантите трябва да преодолеят по време на процеса на интеграция и приспособяването към нова култура, могат да причинят стрес (Wang, Z.; de Graaf, T.; Nijkamp, P., 2018). Интеграцията е дълъг процес и включва разбирането, приемането и спазването на различни и понякога противоречащи на техните собствени социални норми и ценности,<sup>10</sup> религиозни вярвания, семейни структури, норми за социално взаимодействие (Wang, Z.; de Graaf, T.; Nijkamp, P., 2018). В зависимост от нивото на адаптация мигрантите могат да се окажат в ситуация на интеграция, асимилация, изолация или маргинализация (Constant, A.; Gataullina, L.; Zimmermann, F., 2006). Социалната изолация и маргинализацията могат лесно да бъдат използвани от трафиканти, които често принадлежат към същите мигрантски групи и упражняват власт и контрол в тези затворени общности.

**Дискриминацията, предразсъдъците, стигмата** и други негативни нагласи към мигрантите, бежанците и търсещите убежище сред обществата в Европа представляват значителна бариера по пътя към интеграцията. Работодателите могат да предпочитат да наемат местни работници. Мигрантите, бежанците и търсещите убежище често не съобщават за престъпленията, които са претърпели, поради страх от предразсъдъци и дискриминация, които биха попречили на властите да ги приемат сериозно. Това е пример как предразсъдъците и дискриминацията могат да ограничат влиянието на закона и услугите за тези, които са подложени на дискриминация (UN Department of Economic and Social Affairs, 2018).

**Липсата на достъп до правна помощ.** Мигрантите се нуждаят от юридически представител, когато става въпрос за процедури, свързани с техния статут, които могат

---

<sup>10</sup> Като индивидуализъм срещу колективизъм, патриархат срещу равенство между половете.



---

да бъдат времеемки, а решенията може да се наложи да бъдат обжалвани. Освен това те могат да имат нужда от правен съветник, за да се възползват напълно от всички основни права (напр. по брачни въпроси, трудовоправни въпроси, започване на собствен бизнес, обезщетения, достъп до социална закрила и помощи). За много жени правната помощ е единственият начин да преодолеят домашното насилие, което са търпели от години.

### **3.3.3. Рискови фактори, произтичащи от приложимите процедури, практики и законодателство**

Управлението на миграционния процес от страна на държавата може да се превърне в рисков фактор, в случай че се даде приоритет на проблемите на сигурността и предотвратяването на нелегалната миграция за сметка на превенцията на трафика на хора. Незадоволителната идентификация на жертвите, наказателното преследване на някои жертви на трафик, липсата на подходяща подкрепа за транзитно преминаващите са пряка последица от политики, които не са чувствителни към уязвимостта към трафика на хора.

Ето някои практики и процедури, които създават уязвимост към виктимизация и които често намират отражение в работата на адвокатите.

**Ускореното производство**, което има за цел по-бързото разглеждане на молбите за убежище, както и процедурите за връщане, не позволяват анализ на рисковите фактори (Forin, R. et al., 2018).

**Рестриктивните миграционни политики** не позволяват на експертите, работещи на първа линия, включително правните съветници, да идентифицират жертвите на трафик на хора (Forin, R. et al., 2018). В същото време те са причина мигрантите да търсят алтернативни начини да пресекат границите, което ги излага на риск от трафик (La Strada International, 2020).

**Регламентът „Дъблин III“** играе основна роля за достъпа на жертви на трафик до разрешения за пребиваване, предоставени чрез процедури за убежище. Шансовете



хората да получат убежище зависят от държавата, която разглежда молбата им. Не всички държави разполагат с проактивни механизми за идентифициране на жертви на трафик или на хора, изложени на риск от трафик съгласно Дъблинската процедура и клаузата за суверенитет (17.1.) се използва рядко за предотвратяване на трафик и повторен трафик. Неидентифицираните жертви на трафик се връщат обратно в друга държава, членка на ЕС, където са изложени на висок риск от повторен трафик.

**Индивидуалните интервюта** с търсещите убежище не се провеждат в подходяща среда, която предполага споделяне или самоидентификация на жертвите. Процедурите и въпросниците не са насочени към идентифициране на риска от трафик. Юристите трябва да са наясно с тези ограничения на първите интервюта и да предоставят на клиентите си повече възможности да се срещнат на безопасно и поверително място.

**Липсва достатъчно информация**, която властите могат да предоставят на мигрантите относно техните права, места за подкрепа, съществуващи социални услуги и т.н. Или информацията е представена по неясен и объркващ или твърде общ начин.

**Визовият статут** е фактор, засягащ мигрантите без документи, които имат ограничен или никакъв достъп до услуги за подкрепа. Те могат да работят само нелегално и нямат социални или здравноосигурителни права. Трябва да плащат подкупи на корумпирани служители или да приемат експлоататорски практики, за да избегнат задържане или депортиране (IOM, 2019).

**Няма процедури**, които да подкрепят мигрантите без документи да докладват за престъпления, свързани с трафика на хора, без страх да бъдат задържани или депортирани.

**Мигрантите, които са жертви на престъпления**, искат да избегнат идентифицирането си, защото не желаят да участват в наказателни производства, които не разбират напълно и върху които нямат контрол. Те се страхуват от контакт с властите или се срамуват да докладват за престъпления, особено ако става въпрос за сексуално



---

насилие. Често те вярват, че нямат полза от повдигането на обвинения и не са наясно с правата си като жертви на престъпление, включително на трафик на хора.

**Системата за убежище и закрила и системата за борба с трафика на хора не са синхронизирани** и работят отделно, без връзка помежду си. Мигрантите срещат трудности да потърсят защита от двете системи и трябва да изберат (с помощта на правен съветник) коя от тях служи по-добре на личните им планове.

Термините „трафик на хора“ и „незаконно превеждане през граница“ (каналджийство или контрабанда) често се бъркат и това води до пропуски в идентифицирането на рисковите фактори за трафик на хора. В първия случай мигрантите са в позицията на жертви, докато във втория те са активни участници (IOM, 2019).

Прилагането на определението за трафик на хора, съгласно което е необходимо кумулативното наличие на трите елемента (действия, средства и цел) при идентифициране на жертви на трафик за целите на наказателното производство, може да лиши редица хора, изложени на риск от трафик, от необходимата подкрепа. Това е така, тъй като по-специално при мигрантите някой от трите елемента може да не бъде ясно установен, например експлоатационната цел.

#### **3.3.4. Пандемията от COVID-19 като рисков фактор**

Пандемията от COVID-19 представлява допълнителен рисков фактор за много уязвими общности, сред които са мигрантите, бежанците и търсещите убежище, тъй като засилва социалното им изключване и маргинализация. Пандемията изостря съществуващите социално-икономически неравенства и половата дискриминация, които са в основата на насилието срещу жени и момичета, включително трафика на хора (UN Women, OSCE, ODHIR, 2020). Следователно COVID-19 е важен аспект на уязвимостта, който адвокатите трябва да вземат предвид при оценката на риска от трафик. Мигрантите без документи не могат да получат държавна помощ и обезщетение за безработица. Пандемията допълнително забавя и възпрепятства достъпа до убежище, закрила, основни услуги и програми за подкрепа (PICUM, 2020). Стигмата и страхът от дискриминация, задържане

---



и дори депортиране, липсата на здравни осигуровки могат да попречат на мигрантите да потърсят медицинска помощ или ваксинация.<sup>11</sup>

### 3.4. Аспекти на процедурите за гарантиране на правата на жертвите

По време на обучението обучителят трябва да насърчава участниците да внимават за спазването на различни процедури, които, ако не бъдат спазени, може да се стигне до нарушаване на правата на жертвите. По-долу можете да намерите някои добри практики, които гарантират защита на правата на жертвите.

**Подходящо пространство за провеждане на интервю**, гарантиращо поверителност, където оценката на риска може да се извърши без прекъсвания и намеса на трети лица (Inka, L. et al, 2019). Провеждането на отделни интервюта с жени, търсещи убежище, без присъствието на членове на семейството и преводачи от мъжки пол ще им гарантира възможността да споделят ситуацията си (UNHCR, 2002).

**Интервю и комуникация.** Някои жертви на трафик, особено жени, може да не са в състояние да идентифицират своите травматични преживявания. Много е вероятно те да се отнасят към специалистите в регистрационно-приемателните центрове и в другите услуги като към хора с власт и да се страхуват от тях. Много е вероятно да се страхуват от отхвърляне или наказание от страна на семейството и общността си (UNHCR, 2002). С жените трябва да работят интервюиращи и преводачи от същия пол, които са наясно със специфичното за съответната култура или религия отношение към жените, както и с другите лични фактори, създаващи уязвимост. Те трябва да са непредубедени и да са запознати с принципите на работа с уязвими хора (толерантно отношение, неосъдителни нагласи, уважение към страданието и др.).

**Информация.** Специалистите трябва да предоставят информация на мигрантите, бежанците и търсещите убежище, тъй като те може да не разбират какви са техните

<sup>11</sup> За повече информация вж. <https://picum.org/covid-19-undocumented-migrants-europe/>



---

права, какви услуги са на разположение за тях и какво трябва да направят, за да получат подкрепа (Brunovskis, A; Surtees, R., 2012).

**Търсец убежище или жертва на престъпление.** Жертвите на трафик имат права във всяка държава, членка на ЕС, които могат да претендират. Системата за убежище ги защитава от преследване или сериозни вреди в техните страни на произход, докато системите за правата на жертвите на трафик ги защитават като пострадали от престъпление в ЕС (Brunovskis, A; Surtees, R., 2012). Необходима е безплатна правна помощ, за да могат да вземат информирано решение от кой статут да се възползват.

**Работа в екип.** Мултидисциплинарен екип от различни специалисти е най-ефективният метод на работа с уязвими групи. Адвокатите имат основна роля в екипа. Те си сътрудничат с консултанта – социален работник или психолог, който предоставя подкрепа на жертвите по време на съдебното производство. Консултантите могат да действат и като „доверени лица“. Довереното лице подготвя емоционално жертвите за разпит и присъства по време на изслушването им (ако законът позволява това), и помага на жертвите след това да се справят с емоционалните си реакции в резултат на свидетелстване или явяване в съда. Довереното лице улеснява комуникацията между жертвата, съответните държавни органи, полицията и адвоката в най-добрия интерес на жертвата. Съветникът също така помага на адвокатите, участващи в производството, да разберат емоционалното състояние на жертвата и дава препоръки за успешна комуникация с него/нея.<sup>12</sup>

---

<sup>12</sup> (2017) Наръчник за юристи, социални и здравни специалисти, ангажирани със защитата на правата и подпомагането на жертвите на трафик на хора <https://www.caritasinternational.be/wp-content/uploads/2018/06/Handbook-Final-Version-EN.pdf>.



## ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

### Рискови фактори при трансевропейския трафик

Име	Нагласи относно оценката и превенцията на трафика
Вид дейност	Работа върху нагласите
Продължителност	В зависимост от броя на твърденията, които ще се обсъждат. 20-30 минути са необходими за около 6 твърдения.
Платформа	Дейността се реализира по-ефективно в присъствено обучение. Може да бъде модифицирана и за онлайн контекст чрез използване на платформа, която позволява създаването на анкети (напр. zeetings).
Електронни инструменти	Етикети „Съгласен съм“, „Не съм съгласен“, „Не знам“ и достатъчно дълго въже (по желание); цифрова анкета (напр. zeetings) – ако е онлайн
Цели и очаквани резултати	Участниците ще осъзнаят собственото си отношение към различните рискови фактори и ролята си в предотвратяването на виктимизацията (например, склонни ли са да пренебрегват определени уязвимости или подценяват ролята си в предотвратяването на трафика).
Описание на дейността	<p>Начертайте въображаема линия (или използвайте въже) на пода на помещението и залепете етикет „Съгласен съм“ в единия край и етикет „Не съм съгласен“ в другия край на въображаемата линия. В средата може да поставите етикет „Не знам“.</p> <p>Помолете участниците да се изправят и им кажете, че ще прочетете някои твърдения и те трябва да покажат мнението си, като намерят на линията своята позиция, която най-добре отговаря на това доколко са съгласни или несъгласни. Прочетете едно от твърденията по-долу и помолете участниците да заемат позиция по линията. Когато всички участници го направят, помолете някои от тях да обяснят защо са съгласни, несъгласни или неутрални. Дайте правилно тълкуване на даденото твърдение и обяснете предразсъдъците и заблудите, свързани с него. Продължете със следващото. Можете да изберете някои от предоставените твърдения или можете да създадете свои собствени.</p> <p>Примери за твърдения:</p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. Жените и мъжете са еднакво уязвими към трафик, когато напуснат РПЦ.</li><li>2. Само жени и момичета са жертви на трафик.</li><li>3. Само млади гей мъже са уязвими към сексуална експлоатация.</li></ol>



	<ol style="list-style-type: none"><li>4. В регистрационно-приемателен център никога не се е случвала сексуална експлоатация.</li><li>5. Специалистите от регистрационно-приемателен център не са отговорни за това какво се случва с мигрантите, когато напуснат центъра.</li><li>6. Хора, които плащат на други хора нелегално да ги транспортират до други държави, не са жертви на трафик.</li><li>7. Трафикът на хора включва само организирана престъпност.</li><li>8. Не съществува риск мигрантите, настанени регистрационно-приемателен център, да бъдат трафикирани или експлоатирани.</li><li>9. Жените, които пътуват сами, често преувеличават насилието, свързано с пола, което са претърпели в своите страни, за да получат закрила.</li><li>10. Насилието в семейството е норма в някои страни, от които произхождат мигрантите, и не е наша работа да се намесваме.</li><li>11. Повечето уязвими жени не искат да бъдат защитени и отделени от семействата си и няма какво да се направи по въпроса.</li><li>12. Мигрантите трябва да са доволни от всяка работа, която могат да получат, защото не владеят местния език.</li><li>13. Няма как да се погрижим за всичко, когато някой напусне ЦПИ. Това не е наша отговорност.</li><li>14. Пандемията от COVID-19 засяга всички еднакво. Мигрантите не са по-уязвими от другите хора.</li></ol> <p>В случай че обучението се провежда онлайн, създайте бързи анкети по въпросите и попитайте участниците на случаен принцип за тяхната позиция.</p>
--	---

<b>Име</b>	<b>Уязвимости към миграция и процедурни аспекти за гарантиране на защитата на правата на жертвите</b>
<b>Вид дейност</b>	Мозъчна атака
<b>Продължителност</b>	60 мин.
<b>Платформа</b>	Платформа, която позволява разделяне в малки групи (breakout rooms)
<b>Електронни инструменти</b>	Флипчарт и маркери за вас; празни листове хартия и химикалки за участниците; Разпечатани материали Jamboard – ако обучението е онлайн
<b>Цели и очаквани резултати</b>	Участниците ще свържат собствения си опит и знания относно миграцията с уязвимостта към трафик и съответните процедурни гаранции.



<b>Описание на дейността</b>	<p><b>Представяне на дейността – 15 мин.</b></p> <p>Тази дейност е подходяща за въвеждане на темата за рисковите фактори при трансевропейския трафик.</p> <p><u>Стъпка 1</u></p> <p>Помолете участниците да изброят различни <b>фактори, които правят мигрантите уязвими в ЕС като цяло</b>. Запишете на флипчарта (или ако сте онлайн, споделете екрана си и поставете лепящи бележки на Jamboard/padlet) с факторите, които те изброяват, като ги организирате в четири области:</p> <ol style="list-style-type: none"><li>1. Фактори, свързани с демографски, лични и социални характеристики – пол, възраст, националност, икономически статус, семейно положение, здравословно състояние, предходни травматични преживявания и др.</li><li>2. Фактори, свързани с пречки пред интеграцията на мигрантите в ЕС</li><li>3. Фактори, свързани със съществуващите процедури, политики и законодателство относно трафика на хора, миграцията и убежището в ЕС</li><li>4. Фактори, свързани с пандемията от COVID-19</li></ol> <p><u>Стъпка 2</u></p> <p>Обяснете на участниците, че това, което предстои да направят, е да помислят как различните процедури създават риск от трафик. Какво прави хората зависими, с ограничен контрол върху живота си, принуждавайки ги да търсят помощ от подозрителни лица и т.н.?</p>
	<p><b>Работа в малки групи – 15 мин.</b></p> <p>Разделете участниците на четири малки групи и помолете всяка група да работи върху една от четирите области, посочени по-горе. Тяхната задача ще бъде да обсъдят как процедурите създават уязвимост към трафик на хора във всяка област.</p>
	<p><b>Работа в цялата група – 30 мин.</b></p> <p>Помолете групите да представят своята работа и въз основа на техните заключения насочвайте дискусията относно наличните процедурни действия, които да се предприемат, в случай че уязвимостите на жертвите на трафик не са отчетени. Добавете информация и примери.</p>



---

## МОДУЛ IV: ПРОЦЕСУАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО И ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИТЕ ПРЕД НАКАЗАТЕЛЕН СЪД

*Този модул съдържа информация за нуждите на жертвите на трафик по време на досъдебното и съдебното производство. Тук е включена информация и за потребностите на пострадалите, които не са директно свързани с правната помощ (нужда от подслон, от емоционална и социална подкрепа, от медицинска помощ), но без удовлетворяването на които не е възможно ефективно правосъдие. Участниците ще се научат как да разпознават и да реагират на спешните потребности на жертвите на трафик. Модулът представя също темите за разследване и наказателно преследване на трафика на хора, правото на жертвите на обезщетение и закрила от вторична експлоатация.*

### 4.1. Нужди на жертвата в наказателното правосъдие

Жертвите на трафик са вероятно сред най-уязвимите лица, нуждаещи се от правна помощ (вж. Модул III). Тъй като са преживели много тежко престъпление, те са изгубили вяра, че светът е справедлив, изгубили са доверие в хората и в себе си. Още преди да попаднат в трафик, повечето жертви са били подложени на тежки житейски условия, като бедност и липса на добра интеграция в обществото, липса на възможности за развитие и заетост, маргинализация и дискриминация. Самото престъпление накърнява допълнително достойнството и свободата на пострадалите. За да се намали чувството на вина, че в обществото съществуват условия, които правят възможни тежките престъпления, се развива внушението, че жертвите по някакъв начин са виновни за това, което са преживели (Hassemer & Reemtsma 2002). Пример за това са въпросите, които обикновено се задават на жертвите на сексуално насилие от полицейски служители или прокурори, като например с какви дрехи са били облечени по време на престъплението и защо са имали определено поведение (Hassemer, W.; Reemtsma, J. P. 2002, 40ff).

Сложният характер на виктимизацията определя и разнообразието от индивидуални нужди от правна защита на жертвите на трафик (вж. Модул II, § 2.4.) (Siniscalchi, A.;



---

Геско, С. М.; Ahmad, H. 2013, 241-243). Без подходяща подкрепа жертвите са твърде объркани, слаби, уплашени и травмирани, за да участват адекватно при подготовката на делото или да свидетелстват в съда. Хората, предоставящи правни услуги, могат да помогнат на жертвите да се справят с предизвикателствата, свързани с участието им в наказателно производство (Hersh, L. 2013, 256).

Малко вероятно е жертвите на трафик с цел трудова експлоатация да бъдат питани с какви дрехи са били облечени. Такова различно отношение в съдебните производства към жертвите на различните форми на трафик крие риск от повторна виктимизация или от това статутът на жертва да не бъде признат (Pates, R.; Leser, J.; Dölemeyer, A. 2016, 24-38). В много случаи съдбата на жертвите на трафик зависи от това дали ще бъдат разпознати като такива и дали ще им бъде разяснено, че са станали жертви на престъпление. Те рядко се обръщат сами към властите за подкрепа и не се самозаявяват като пострадали. Според германската Федерална служба за криминална полиция (ВКА) (2019) едва в 53% от регистрираните през 2019 г. случаи на трафик на хора жертвата сама се е обърнала към полицията (Pates, R.; Leser, J.; Dölemeyer, A. 2016, 8). Обучението трябва да преодолее стереотипа, че жертвите на трафик чакат да бъдат „спасени“ от властите и след това с готовност да сътрудничат за разкриването на престъплението, извършено срещу тях. Обикновено се случва обратното. Причините жертвите да не се разпознават като такива и да не се доверяват на властите са многобройни. Те може да са свързани с вменени от трафиканта чувства на зависимост и безсилие, със срама от преживяното, стремеж да се подтиснат травматичните преживявания, липса на разбиране за това, че самите те са жертви на трафик. Често, ако са в чужда държава, без документи за самоличност, жертвите се страхуват да не бъдат задържани и депортирани в страната на произход, която са напуснали (Frei, N. 2018, 157) (Wells, et al. 2019, 39-41). Ето защо от съществено значение е възможно най-бързо за жертвата да се създаде среда, в която да се чувства в безопасност, да се успокои и да добие увереност.

#### **4.1.1. Специфики на наказателното производство при случаи на трафик**

В обучението трябва да се обърне специално внимание на следните обстоятелства в защитата на жертвите по време на наказателното производство.

---



---

Наказателното право традиционно е ориентирано към правонарушителя (Hassemer, W.; Reemtsma, J. P. 2002, 47). Материалното наказателно право, със съответните забрани и предписания за защита на определени правни интереси, и наказателно-процесуалното право, което следва да се прилага при установяване на евентуално нарушение, са насочени към евентуалните извършители. Престъпните деяния (с изключение на абстрактните престъпления за излагане на опасност) не могат да бъдат осъществени без жертва. При трафика на хора нарушаването на правни интереси обаче не се разбира като касаещо интересите на засегнатото лице, а като нарушение на правните интереси на обществото и държавата. По-важно от вредата, нанесена на конкретната жертва, е нарушаването на закона, което означава действие срещу държавата (Schwander, M 2019, 45). В тези производства ролята на жертвата е на жалбоподател или на свидетел (Seitz, J. 2018, 128).

През последното десетилетие се наблюдава значително развитие. В правната система се включват все повече разпоредби за защита на жертвите и гарантиране на техните права (вж. Част 2, Модул I). Правата на жертвите включват и специалните нужди от закрила по време на разпити и изслушвания. Така например, разпитът на жертвата в ролята ѝ на свидетел трябва да се провежда в отсъствието на обвиняемия или чрез аудио-визуални средства. Съдебните заседания е добре да се провеждат при закрити врати. Държавите членки следва да гарантират, че са налице всички мерки за защита на достойнството на жертвите по време на наказателното производство, за предотвратяване на вторична и повтаряща се виктимизация, за защита от заплахи и отмъщение, за предотвратяване на емоционална или психологическа вреда. Съгласно член 18 от Директивата за трафика на хора, мерките за закрила изрично включват и членовете на семейството на жертвата.

Психо-социалната подкрепа по време на цялата процедура по разследване, както и при подаване на жалба пред наказателен съд, се смята за добра практика. Факт е, че такава подкрепа не се предоставя безплатно на всяка пълнолетна жертва във всички държави членки, което затруднява реалната закрила на жертвите. Като се има предвид, че пострадалите от трафик лица имат основателни съпротиви да участват в съдебните заседания и да бъдат изслушани като свидетели, това се оказва сериозен проблем (Schwander, M 2019, 72). Съдебното производство, в което неизбежно има връщане

---



---

към травматичното събитие, е далеч по-неприятно за жертвите, когато се допуска контакт с извършителя, в сравнение със случаите, когато такъв контакт е избегнат (OSCE 2021, 49). Ето защо е изключително важно жертвите чрез своите правни представители да могат да влияят върху формалния процес. Те имат тази възможност, когато правната уредба на наказателния процес предвижда активно участие на жертвата.

Въпреки това специалният представител на ОССЕ за борба с трафика на хора (2021 г.) отбелязва с безпокойство незадоволителното ниво на наказателно преследване и осъдителни присъди за трафик на хора в региона на ОССЕ, по-специално в Западна Европа (OSCE 2021, 49). Прокуратурата често избягва обвинителни актове за трафик и насочва обвинението към други престъпления. Това оказва влияние върху правата на жертвите на трафик по време на процеса, върху справедливия резултат и адекватната осъдителна присъда на извършителите. Осъдителната присъда на трафиканта определя какъв е изходът от процеса за жертвата. Трябва обаче да се вземат предвид и гражданските иски. Около 90% от жертвите на трафик не одобряват разделянето на делото им на наказателна и гражданска част, а предпочитат да предявяват граждански иски в наказателно производство (присъединяване на граждански иск в наказателното производство) (Schwander, M 2019, 77).

Дали, колко бързо и в каква степен правата на жертвите на трафик ще бъдат реализирани зависи не на последно място от работещите с тях специалисти. Още веднъж трябва да се подчертае колко е важно служителите от полицията, митниците, правоохранителните органи и съдилищата да получават подходящо обучение. В същото време не бива да се забравя, че полицията и правоприлагащите органи не преследват непременно същите интереси като жертвите на трафик. Работата на наказателното правосъдие е насочена към привличане на извършителите към наказателна отговорност. Грижата за жертвите идва на второ място. Това е една от причините защитата на правата на жертвите да не се оставя в ръцете на полицията или правоприлагащите органи. Жертвите на трафик се нуждаят от независим глас, който е изцяло фокусиран към техните интереси (Verbec, et al. 2021, 12-21, 38-40). Ако служителите в специализираните консултативни и социални услуги за жертви на трафик (трябва да) поемат тази роля, е важно да се прецени дали съответната правна система им дава право да откажат да свидетелстват, или са задължени да дадат

---



---

показания в съда, независимо от задължението за спазване на поверителност, с което са обвързани по силата на своята професия. За да защитят най-добре интересите на жертвите на трафик, представителството трябва да бъде от лица, които са едностранно ангажирани с тях и имат право да откажат да свидетелстват (вж. подраздел 4.2). Участниците в обучението е добре да анализират какво е въздействието на даден закон, политика, практика или мярка върху жертвите на трафик във всеки етап на производството.

#### **4.1.2. Четири възможности за жертвите на трафик в системата на наказателното правосъдие**

Жертвите на трафик имат основно право на достъп до съдебната система. В рамките на тази система те имат следните четири възможности, които обучителят е важно да представи и изясни:

- 1. Да запазят мълчание:** Жертвите могат да предпочетат да запазят мълчание поради страх за собствената си безопасност и тази на семействата си и/или поради подозрение и недоверие към полицията и правоприлагащите органи. Това е основно право и нито една жертва не трябва да бъде принуждавана да свидетелства. В същото време трябва да се има предвид, че правото на жертвите да не сътрудничат на властите не е изрично предвидено нито в национален, нито в международен акт. То по-скоро се извлича по аргумент от противното от разпоредбите относно задължителната подкрепа за жертвите по време на периода за размисъл. Член 176 от Обяснителния протокол към Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора подчертава, че решението на жертвата да сътрудничи или не на компетентните органи не изключва задължението ѝ да даде свидетелски показания, когато това се изисква от съда, както и че лице, което по закон е длъжно да свидетелства, не може да откаже да направи това, като се позове на член 13, ал. 1 (период за размисъл) като основание за отказа си да свидетелства.
- 2. Да предоставят поверителна информация** на полицията и прокуратурата, при условие (където е законово възможно) да не се явяват като свидетели в съда. Такава възможност съществува в Германия и позволява на жертвите на трафик да



---

предприемат ограничени действия срещу експлоататорите си, като избягват риска, свързан с даване на показания.

3. **Да станат свидетели на обвинението срещу трафиканта(ите):** Много жертви желаят да предприемат действия срещу своите трафиканти, след като им е разрешен период на възстановяване и получат правна консултация (IOM 2007: 293).
4. **Да претендират обезщетение** и да получат подкрепа при достъпа до възможности за обезвреда (вж. подраздел 4.3).

Коя възможност ще избере жертвата на трафик зависи от него/нея. Важното е решението да е доброволно и да се взема само след като жертвата е била надлежно информирана за процедурите, правата и задълженията си в производството и за всички варианти, които са налице. Това е важно послание, което трябва да се предаде на участниците в обучението.

#### 4.1.3. Участие на жертви на трафик в наказателното производство в България

Наказателно-процесуалният кодекс (НПК) определя най-общо правата на жертвите на трафик на хора в наказателното производство за разкриване на престъплението и наказване на извършителите.

Жертвите на трафик могат да участват в наказателното производство като **свидетели, граждански ищци и/или частни обвинители**.

Като **свидетели** те дават свидетелски показания в досъдебното производство. Тук от значение е да се избягва виктимизиране и травмиране на жертвите, като за целта могат да се ползват предвидената в НПК възможност разпитът да се извършва в присъствието на съдия, за да се избегне повторен разпит на жертвите в съдебната фаза на наказателното производство.

НПК въвежда и понятието „**специфични нужди от защита**“ на свидетел във връзка с участието му в наказателното производство. Такива са налице, когато е необходимо прилагане на допълнителни средства за защита от вторично и повторно

---



---

виктимизиране, сплашване и отмъщение, емоционално или психическо страдание, включително за запазване на достойнството на пострадалите по време на разпит.

Специфичните нужди от защита се установяват с експертиза.

Разпит на свидетел със специфични нужди от защита се провежда при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително чрез видеоконференция или телефонна конференция.

Жертвата на трафик може да се конституира и като **граждански ищец** в съдебното производство и да претендира обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, причинени от престъплението.

Жертвата на трафик може да се включи в процеса и като **частен обвинител**. Така се дават по-големи възможности за обективно изследване на обстоятелствата. Освен това частният обвинител не е обвързан с обвинителната позиция на прокурора (държавния обвинител) – ако той заяви, че не поддържа обвинението, частният обвинител може да продължи да го поддържа. Жертвите на трафик имат нужда от адвокат, за да упражнят това свое право.

НПК допуска наказателното производство да приключи със **споразумение** между прокурора и обвиняемия, което се одобрява от съда и има сила на присъда. Споразумение се допуска за определена категория дела, но не и за тежки умишлени престъпления или такива, с които е причинена смърт. Една от предпоставките за сключване на споразумение е възстановяването или обезпечаването на причинените от престъплението имуществени вреди. Друга предпоставка за споразумение в съдебната фаза на наказателното производство е съгласието на всички страни за прилагане на споразумението. Тоест ако жертвата на трафик е конституирана като граждански ищец и/или частен обвинител, тя трябва да даде съгласието си за споразумението.

НПК допуска и възможността за налагане на **ограничителни мерки** по отношение на обвиняемия за избягване на контакт с жертвата на трафик, например забрана да

---



---

доближава жертвата, да осъществява контакт с нея или да посещава определени места, които жертвата посещава.

Законът за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство, предвижда и **специална защита** на участниците в наказателното производство, включително и на техните близки. Мерките включват лична физическа охрана, настаняване на безопасно място, промяна на местоживеенето в страната, релокация в друга държава, до най-радикалната – промяна на самоличността.

#### 4.1.4. Какви са конкретните нужди на жертвите на трафик в крайна сметка?

Трафикът на хора е комплексно престъпление, което причинява тежка травма на жертвите. Предотвратяването на повторна виктимизация и повторно травмиране е наложително. За тази цел трябва да се отчита физическото и психологическото състояние на жертвите по време на цялото наказателно производство (вж. Модул II) (Berbec, et al. 2021, 3-37).

Понякога жертвите на трафик предпочитат да запазят мълчание и са благодарни, когато това тяхно желание се посрещне с разбиране. Повечето жертви на трафик са склонни да разкажат за случилото се. За тях е важно някой с авторитет да определи кой е извършил нарушение и кой не (Schwander, M 2019, 31). Също така те биха разговаряли с някого, който би ги изслушал с разбиране. Даването на показания в рамките на предварителното производство или на по-късен етап като свидетел в съда винаги е трудно за жертвите на трафик.

Разпитите трябва да се провеждат от обучени служители и да са структурирани по такъв начин, че жертвата да е наясно по всяко време в коя процедурна стъпка се осъществява комуникацията и за каква цел служи. За да се избегне вторична виктимизация, от съществено значение е жертвата да усеща, че с нея се отнасят сериозно и с уважение. За жертвите на трафик, които са решили да дадат показания, е важно тяхното изявление да бъде записано подробно, да разполагат с достатъчно време да разкажат историята си, а след това да получат обратна връзка (Berbec, et al. 2021, 33-37).

---



---

Индивидуалните нужди от защита и безопасност за всяка жертва трябва да се идентифицират и към тях трябва да има сериозно и отговорно отношение. Това може да включва скриване на информация за личните данни на жертвата, определяне на адрес за призоваване в подслон, специализиран консултативен център или чрез адвокат, при необходимост бърза смяна на местоположението, както и придружаване от психолози и други специалисти (Wells, et al. 2019, 45-46).

В съдебното производство следва да е възможно жертвата на трафик да бъде придружена от довереник, който да остане с нея, дори ако заседанието се провежда при закрити врати. При необходимост следва да се осигури безплатно придружител (психолог или социален работник) за жертвата. Свидетелите трябва да се призовават индивидуално, за да се избегне струпването на множество свидетели и ненужно чакане. За жертвите, които са свидетели, трябва да има отделно помещение, в което да изчакват за разпит заедно с придружителя си, ако личното им явяване е необходимо и не може да бъде заменено с видео-разпит. По принцип броят на разпитите трябва да бъде сведен до минимум<sup>13</sup> и да се избягва директен контакт между жертвата и извършителя, освен ако самата жертва желае това като етап от приемане на случилото се. Това може да бъде постигнато чрез изключване на обвиняемия по време на разпита на жертвата или – ако съдът не позволи това – във всеки случай чрез поставяне на визуална преграда в съдебната зала. Опитите на обвиняемия, неговия защитник или други лица в съдебната зала да сплашат или дискредитират жертвата трябва да бъдат незабавно прекратявани.

ОССЕ (2021 г.) критикува това, че в наказателното производство се разчита основно на свидетелски показания на жертвите на трафик. Необходимо е обвинението да се изгражда върху допълнителни доказателства, а не основно върху показанията на жертвите. Жертвите на трафик не бива да бъдат убеждавани или принуждавани да сътрудничат по какъвто и да е начин. Всички права трябва да бъдат предоставяни независимо от (не)желанието на жертвите да сътрудничат на разследващите органи (ОССЕ 2021, 49). Този принцип трябва да бъде ясно посочен от учителя. Както един

---

<sup>13</sup> СЕС, Решение от 29 юли 2019 г. – С-38/18.



---

испански прокурор изтъква по време на уебинар на ОССЕ, „Всичко е с цел възстановяване на достойнството на жертвата“. Това трябва да е водещ принцип при подпомагане на жертвите и той може да бъде реализиран, без да се компрометира презумпцията за невинност и установяването на истината в наказателното производство.

## **4.2. Разследване и наказателно преследване за трафик на хора**

В тази част са представени важните въпроси, които трябва да се съблюдават при разследването на случаи на трафик и на какво трябва да се обърне специално внимание в наказателното производство.

### **4.2.1. Разследване на трафик – досъдебна фаза**

Един от най-важните моменти в разследванията на трафик на хора е идентификацията на жертвите на това престъпление (вж. подраздели 3.1-3.2). Дали даден случай на трафик може да бъде разпознат като такъв и дали ще стартира наказателно преследване – до голяма степен зависи от компетентността на институциите като полицията или специализираните органи.

Наказателно преследване от страна на съответните органи ще започне само ако са налични достатъчно факти и детайли за извършено престъпление. Сигнал за случай на трафик може да бъде подаден във всяко полицейско управление на МВР в цялата страна. Полицията и прокуратурата отговарят за разследването и наказателното преследване на престъплението трафик на хора и свързаните с него престъпления. Трафикът на хора спада към т.нар. контролни престъпления, които полицията разследва проактивно (ВКА 2020, 9). В някои държави международните и тежките престъпления се разследват от специализирани органи. В България следователите са компетентни да разследват престъпления, извършени от лица с имунитет, членове на Министерския съвет, съдии, прокурори и следователи или от държавни служители в Министерството на вътрешните работи или в Държавна агенция „Национална сигурност“; престъпления, извършени в чужбина; както и такива с фактическа и правна

---



---

сложност, възложени им от административния ръководител на съответната окръжна прокуратура.

Пример за международен случай на тежко престъпление може да бъде трафик, включващ деца, които са разделени от майките си и са използвани като средство за натиск, за да бъдат принудени майките, пребиваващи в друга държава, да проституират. Участниците в обучението трябва да бъдат информирани да докладват на правоохранителните органи за случаи на организирани престъпления от друг характер, тъй като трафикът на хора често се осъществява от организирани престъпни групи, занимаващи се с разнообразна дейност (NGC 2020).

В различните държави съществуват различни практики относно това дали, ако за едно престъпление вече е подаден сигнал, той може да бъде оттеглен. На европейско ниво Директивата за правата на жертвите действително предвижда, че държавите членки трябва да гарантират, че жертвите имат право на преразглеждане на всяко решение да не се провежда наказателно преследване. Процесуалните правила относно това преразглеждане се определят от националното право – член 11, параграф 1 от Директива 2012/29/ЕС.

Трябва да информирате участниците в обучението си, че тъй като трафикът на хора е престъпление от общ характер, наказателното преследване е на основание защита на обществения интерес и производството ще продължи дори ако заявителят оттегли сигнала. Директива 2011/36/ЕС изрично предвижда (член 9, параграф 1), че държавите членки трябва да гарантират, че разследването или наказателното преследване на трафика на хора, както и подбудителството, помагачеството и опитът за извършване на престъплението не зависят от това дали жертвата е съобщила за престъплението и дали е повдигнато обвинение. Наказателното производство може да продължи дори ако жертвата е оттеглила своите показания. Това означава, че дори процедурата да е започнала с подаване на жалба от страна на жертвата на трафик, след като полицията узнае фактите, задължение на властите е да разследват до приключване на производството с обвинителен акт от прокуратурата, последван от съдебно решение. Властите работят в интерес на обществото и не спират дори когато жертвата иска да оттегли жалбата си.

---



---

Трябва да уведомите участниците в обучението, че може да се сблъскат със ситуация, в която жертвите не желаят да свидетелстват поради страх или продължаващо сплашване от страна на престъпниците. В тези случаи жертвите трябва да бъдат информирани за предимствата, които ще получат в замяна на свидетелските си показания, най-същественото от които е възможността за получаване на разрешение за пребиваване. Такова разрешение за пребиваване може да бъде получено дори ако жертвата на трафик е влязла незаконно в държава, членка на ЕС, или е длъжна да напусне страната към момента, в който съобщава за престъплението на съответните органи, като полиция, имиграционна служба и т.н., в зависимост от съответния национален контекст (Hofmann, R. 2016, 493). Това разрешение за пребиваване представлява не само възможност за пребиваване по време на разследването. В много държави членки жертвата на трафик може след това да придобие право на постоянно пребиваване. Препоръчително е в този момент да проверите индивидуалните стандарти в съответната държава и относно издаването на разрешения за работа (вж. подраздел 5.2).

Важно е да се подчертае, че предоставянето на право на пребиваване на жертвата зависи от две условия. Едното е жертвата на трафик да заяви желание да даде показания в наказателното производство. В този случай предоставянето на право на временно пребиваване има за цел да осигури нейното присъствие в страната по време на цялото наказателно производство, тъй като свидетелските показания на жертвите на трафик са важни за разследващите органи и за съда. Второто условие е жертвата да прекрати всякакъв контакт с извършителите. Ако тези условия са изпълнени, теоретично жертвата на трафик може да получи разрешение за пребиваване.

#### **4.2.2. Разследване на случаи на трафик – процедури по разследване от страна на прокуратурата**

На първо място, трябва да припомните на участниците в обучението, че жертвите на трафик разполагат с период за възстановяване и размисъл, който им позволява да се възстановят и да се откъснат от влиянието на трафиканта, така че да вземат самостоятелно и осъзнато решение дали да сътрудничат на компетентните органи или

---



---

не (член 6, параграф 1 от Директива 2004/81/ЕО). Въпреки това, ако ситуацията на жертвите позволява, е препоръчително да подадат сигнал възможно най-скоро.

Веднага след подаване на сигнала (за предпочитане до съответните специализирани служители) жертвите на трафик трябва да получат удостоверение, потвърждаващо подаването. Ако такова не бъде предоставено, препоръчително е да се изиска. В потвърждението трябва да е посочен номерът на преписката.

Веднага след като бъде съобщен номерът на преписката, трябва да се назначи компетентен адвокат, който да оказва правна помощ на жертвата на трафик, като му се възложи и процесуалното представителство на жертвата. Възлагането е предвидено, за да се освободят жертвите на трафик от задължението да заплащат разноски за адвокат. По този начин жертвата на трафик може да бъде представлявана на ранен етап и адвокатът може да съдейства от самото начало на производството, още при даването на свидетелски показания в прокуратурата. Съображение 19 от Директива 2011/36/ЕС предвижда следното:

„[П]равните консултации и, съобразно ролята на жертвите в съответната съдебна система, процесуалното представителство следва да се предоставят безплатно най-малко в случаите, когато жертвата не разполага с достатъчно финансови средства, по начин, съвместим с вътрешните процедури на държавите членки“.

В националното законодателство има правила, съгласно които на жертвата на трафик може да бъде назначен адвокат и без проверка на нейните лични и икономически обстоятелства – дори ако тя работи и не е в нужда, ако са изпълнени определени изисквания. В случаите на трафик на хора обаче националното законодателство предвижда на жертвата да бъде назначен адвокат. Независимо от това, препоръчително е жертвите да попълнят формуляр с декларация за лични и финансови обстоятелства, който да бъде изпратен на прокурора за преглед. Държавите членки трябва да гарантират, че властите информират жертвата за възможността да получи правна помощ, включително финансова помощ (член 4, параграф 1 „г“ от Директива 2012/29/ЕС).



---

Възлагането се отнася по принцип за цялото производство и обхваща както досъдебната, така и съдебната фаза. След като бъде уточнено назначението на адвоката, следва да се уговори изслушването на жертвата като свидетел. Жертвата ще бъде поканена да даде показания в прокуратурата или в полицейското управление.

Трябва да подчертаете пред участниците в обучението колко е важно присъствието на адвокат, когато жертвата дава показания в прокуратурата. Адвокатът може да прецени кога жертвата е добре да се възползва от правото си да откаже да дава показания, както и да я предпази от опасност. Също така адвокатът следи въпросите на провеждащите разпита. За повече практическа информация относно разпита на жертви на трафик, вж. *Ръководство за разследване на случаи на трафик на хора* на Международната организация по миграция (ИОМ) (2018 г.). В него се съдържа полезна информация, която можете да предоставите на участниците в обучението, за да ги запознаете с най-добрите практики за провеждане на разпит на жертви на трафик (МОМ 2018, 32-45). Въпросите трябва да бъдат фокусирани върху престъпните деяния и да се избягват въпроси за предполагаеми странични събития. Такива събития могат да доведат до липса на достоверност, а за търсещите убежище лица съществува риск показанията им да не бъдат взети за достоверни. Гражданите на трети страни имат интерес от положителен изход на производството за статут. Съществува риск властите да приемат изявленията им като тактически ход с оглед предоставянето на убежище и следователно да ги оценят като неправдоподобни. Трябва да се отбележи, че изслушването на свидетелски показания в случаи на трафик на хора може да отнеме много време (между 8-10 часа).

Ако прокурорът е определил развоя на събитията заедно с полицията (в международни случаи може и чрез административна помощ заедно с полицейски служители от друга държава членка, които участват в снемането на свидетелски показания на жертвата (Съображение 5 от Директива 2011/36/ЕС/), прокуратурата проверява дали има достатъчно основания за повдигане на обвинения.

Ако прокуратурата прецени, че има основателно предположение за извършено престъпление от общ характер, прокурорът ще внесе обвинителен акт в съда.

---



---

Основателно предположение е налице, когато осъдителната присъда е по-вероятна от оправдателната. Ако това не е така, прокурорът прекратява производството.

#### **4.2.3. Разследване на трафик по време на съдебното производство**

Обяснете на участниците в обучението, че като подготовка за деня на съдебното изслушване следва да се извърши оценка на психологическото състояние на жертвата на трафик. Количествените показатели за травмата и психопатологията, възникнали в резултат на трафика, са от голямо значение, ако жертвата предявява иск в наказателното производство срещу извършителя(ите). Важно е да се свържете със специалист психолог и да получите от жертвата разрешение да нарушите задължението за поверителност. Ако се изготвя психологическа оценка или медицинско удостоверение, трябва да се спазват всички формални изисквания за съдебния процес (Alemprijevic, et al. 2007, 117-121).

Обяснете на участниците в обучението, че съдебните заседания в наказателните дела най-често са публични и на тях могат да присъстват външни хора и медии. В случаи на непълнолетни жертви може да се подаде молба до съда провеждането на разпита (член 23, параграф 3 „г“ от Директива 2012/29/ЕС) и цялото съдебното заседание да протекат при закрити врати. В рамките на наказателното производство следва да се подаде молба до наказателния съд за възстановяване на вреди и присъждане на обезщетение за болка и страдание, ако са изпълнени необходимите условия, което адвокатът трябва да прецени (вж. подраздел 4.3).

#### **4.2.4. Въпроси, които трябва да се вземат предвид след съдебната фаза**

След приключване на наказателното производство адвокатът трябва да съдейства за удължаване на разрешението за пребиваване на жертвата на трафик. Подновяването на разрешителното за пребиваване може да е обвързано с изпълнението на различни мерки, които съответната държава членка предлага на жертвите на трафик, например мерки за реинтеграция и завръщане към нормален социален живот, курсове за повишаване на квалификацията или подготовка за асистирано връщане в родната страна (член 12 от Директива 2004/81/ЕО).

---



В някои държави членки разрешението за пребиваване на жертвите на трафик може да бъде удължено, ако хуманитарни или лични причини или обществени интереси изискват по-нататъшното присъствие на жертвата, която е чужд гражданин, на територията на съответната държава. Може да бъдат посочени хуманитарни причини, в случай че лицето вече няма средства за препитание в страната си на произход. За личните причини може да бъдат зачетени начало на терапия, работа или стаж (Hofmann, R. 2016, 494). Препоръчително е по тези въпроси да проверите конкретните стандарти във вашата държава.

### 4.3. Обезщетение на жертвите

Обезщетението в контекста на трафика на хора се основава на принципа, че жертвите имат право на обезвреда и правосъдие. Правото на жертвите на обезщетение е твърдо закрепено в правото на ЕС, например в Директива 2004/80/ЕО относно обезщетението на жертвите на престъпления, и предвижда, че жертвите на престъпления имат право да получат финансова компенсация от нарушителя или от държавата. Съгласно съображение 6 от Директивата за обезщетенията от 2004 г., обезщетението трябва да бъде *„справедливо [...] независимо на кое място в Европейската общност е извършено престъплението“*.

Съществуват множество международни, регионални и национални правни инструменти относно обезщетения за жертви на трафик, включително следните:

- Директивата за обезщетенията 2004/80/ЕО;
- Директивата за правата на жертвите 2012/29/ЕС;
- Директивата за борба с трафика 2011/36/ЕС;
- Препоръчаните принципи и насоки относно правата на човека и трафика на хора на Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека;
- Протоколът от Палермо;
- Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност;
- Декларацията относно основните принципи на правосъдието за жертвите на престъпления и злоупотреба с власт на Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека;



- Европейската конвенция за обезщетение на жертвите на насилствени престъпления;
- Протоколът на МОТ от 2014 г. към Конвенцията за принудителния труд от 1930 г.

Член 12 от Декларацията относно основните принципи на правосъдието за жертвите на престъпления и злоупотреба с власт, която е подписана от всички държави, членки на ЕС, предвижда, че жертвите на тежки престъпления, към които спада трафикът на хора, както и техните подопечни или членове на семейства (особено в случай на тяхната смърт или неработоспособност) имат право да получат обезщетение. Обезщетението може да бъде материално или нематериално (чл. 4 от Европейската конвенция за обезщетение на жертвите на насилствени престъпления). Жертвите на трафик могат да претендират за материално обезщетение, напр. под формата на плащания за пропуснати доходи, както и за данъци и други социални осигуровки съгласно член 6, алинея 1 (Европейски парламент, 2009 г.)

Това може да бъде осъществено, като се оцени каква сума е щяла да спечели жертвата през съответния период или като се изследват финансовите активи на нарушителя (Planitzer and Sax 2020). Могат да бъдат претендирани също и погребални и медицински разходи. По отношение на обезщетението за неимуществени вреди, то може да бъде под формата на плащания за морални щети или обезщетение за болка, страдание и пропуснати ползи. На жертвите може да бъде изплатено и обезщетение за психологическа, емоционална, както и физическа болка и страдания (Cusveller and Kleemans 2018, 297-311).

Информацията относно обезщетенията за жертвите на трафик, както и процедурите, свързани с претендирането на обезщетение, трябва да бъдат предоставени на жертвите веднага след като те бъдат официално идентифицирани като такива. Това е критично важна стъпка, която може да определи дали те са в състояние да претендират обезщетение.

Обезщетението е форма на възстановително правосъдие, което има за цел да се справи с нараняванията, нанесени на жертвите, и е под формата на финансово плащане за нанесени вреди и признаване на болката, която жертвите са претърпели. Тези плащания



---

могат да бъдат претендирани и получени в гражданско или наказателно производство и могат да бъдат присъдени от държавата. Изплащането на обезщетение може да служи като признание на жертвите, че те наистина са били жертва на тежко престъпление и им се предлага форма на финансова независимост и овластяване. Това на практика намалява вероятността от повторна виктимизация на жертвите (Planitzer and Sax 2020).

Обезщетението има за цел също така да служи като възпиращ фактор за извършителите или като наказание за тях. Това е така, защото те са причинили вреда и са експлоатирали жертвите си, много често за своя финансова изгода. Извършителите трябва да компенсират жертвите си в допълнение към останалите наказателни мерки (GRETA 2019).

Имайте предвид, че претендирането и получаването на обезщетение може да бъде свързано с редица предизвикателства, като липса на информация, липса на правно представителство и т.н. (La Strada International 2019), за които адвокатите трябва да знаят и да са в състояние да предприемат съответните насрещни мерки. За да бъдат повишени шансовете за присъждане на обезщетение за жертвите на трафик, адвокатите трябва да привлекат различни специалисти, като лекари, психолози и други експерти, които да предоставят експертно становище за материалните, физическите и психологическите вреди, които трафикът е причинил, с оглед представянето им пред съда като доказателство (вж. подраздел 4.1.1.). На жертвите на трафик трябва да бъде предоставена лесна за разбиране информация за процедурите, свързани с обезщетението, за да се облекчи безпокойството им, когато подават иск.

#### **4.3.1. Как да улесните правото на обезщетение на жертвите на трафик**

За успешното обезщетяване на жертвите е важно сътрудничеството между всички участници, които са или следва да бъдат ангажирани – правоприлагащи органи, прокуратура, социални служби и центрове за консултиране. Сътрудничеството подобрява взаимното разбиране и може да предостави на адвокатите много информация за обосноваване на претенцията. Жертвите на трафик трябва да бъдат запознати с правата си, особено с правото на процесуално представителство. В този смисъл е много важно персоналът, извършващ подпомагане на жертвата, да има

---



---

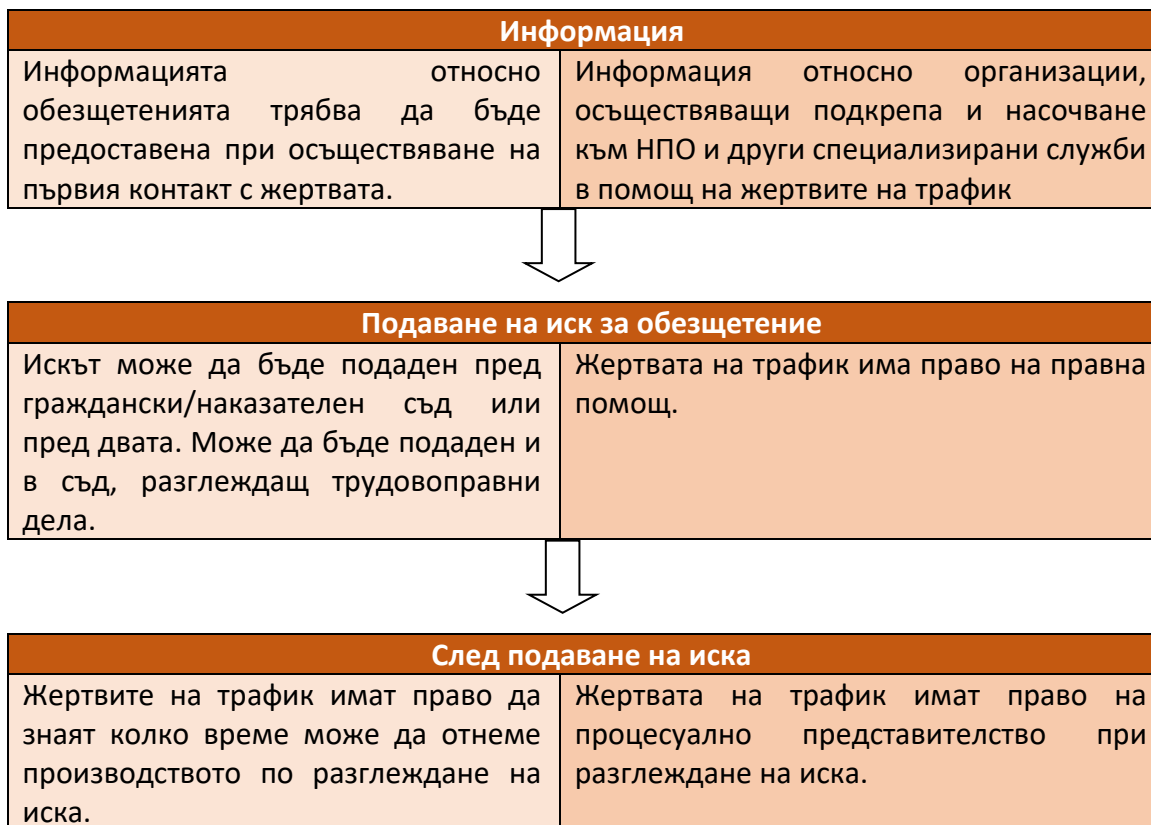
предвид необходимостта от построяване на теза и събиране на информация във връзка с обезщетението от началния момент на закрилата. Някои факти могат да бъдат документирани в пълнота само в определен момент и е налице риск по-късно да не могат да бъдат доказани. Освен това може да е необходимо други участници, които са ангажирани в процеса, да бъдат насърчавани да документират щетите и обстоятелствата с оглед осигуряване на възможност да бъдат използвани за доказване.

**По-долу са описани някои от стъпките, които е полезно да бъдат предприети от началния момент на подпомагане на жертвата:**

- Уверете се, че претърпените вреди са включени в официалния полицейски доклад и са част от досието по наказателното дело.
- Уверете се, че в изявленията си до властите жертвата записва и описва не само случилото се, но и претърпените вреди.
- В случай на физическо нараняване: проверете дали са направени снимки или си осигурете показания на медицински специалист.
- По отношение на психологически вреди: осигурете писмени показания на психолог, обясняващ психологическото състояние на вашия бенефициент.
- Съберете доказателства: доклади от лекари, болници, психолози, финансови експерти, съдебна практика, дневници и др.



## Процедура за претендиране на обезщетение



Източник: Собствена графика

### 4.3.2. Обезщетение за жертвите на трафик в България

Жертвите на трафик имат право на обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди. Обезщетението може да включва плащане на разходите за медицинско физическо или психологическо лечение; пропуснати доходи и дължимо възнаграждение (парите, които жертвата е спечелила за трафиканта); съдебни такси; обезщетение за неимуществени вреди вследствие на емоционалния стрес, болката и



---

страданието, преживени от жертвата в резултат на престъплението, извършено срещу нея.

Правото на обезщетение в България може да бъде реализирано по няколко начина.

### **1) Обезщетение директно от трафиканта, присъдено в наказателния процес**

Жертвите на трафик (или техните наследници) могат да предявят граждански иск в наказателния процес за обезщетение на вредите, претърпени от престъплението. Ако пострадалото лице е непълнолетно или поради физически или психически недостатъци не може да защити своите интереси, прокурорът може да предяви граждански иск в негова полза.

Пострадалите лица могат да искат и обезщетение на гражданския иск в рамките на наказателния процес.

Гражданският иск за обезщетение на претърпени вреди, подаден в наказателното производство, е освободен от държавна такса.

Обезщетението за имуществени (например медицински разходи, адвокатска помощ) или неимуществени (болка, страдание) вреди се определя от съда по справедливост.

Дори наказателното производство да се прекрати и да не се стигне до присъда, гражданският иск може да се предяви самостоятелно пред гражданския съд.

Ако обаче съдът оправдае подсъдимия, защото не е извършил престъплението или не е действал виновно, гражданският иск няма да бъде уважен.

### **2) Обезщетение, присъдено в граждански процес**

Ако наказателният съд не разгледа гражданския иск в наказателния процес или го отхвърли, жертвите на трафик могат да подадат иск за обезщетение за претърпени имуществени и неимуществени вреди пред гражданския съд. Гражданският съд обаче е обвързан с решението на наказателния съд по отношение на следните елементи:

- извършено ли е деянието;



- деянието престъпление ли е; и
- деецът виновен ли е.

Гражданският иск за обезщетение на претърпени вреди, подаден отделно пред гражданския съд, също е освободен от държавна такса, ако наказателният процес е приключил с осъдителна присъда.

### **3) Финансова компенсация от държавата**

Ако в рамките на наказателния или гражданския процес на жертвите на трафик не е присъдено обезщетение, те имат право на еднократна финансова компенсация от държавата. Финансовата компенсация се предоставя само за претърпени **имуществени** вреди и е в размер до 10 000 лв.

Финансовата компенсация се предоставя след влизане в сила на осъдителна присъда или споразумение за престъплението, от което са настъпили вредите, както и ако наказателното производство е прекратено поради изтекла давност, амнистия или трансфер на наказателното производство, или е спряно поради неразкриване на извършителя. Молбата за финансова компенсация трябва да се подаде до една година от влизането в сила на присъдата или акта за прекратяване/спиране на наказателното производство.

Финансовата компенсация обхваща имуществени вреди, причинени от престъплението, като разходи за лечение, разходи за съдебни разноски, пропуснати приходи, пропуснати средства за издръжка и други.

Молбата за финансова компенсация се подава до Националния съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления към Министерството на правосъдието директно или чрез областния управител или организацията за подкрепа на пострадали от престъпления.

Ако престъплението, от което са настъпили имуществените вреди, е извършено в друга държава, членка на Европейския съюз, жертвите на трафик могат да подадат молба за финансова компенсация до компетентния орган на съответната държава членка чрез



---

Националният съвет. Информация за компетентните органи и формуляр за обезщетение може да намерите на адрес

[https://e-justice.europa.eu/content\\_compensation\\_to\\_crime\\_victims-448-bg.do?init=true](https://e-justice.europa.eu/content_compensation_to_crime_victims-448-bg.do?init=true).

Молбите за финансова компенсация се разглеждат в едномесечен срок от постъпването им, който при необходимост може да бъде удължен до три месеца. Националният съвет, който се състои от представители на различни институции на съдебната и изпълнителната власт, взема решение с обикновено мнозинство, като решенията са окончателни и не подлежат на обжалване.

#### **4) Алтернативни средства за получаване на обезщетение**

- Жертвите могат да получат обезщетение от държавата, в случай че делото им е продължило прекалено дълго (административна процедура по Закона за съдебната власт).
- Жертвите могат да сезират Европейския съд по правата на човека за липсата на ефективно вътрешно правно средство да се претендират всички вреди от престъплението, както и реално да се изплати присъденото обезщетение.

### **4.4. Закрила на жертвите на трафик като извършители – вторична експлоатация**

В предишните раздели подчертахме колко е важна идентификацията на жертвите на трафик, както за успешна борба с трафика на хора, така и за защитата на самите жертви.

Напомнете на участниците в обучението, че целта на защитата на жертвите на трафик е да се възстанови тяхното достойнство и безопасност. Важен градивен елемент по пътя към тази цел, който разглеждаме по-подробно в този подраздел, е принципът, че на жертвите на трафик на хора не трябва да се търси наказателна отговорност за каквито и да е действия, които са били принудени от своите трафиканти да извършат. Страхът от съдебно преследване може да бъде основна причина жертвите да не

---



разкриват, че са експлоатирани (ОССЕ 2021, 46). Принципът на ненаказуемост няма за цел „да предостави общ имунитет на жертвите“ (UNODC 2020b, 48), а те да не бъдат наказвани за деяния, за които са отговорни техните трафиканти. Наказанието на жертвите на трафик за престъпления, пряко свързани с преживения от тях трафик, би представлявало „сериозно отричане на реалността и правосъдието“ (ОССЕ 2013, 10). Отговорността на жертвите на трафик за собственото им престъпно поведение – независимо дали е пряко свързано с трафика (напр. предоставяне на невярна информация за получаване на документи за пътуване, разрешения за работа и пребиваване, незаконно преминаване на държавни граници и просрочване на визи), или е резултат от принуда да извършват престъпления (например кражба от магазини, контрабанда на наркотици или оръжие или подобни престъпления), е ограничена поради факта, че свободата им на действие е била отнета от трафикантите.

Това е една от причините принципът на имунитет от наказателно преследване да е заложен в международните норми, като член 26 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора и член 8 от Директива 2011/36/ЕС. Други причини са свързани с това да се насърчат жертвите на трафик да докладват за престъпленията и да участват като свидетели в наказателното производство, без да се страхуват, че самите те ще бъдат обект на наказателно преследване, както и да се попречи – особено на децата и младите хора – да се впуснат в дългосрочна престъпна кариера (ICAT 2020, 1) (UNODC 2020, 19).

Таблицата по-долу представя неизчерпателен списък с примери за това как принципът на ненаказуемост е приложен в международни/регионални закони и насоки.

**Таблица 1 – Принцип на ненаказуемост и съответните инструменти**

Инструменти/Насоки	Поведение	Праг за прилагане на принципа	Резултат
Конвенция на Съвета на Европа за борба с трафика на хора	Незаконосъобразни дейности	Жертвата е била принудена	Не се налага наказание на жертвата
Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета	Престъпни дейности	Жертвата е била принудена	Не се провежда наказателно преследване и не се



			налагат наказания на жертвата
Конференция на Работната група на страните по трафика на хора	Незаконосъобразни деяния	Пряка последица от качеството им на жертви на трафик или когато са били принудени да извършат подобни действия	Не се наказва и не се провежда наказателно преследване на жертвата
Препоръчаните принципи и насоки на ООН относно правата на човека и трафика на хора	Незаконосъобразни дейности влизане/пребиваване	Пряка последица от качеството им на жертви на трафик	Жертвата не трябва да бъде преследвана, задържана или наказвана
Политика и законодателни препоръки на ОССЕ за ефективното прилагане на разпоредбата за ненаказуемост по отношение на жертвите на трафик	Деяния	Причинени или пряко свързани с това, че са били обект на трафик	Не се наказва и не се провежда наказателно преследване на жертвата

Източник (ICAT 2020, 3)<sup>14</sup>

GRETA препоръчва съответните разпоредби да бъдат включени в националните наказателни закони, тъй като в противен случай съществува риск жертвите на трафик да бъдат третирани различно в различните държави в зависимост от националното законодателство (GRETA 2020, 25).

Българското национално законодателство съдържа нарочна разпоредба за ненаказуемост. Член 16а от Наказателния кодекс изключва наказуемост на жертвите на трафик за престъпните деяния, които са били принудени да извършват, докато са били в ситуация на трафик.

<sup>14</sup> Моля, имайте предвид, че в таблицата тук са изброени само регионални и международни инструменти, тъй като географският обхват на това ръководство се фокусира върху положението на жертвите на трафик на хора в ЕС.



---

„Чл. 16а. (1) (Нов - ДВ, бр. 84 от 2013 г., предишен текст на чл. 16а - ДВ, бр. 74 от 2015 г.) Не е виновно извършено деянието, което е осъществено от лице, пострадало от трафик на хора, когато е било принудено да го осъществи в пряка връзка с това му качество“.

#### **4.4.1. Вторична експлоатация**

Сред разкритите жертви на трафик по света през 2018 г. 6% са експлоатирани конкретно с цел извършване на престъпления (UNODC 2020b, 34). Въпреки че принципът на ненаказуемост се прилага и за тази група, обучението е добре да се съсредоточи върху хората, които извършват престъпления като част от основната форма на експлоатация (например сексуална експлоатация или трудова експлоатация). Престъпленията могат да бъдат различни – от престъпления съгласно имиграционното законодателство, кражба или измама до по-сериозни престъпления, като трафик или търговия с наркотици или дори оръжия. И накрая, случва се бивши жертви на трафик да участват в експлоатацията на други хора (OSCE 2013, 23), както например е устроена нигерийската система за трафик на хора (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge 2020, 14).

Престъпленията, които жертвите на трафик са били принудени да извършват, попадат в обхвата на понятието „вторична експлоатация“, което трябва да бъде изяснено в обученията.

#### **4.4.2. Необходимост от прилагане на принципа на ненаказуемост – анализ на съдебната практика**

Службата на ООН по наркотиците и престъпността разглежда наказателната юрисдикция относно трафика на хора с цел сексуална експлоатация в случаи, „в които е имало разумни индикации, че подсъдимият преди или едновременно с това е жертва на трафик, дори ако това не е изрично посочено в решението“ (UNODC 2020c, 8). Проучването анализира 53 дела от 15 държави по света (обхващащи периода от 2006 до 2020 г.) и съдебната практика на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) и заключава, че „ориентираните към жертвите подходи не се прилагат в достатъчна степен по време на разследването, наказателното преследване и постановяването на

---



---

окончателно съдебно решение“ (UNODC 2020с, 108), което води до това принципът на ненаказуемост често да не се прилага към обвиняеми жертви, което отразява „непризнаване на обстоятелствата, преживени от мнозинството жени, които са жертви и обвиняеми по делата, разгледани за целите на този доклад“ (UNODC 2020с, 109).

*Делото на V.C.L. и A.N. срещу Обединеното кралство*,<sup>15</sup> на което се основава решението на ЕСПЧ от 16 февруари 2021 г., също е показателно. Жалбоподателите – граждани от Виетнам, непълнолетни към съответния момент – са заловени в Обединеното кралство от полицията за това, че работят във фабрики за канабис. Накрая са им повдигнати обвинения, въпреки че няколко национални доклада установяват, че виетнамските деца са особено уязвими на трафик към и във Обединеното кралство и са били експлоатирани в такива фабрики. Жалбоподателите не са насочени незабавно за оценка като потенциални жертви на трафик, но по-късно компетентният орган установява, че и двамата са били обект на трафик. Кралската прокуратура (CPS) не се съгласява с тази оценка и продължава наказателното преследване. И двамата жалбоподатели се признават за виновни по обвиненията и са осъдени. По-късно те обжалват безуспешно (ECtHR 2021).

Това дело е първият случай, където съдът разглежда дали и кога случай, включващ наказателно преследване на жертва на трафик, повдига въпрос по член 4 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), който предвижда забрана на робството и на принудителния труд. Съдът постановява, че е налице нарушение и на двете разпоредби – член 4 от ЕКПЧ и член 6 от ЕКПЧ (право на справедлив съдебен процес), тъй като националните власти не успяват „да предприемат оперативни мерки в съответствие с международните стандарти за закрила на непълнолетните лица, обект на наказателно преследване, въпреки основателното съмнение, че са жертви на трафик“ и „да проучат статута на жалбоподателите като потенциални жертви на трафик, което засяга цялостната справедливост на наказателното производство“. Съдът присъжда на всеки от жалбоподателите обезщетение в размер на 25 000 евро за неимуществени вреди.

---

<sup>15</sup> Дело V.C.L. и A.N. с/у Обединеното кралство, жалби №№ 77587/12 и 74603/12, решение от 16.02.2021 г.



---

#### 4.4.3. Практически последици за адвокатите, подпомагащи жертви на трафик

Принципът на ненаказуемост на жертвите на трафик е крайъгълен камък на ориентирания към жертвите подход (UNODC 2020d, 44). Той следва да се въведе на национално ниво в правни, оперативни и политически мерки и насоки. Тъй като идентифицирането на жертвите на трафик е от съществено значение за предоставянето на това право, адвокатите също трябва да могат проактивно да идентифицират жертви на трафик и да предприемат мерки за закрила и подпомагане на възможно най-ранен етап. Това изисква познаване и внимание към структурните аспекти на престъплението и принудителния контрол, на който са подложени жертвите на трафик. Целта на обучението е да изясни тези въпроси.



---

## МОДУЛ V: ИМИГРАЦИОННИ СРЕДСТВА ЗА ПРАВНА ЗАЩИТА

*Този модул представя взаимосвързката между разпоредбите за влизане на чужденци на национална територия, правните инструменти за трафика на хора и за международна закрила. Тези знания дават възможност за по-голяма гъвкавост с цел да се намали въздействието на процедури, които допринасят за трафика на хора, и за активиране на съществуващите инструменти за закрила.*

*Разглежда се какво е влиянието на действащата уредба за влизане в държавите членки, за да бъдат разпознати жертвите на трафик. Изясняват се различните разрешения за пребиваване и условията за тях, както и процедурите за предоставяне на международна закрила за жертви на трафик. Представят се възможностите за подходящи мерки за предотвратяване на риска от нови престъпления и вторична виктимизация, произтичащи от законовите процедури.*

### 5.1. Границата като рисков фактор за трафика на хора

Политиките в областта на миграцията и убежището, които установяват мерки като засилен граничен контрол, отказ за влизане, връщане, депортиране или задържане, ограничават движението и могат да предотвратят незабавното разпознаване на уязвими групи лица със специални нужди от закрила, както и да увеличат излагането на риск от трафик.

За да осигурят ефикасното прилагане на тези процедури, граничните служители и всички публични агенции, натоварени с изпълнението, отклоняват вниманието от субективните и обективните показатели за излагане на сериозни форми на нарушения на основните права, регистрирани по отношение на лица, въввлечени срещу тяхната воля в незаконни миграционни пътища, и в резултат на това жертвите на трафик рискуват не само да не бъдат идентифицирани като такива, но и да бъдат изложени на вторична виктимизация в резултат на съществуващите процедури.



---

Този повишен риск засяга най-сериозно жените и момичетата, бягащи от кризисни и конфликтни зони, като увеличава тяхната уязвимост към всички форми на експлоатация, особено при транзит, поради използването на услуги на трафиканти на хора или други видове тайни или престъпни мрежи за придвижване в страната и чужбина за заобикаляне на граничния контрол.

Идентифицирането, справянето и елиминирането на първопричините за трафика на хора е сред основните задължения на държавите поради множеството споменати стандарти на международното право. Въпреки това, както беше подчертано от самия Комитет по Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените (CEDAW) в неговата скорошна Обща препоръка №38 относно трафика на жени и момичета в контекста на глобалната миграция, тези задължения не могат да бъдат изпълнени адекватно, освен ако към закрилата на жертвите не се подхожда с оглед на глобалния миграционен контекст.

Участниците в обучението трябва да разберат как системите за затваряне и контрол на границите и прекалено строгите имиграционни политики затрудняват предотвратяването на трафика на хора. Както подчертава CEDAW, *„Наказателното право само по себе си не може да обхване и реши проблема с престъплението трафик на хора поради неравномерното хармонизиране на законите, включително дефиницията за трафик, както на национално, така и на международно ниво, сложността на финансовите транзакции и безсилието на съдебните системи, които често са корумпирани, страдащи от недостатъчно финансиране или липса на ресурси, за да се борят с мощните мрежи за трафик. Следователно ефективният отговор срещу трафика, който гарантира, че жените и момичетата могат да упражняват основните си права, трябва да включва всички съществени разпоредби на Конвенцията и да бъде разглеждан в рамките на международните договори за правата на човека“*. (CEDAW 2020).

Освен това CEDAW препоръчва подход, който разглежда миграционния феномен, като взема предвид спецификите на пола, за да се отчете значителното въздействие на правната регулация на миграцията върху състоянието на жертвите на трафик на хора. В същото време следва да е налице системен прочит на имиграционните правила в

---



---

светлината на международните задължения за ефективна защита чрез принципа за забрана на връщането. Както се подчертава в **Препоръка №38 на CEDAW** (CEDAW 2020), миграционните политики, които принуждават хората да пътуват по нередовни маршрути или в ситуации на незаконна миграция, сами по себе си представляват риск от излагане на трафик на всички етапи от миграционния цикъл: по време на транзит, по границите и в страните на дестинация.

Препоръката ясно посочва, че:

„Миграцията е съставен елемент на съвременното общество и е овластяваща за жените, които могат да мигрират и работят в условия, при които тяхното достойнство се зачита. Въпреки че предоставя нови социални и икономически възможности за много жени, миграцията може също така да изложи на риск техните човешки права и сигурност, особено ако са принудени да пътуват по незаконни канали и/или ако това води до ситуация на незаконна миграция. Жените и момичетата са изправени пред повишен риск от трафик на хора на всички етапи от миграционния цикъл – при транзит, в центровете за прием и местата за настаняване, по границите и в страните на дестинация. След завръщане те могат да претърпят репресии и ревиктимизация“.

Тази перспектива трябва да бъде взета предвид от държавите при изпълнението на техните действия за интервенция, но също така трябва да характеризира работата на правната помощ, така че достъпът до правосъдие на жертвите на трафик на хора да бъде ефективен.

Поради тази причина, с оглед подпомагане на жертвите на трафик по време на процеса на узаконяване на тяхното правно положение на територията на държавата и при защитата им от отстраняване и връщане, за вас като адвокати е необходимо винаги да изтъквате не само преживения трафик, но и връзките между трафика, личната история на жертвите и свързаните с пола специфични фактори.



---

## 5.2. Правото на разрешение за пребиваване и закрилата на жертви на трафик

Директива 2004/81/ЕО и Директива 2011/36/ЕС, както и Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора съдържат някои ключови разпоредби относно разрешенията за временно пребиваване за жертви на трафик, като предвиждат подновяеми разрешения за пребиваване не само в замяна на сътрудничество със системата на наказателното правосъдие, но и като се има предвид личното положение на жертвите на трафик.

По-специално членове 5 до 7 от Директива 2004/81/ЕО предвиждат, че веднага щом компетентните органи узнаят за съществуването на жертва на трафик, държавите трябва да предоставят на лицето **период за възстановяване и размисъл**. Този период има за цел да предостави на жертвите на трафик време и пространство да се възстановят и да се откъснат от влиянието на своите трафиканти и да обмислят своите възможности, включително дали да сътрудничат на компетентните органи.

Изрично е предвидено, че докато тече този период, жертвите на трафик не могат да бъдат извеждани от територията на страната и им се предоставя безусловен достъп до услуги и подкрепа (членове 6.2 и 7).

В края на периода за размисъл гражданите на трета държава, които са жертви на трафик на хора, имат право на разрешение за пребиваване въз основа на следните критерии (член 8):

- престоят е необходим за целите на следствието и съдебната процедура;
- жертвата проявява ясно желание да сътрудничи;
- жертвата е преустановила всички връзки с лицето или лицата, отговорни за трафика;
- жертвата не представлява заплаха за обществения ред или опазването на вътрешната сигурност.



---

Разрешението трябва да е валидно най-малко шест месеца и може да бъде подновено при същите условия.

Изрично е предвидено също, че разрешението за пребиваване може да бъде отнето, ако жертвата възобнови връзките си с лицето или лицата, отговорни за трафика, ако неговото/нейното сътрудничество е измамно или жалбата е измамна или неоснователна, както и ако жертвата представлява заплаха за обществения ред.

Съгласно тази правна рамка жертвите на трафик получават подкрепа само доколкото е необходимо за целите на наказателното преследване.

Именно Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика хора позволява да се направи крачка напред и се разграничава от концепцията за условност на подкрепата за жертвите в зависимост от участието им в наказателния процес.

Член 7 от тази Конвенция изрично предвижда издаването на временно подновяемо разрешение за пребиваване на жертвите на трафик не само в замяна на тяхното сътрудничество, но и съобразно техните нужди, когато престоят им се счита за необходим поради личното положение на жертвата. Обяснителният доклад изброява примери като „безопасност на жертвата, здравословно състояние, семейно положение“.

## **В България**

В България обусловеността на подкрепата за жертвите на трафик от участието им в наказателното производство се запазва. Законът за борба с трафика на хора (чл. 25) предвижда статут на специална закрила на жертвите на трафик, които са изразили съгласие да сътрудничат за разкриване на извършителите на трафика. Статутът на специална закрила се предоставя за срока на наказателното производство. Специалната закрила включва:

- предоставяне на разрешение за продължително пребиваване на територията на страната за граждани на трети държави; и



- удължаване на престоя в приютите.

В допълнение, българското законодателство не предвижда изричен период за размисъл и възстановяване. Той се извежда имплицитно от разпоредбата на член 26 от Закона за борба с трафика на хора, който предвижда, че след идентифициране на жертви на трафик органите на досъдебното производство (полиция, прокуратура, следствие) са длъжни незабавно да ги информират за възможността да получат специална закрила, ако в едномесечен срок декларират съгласието си да сътрудничат за разкриване на престъплението. Този срок може да бъде удължен до два месеца, ако жертвата на трафик е дете.

Националният механизъм за насочване обаче, който от 2016 г. е с ранг на подзаконов нормативен акт, предвижда като специфична мярка (мярка 2.2) „подкрепа по време на периода за възстановяване и размисъл“, като допълва, че периодът за възстановяване и размисъл се предоставя на предполагаеми жертви на трафик независимо от тяхната готовност да сътрудничат на властите и независимо дали е образувано наказателно производство.

Националният механизъм за насочване предвижда период за възстановяване и размисъл единствено за пълнолетни жертви на трафик, докато за децата, жертви на трафик, се предоставя закрила по силата на Закона за закрила на детето, което противоречи на чл. 26, ал. 2 от Закона за борба с трафика на хора, съгласно която разпоредба срокът за период за възстановяване и размисъл за деца може да се удължи до два месеца.

Съгласно Националния механизъм за насочване, всички жертви на трафик на хора, които не са европейски граждани, имат право на период за възстановяване и размисъл. Жертвите на трафик на хора, които са нередовни мигранти и са настанени в центрове за временно настаняване на чужденци (с оглед депортирането им) трябва незабавно да бъдат преместени в специализирани подслони и не могат да бъдат експулсирани от страната по време на периода за възстановяване и размисъл. Ако завръщането им в страната на произход застрашава живота и здравето им, жертвите на трафик имат право да кандидатстват за убежище или за разрешение за пребиваване на хуманитарни основания.



---

В последния си трети доклад за приложението в България на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора (април 2021 г.),<sup>16</sup> GRETA отбелязва със загриженост, че срокът за възстановяване и размисъл не се прилага по отношение на всички чуждестранни жертви на трафик, тъй като гражданите на ЕС и ЕИП са изключени от обхвата на разпоредбата.

Трябва да посъветвате участниците в обучението да се позовават на общия принцип за „безопасно докладване на престъпления“ като предпоставка за ефективен достъп до правосъдие за чужденки, намиращи се на територията на държавата членка.

Безопасното докладване на престъпления изисква прилагането на процедурните профили, регламентирани от Директиви 2011/36/ЕС и 2012/29/ЕС, според които всяко лице има право да получава информация относно наличните мерки за закрила и правни средства за защита съгласно съответната система; на специализирани услуги за подпомагане; да получава правна помощ за пълноценно участие в административни и съдебни производства; да допринесе за събирането на доказателства, включително чрез личен разпит, безплатни услуги за устен и писмен превод, като същевременно получава защита от по-нататъшни престъпления и преследване и от риска от „вторична и повторна виктимизация без каквато и да е дискриминация, включително тези форми, свързани със статута на пребиваване“, както е посочено в член 1 от Директива 2012/29/ЕС.

Съвместният прочит на член 1 от Директива 29/2012/ЕС и членове 11 и 12 от Директива 2011/36/ЕС извежда правото на жертвите да потърсят помощ от властите без страх, че ще бъдат изведени извън територията на страната.

В допълнение към общия принцип за безопасно докладване, законодателството относно разрешенията за пребиваване трябва да се тълкува и чрез подхода, ориентиран към жертвата.

---

<sup>16</sup> Трети доклад за приложението от страна на България на Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, април 2021 г. т.272, <https://rm.coe.int/greta-evaluation-report-on-the-implementation-of-the-council-of-europe/1680a249f9>.



---

### 5.3. Помощ за жертвите на трафик, нуждаещи се от международна закрила

Правото на посочените по-горе разрешения за пребиваване не изключва едновременното започване от страна на адвокатите на процедура за признаване на международна закрила. Установяването на право на международна закрила всъщност трябва да се счита, че предоставя на жертвите на трафик по-трайна гаранция срещу риска от връщане.

Всъщност всички международни инструменти уточняват, че може да има тясна връзка между **необходимостта от закрила на жертвите на трафик и необходимостта от зачитане на принципа за забрана на връщането**, и особено задълженията, произтичащи от **Женевската конвенция от 1951 г. за признаване на статута на бежанец**.

#### 5.3.1. Форми на международна закрила

Съгласно Женевската конвенция за статута на бежанците от 1951 г., бежанецът се определя като лице с основателни опасения от преследване по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения, което властите в неговата или нейната държава не могат или не желаят да защитят. Тези лица могат да поискат убежище в безопасна страна, доколкото властите в собствената им държава толерират заплахите или не желаят или не могат да им осигурят ефективна защита срещу тях.

Субсидиарната закрила е форма на международна закрила, предоставена на **хора, които не могат да се върнат в страната си на произход, тъй като биха били изправени пред реален риск да претърпят сериозна вреда**.

Видовете сериозни вреди, които биха могли да доведат до субсидиарна закрила, са както следва:

- смъртно наказание или риск от физическа екзекуция;



- изтезания или нечовешко или унижително отношение към кандидата в страната му на произход;
- сериозни заплахи за живота или достойнството на лицето поради безразборно насилие в ситуации на конфликт.

Държавите членки могат да предоставят допълнителни форми на защита, за да предотвратят сериозни нарушения на правата на човека срещу търсещите убежище лица.

Някои жертви на трафик могат да попаднат в рамките на определението за международна закрила и следователно да отговорят на изискванията за съответното разрешение за пребиваване.

По силата на Женевската конвенция обстоятелството, че сте били, сте или рискувате да станете жертва на трафик, може да покрива изискванията за международна закрила, била тя статут на бежанец или субсидиарна закрила.

Протоколът от Палермо в член 14 предвижда, че „Нищо в този протокол не следва да накърни правата, задълженията и отговорностите на държавите и отделните лица по силата на международните закони, включително и международните хуманитарни закони и международните закони за правата на човека и в частност, когато е уместно, на Конвенцията от 1951 г. и Протокола от 1967 г., отнасящи се до статута на бежанците и до принципа на забрана за връщане, съдържащ се в тези документи (...)“.

### **5.3.2. Международна закрила в България**

Съгласно действащия Закон за убежището и бежанците, особената закрила, която Република България предоставя на чужденците на нейна територия, е няколко вида в зависимост от личното положение на чужденеца. Тя се предоставя от различни органи и дава различни права на чужденците в България. Особената закрила може да бъде:

- убежище;
- статут на бежанец;
- хуманитарен статут;



- временна закрила.

**Убежище** се предоставя се от президента на Република България на чужденци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи. Убежището предоставя същите права като тези, с които се ползват чужденците със статут на бежанец.

**Статутът на бежанец** се предоставя от председателя на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет. Такъв статут се предоставя на чужденец, който основателно се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или поради политическо мнение и/или убеждение, намира се извън държавата си по произход и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея. Същият статут на бежанец се предоставя и на чужденец, намиращ се на територията на Република България, признат като бежанец по мандата на Върховния комисар на Организацията на обединените нации за бежанците.

Чужденец с предоставен статут на бежанец има правата и задълженията на български гражданин, с изключение на:

1. правото да участва в избори за държавни и местни органи, в национални и местни референдуми, както и да участва в създаването и да членува в политически партии;
2. да заема длъжности, за които със закон се изисква българско гражданство;
3. да бъде военнослужещ;
4. други ограничения, изрично предвидени със закон.

**Хуманитарният статут** се предоставя от председателя на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет. Той се предоставя на чужденец, принуден да напусне или да остане извън държавата си по произход, тъй като в тази държава е изложен на реална опасност от тежки посегателства, като:

1. смъртно наказание или екзекуция;
2. изтезание или нечовешко или унижително отнасяне, или наказание;
3. тежки и лични заплахи срещу живота или личността му като гражданско лице поради насилие в случай на вътрешен или международен въоръжен конфликт.



---

Хуманитарен статут може да бъде предоставен и по други причини от хуманитарен характер, както и поради причините, посочени в заключенията на Изпълнителния комитет на Върховния комисар на Организацията на обединените нации за бежанците.

Чужденец с предоставен хуманитарен статут има правата и задълженията на чужденец с разрешено постоянно пребиваване в Република България.

**Временна закрила** се въвежда с решение на Съвета на Европейския съюз в случай на навлизане на чужденци, които са принудени да напуснат държавата си по произход поради въоръжен конфликт, гражданска война, чужда агресия, нарушаване на човешките права или насилие в големи размери на територията на съответната държава или в отделен район от нея и по тези причини не могат да се завърнат там. Войната в Украйна и бягащите от нея в други европейски държави бяха причина за такова решение на Съвета на ЕС.

В България временна закрила се предоставя от Министерския съвет.

Чужденците, ползващи се от временна закрила, имат право:

1. да останат на територията на Република България;
2. на труд и професионално обучение;
3. на подходящо настаняване или на средства за настаняване при необходимост;
4. на социално подпомагане;
5. на медицинска помощ при спешни състояния;
6. свободно да се завръщат в държавата си по произход.

### **5.3.3. Случаи на жертви на трафик, допустими за международна закрила**

Искания за международна закрила могат да бъдат отправени от лице, което вече е било обект на трафик или е застрашено от трафик; жертвата е била изложена на експлоатация извън страната си на произход или експлоатацията е причината за бягството ѝ; и към момента на подаване на молба за международна закрила жертвата е успяла да избяга от трафика или все още е жертва на трафик. Във всички тези ситуации винаги може да съществува риск от преследване, оценката на който предполага прогностична преценка

---



---

за последствията, пред които жертвата ще бъде изправена в случай на завръщане. Това разследване изисква добро познаване на явлението трафик (който също се различава в зависимост от миграционните маршрути) и наличието на точна и актуална информация за съществуващите условия в страните на произход. В този смисъл е важно адвокатите, участващи в обучението, когато придружават и подкрепят кандидат за международна закрила, също да са добре запознати с връзката между трафика и миграцията (вж. подраздела по-горе). Важно е да се има предвид, че Женевската конвенция съдържа важна хуманитарна клауза в член 1-С, т.5 и т.6 относно убедителни причини, произтичащи от предишно преследване. Тази клауза позволява защита дори когато преживяното преследване е приключило и вече не съществува риск. Клаузата предвижда, че е необходимо да се пристъпи към признаване на статут, когато преживяното преследване е било особено жестоко и лицето все още е подложено на последиците от претърпените сериозни нарушения до степен, че връщането във всеки случай би било непоносимо.

В Насоките на ВКБООН се посочва, че при определени обстоятелства жертвата на трафик може да представлява член на „социална група“, принадлежността към която е свързана със защита съгласно Женевската конвенция. ВКБООН дефинира „особени социални групи“ по следния начин: ... „ [това] е група от хора, които споделят обща характеристика, различна от риска да бъдат преследвани, или които са възприемани от обществото като група. Характеристиката често е вродена, неизменна или която по друг начин е фундаментална за идентичността, съвестта или упражняването на човешките права на дадено лице“ (UNHCR 2001, §11).

Такъв може да е случаят с бивши жертви на трафик с цел сексуална експлоатация, споделящи общ произход или преживян в миналото трафик на хора: те могат да бъдат членове на определена социална група по смисъла на член 1А от Конвенцията за бежанците. Въпреки това въпросната група трябва да има ясно изразена идентичност във въпросното общество, което означава, че дадена характеристика трябва не само да бъде споделена, но и да обединява групата, възприемана като такава от обществото.

Член 11 (6) от Директива 2011/36/ЕС регулира помощта и подкрепата за жертвите на трафик, като например предоставянето на основна информация за правата им.

---



За прилагането на този принцип е важно правните съветници и адвокатите да спазват във възможно най-голяма степен задължението за предоставяне на информация относно правото на достъп до процедурата за признаване на международна закрила.

Понастоящем в Европа правилата, уреждащи международната закрила в допълнение към Женевската конвенция, се съдържат в:

- **Директива 2013/33/ЕС<sup>17</sup>** – Стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (Преработена Директива 2003/9/ЕО за приемането),
- **Директива 2011/95/ЕС<sup>18</sup>** – Минимални стандарти за признаването и статута на бежанците/лицата със субсидиарна закрила (Преработена Директива 2004/83/ЕО за признаването)
- **Директива 2013/32/ЕС<sup>19</sup>** относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (Преработена Директива 2005/85/ЕО за процедурите).

Всички тежки нарушения на правата на човека, на които жертвите на трафик биха били подложени в случай на връщане, са от значение за целите на определяне на изискванията на понятието преследване, но трябва да припомним, че и леки нарушения, които придобиват характер на тежест в своята цялост, могат да представляват преследване.

Ето някои от възможните и специфични форми на преследване на трафикирани лица:

- риск от повторен трафик;
- репресии от страна на експлоататорите, в случай че жертвата е избягала от трафик или се е опитала да го направи, или е съдействала при наказването на престъпленията, свързани с експлоатацията ѝ;
- маргинализация, стигма и дискриминация, на които жертвата ще бъде изложена от страна на семейството или общността в страната на произход поради преживения трафик.

---

<sup>17</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013L003>.

<sup>18</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0095>.

<sup>19</sup> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=celex%3A32013L0032>.



---

Рискът от преследване изисква допълнителна оценка в случай на вече претърпяна експлоатация, което обстоятелство прави риска от по-нататъшно преследване по-конкретен. Всъщност когато лицето е било подложено на травма, се оценява ефективното наличие в страната на произход на адекватни условия и помощ за възстановяване на действителното му благосъстояние.

В обучението трябва да обърнете особено внимание на понятието извършител на преследване или тежко увреждане при разглеждането на молби за международна закрила, подадени от (потенциални) жертви на трафик. Всъщност в такава ситуация почти винаги извършителят на преследването е частен субект като трафикант или престъпна организация или в някои случаи дори семейството или общността в държавата на произход. Поради тази причина, за да могат адвокатите, участници в обучението, да анализират правилно искането за закрила, е важно дали държавните органи в страната на произход искат, или могат да осигурят закрила. В много държави, като Нигерия, където трафикът е широко разпространено явление, държавните органи са структурирали законодателни и административни механизми за предотвратяване и борба с трафика, чрез които оказват помощ на жертвите (US dep. of State 2019). Въпреки това съществуването на такива механизми не може автоматично да доведе до изключване от защита, тъй като винаги трябва да се оценява индивидуалното положение на кандидата и най-вече ефективността и ефикасността на предоставяната закрила.

Участниците в обучението трябва да имат предвид следното:

- числовия обхват на системите за подпомагане и прием, за да се прецени тяхната ефективност;
- наличието на трайна система за закрила, която може ефективно да повлияе на причините за излагане на трафик (включително основаните на пола) и на физическото, психологическото и социалното възстановяване;
- паралелното съществуване на риск от други форми на преследване поради лични обстоятелства и индивидуална история;
- обстоятелството, че рискът от повторен трафик може да бъде повлиян от едновременното съществуване на множество фактори.



#### 5.3.4. Критерии, основани на Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), за оценка на правото на жертвите на трафик на международна закрила

Правото на Европейския съюз относно международната закрила предвижда **допълнителни форми на закрила**, като предлага извънреден начин за гарантиране на статут на дългосрочно пребиваване на жертвите на трафик: защита от връщане, когато жертвата в случай на връщане може да бъде изложена на нарушение на член 3 от ЕКПЧ (забрана на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание) или сериозно увреждане.<sup>20</sup>

Практиката на Европейския съд за правата на човека (ЕСПЧ), с която се установяват правните критерии при прилагането на член 3 в случаи на предоставяне на убежище, може да бъде изключително полезна за адвокатите, участници в обучението, при подпомагане на жертвите на трафик.

По-специално Съдът многократно припомня абсолютния характер на задълженията по член 3, за които не се допуска дерогация. Това означава, че член 3 се прилага дори в случаите, когато се твърди, че лицето е извършило престъпление.<sup>21</sup> Последното е особено важно за жертвите, които са били принудени да извършват престъпления в резултат на преживения трафик.

Принципът на забраната за връщане се прилага и в случаите на непряко извеждане в междинна държава, включително държава, членка на Съвета на Европа (например връщане съгласно Регламента от Дъблин). В такива случаи адвокатите следва да оценят рисковете от последващо връщане и условията на предложеното място за връщане.<sup>22</sup>

---

<sup>20</sup> ЕСПЧ тълкува член 3 като включващ задължение да не се експулсира лице, когато са налице съществени основания да се смята, че съответното лице, ако бъде отстранено, ще бъде изправено пред реален риск от увреждане – което да достигне тежестта на изтезание или нечовешко или унижително отнасяне. Вж. ЕСПЧ, Saadi c/y Италия, жалба №37201/06, 28 февруари 2008 г., т. 125.

<sup>21</sup> ЕСПЧ, Chahal c/y Обединеното кралство, жалба №22414/93, 15 ноември 1996 г., т.79-80; ЕСПЧ, Labita c/y Италия, жалба №26772/95, 2000 г., т.119; ЕСПЧ, Selmouni c/y Франция, жалба №25803/94, 28 юли 1999 г., т.95, 1999; ЕСПЧ, К. и др. c/y Швеция, т.77.

<sup>22</sup> ЕСПЧ, К. и др. c/y Швеция, т.78.



В допълнение, рискът от нечовешко или унижително отнасяне може да придаде значимост на предвидимите последици от отстраняването на кандидата, като се има предвид общата ситуация в страната и личните му обстоятелства. По-специално Съдът счита, че нечовешкото и унижително отнасяне трябва да се разглежда като нечовешко и унижително отношение, когато лицето зависи от намесата на държавата поради своето състояние и поради бездействието на държавата се намира в ситуация на сериозно лишаване, което е несъвместимо с човешкото достойнство.<sup>23</sup> Съдебната практика на Съда позволява включването на нечовешкото и унижително отнасяне в исканията за закрила на жертви на трафик, за да не бъде върнато лицето.

Съдът е установил наличие на нарушение на член 3 от ЕКПЧ в случаите, когато:

1. Установена е ситуация на крайна материална бедност, която не позволява на лицето да задоволи най-основните си нужди, като например храна, лична хигиена и място за живеене, и която подкопава физическото или психическото му здраве или го поставя в състояние на нищета, несъвместима с човешкото достойнство. В много случаи жертвите на трафик нямат достъп до подпомагане и основна подкрепа и закрила в приемащата страна и се сблъскват с крайна материална бедност, водеща до нарушаване на тяхното достойнство и права.
2. Лицето е в тежко здравословно състояние, което може да се влоши в случай на депортиране, причинявайки страдания, противоречащи на човешкото достойнство. В този смисъл задълбоченото установяване на здравословното състояние на жертвата на трафик, както психическо, така и физическо, и произтичащите от това медицински нужди може да бъде основен елемент при международните форми на закрила (Stoyanova, 2011; UNHCR, 2003). Както беше подчертано, възможно е жертвите да страдат от комплексни травми (например посттравматично стресово разстройство) в резултат на продължително междуличностно насилие. Такива комплексни травми изискват целенасочени и ефективни подходи за лечение, възстановяване и дългосрочна подкрепа, които не винаги се предоставят адекватно в страната на произход на жертвите.

---

<sup>23</sup> ЕСПЧ, К. и др. с/у Швеция. Вж. също ЕСПЧ – Tarakhel с/у Швейцария, жалба №29217/12, решение от 4 ноември 2014 г., ЕСПЧ, Mss с/у Белгия, жалба №30696/09.



---

В България Законът за убежището и бежанците съдържа изрична забрана за връщане съгласно Конвенцията за бежанците от 1951 г. Чужденец, влязъл в Република България, за да поиска закрила, или който е получил закрила, не може да бъде връщан на територията на държава, в която са застрашени неговият живот или свобода по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политическо мнение или той е изложен на опасност от изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание (чл. 4, ал. 3 от Закона за убежището и бежанците).

### 5.3.5. Процесуални гаранции

Член 22 от Директива 2013/33/ЕС предвижда, че в рамките на производството за признаване на международна закрила жертвите на трафик на хора трябва да се считат за „уязвими“ по същия начин като ненавършилите пълнолетие, непридружените ненавършили пълнолетие, хората с увреждания, възрастните хора, бременните жени, самотните родители с ненавършили пълнолетие деца, лицата с тежки здравословни проблеми, лицата с психични разстройства и лицата, които са понесли мъчения, изнасилвания или други тежки форми на психологическо, физическо или сексуално насилие, например жените, жертви на генитално осакатяване, и поради тази причина предвижда някои по-благоприятни разпоредби относно техния прием и разглеждането на процедурата им.

Като цяло едновременното съществуване на двойно задължение за закрила от страна на държавните органи, произтичащо, от една страна, от законодателството за международна закрила, а от друга, от особеното положение на жертвите на трафик, придава особена важност и практическа значимост на процедурата за признаване на международна закрила.

Поради тази причина е необходимо кандидатът за международна закрила да се ползва с възможно най-широки гаранции за подходящо разглеждане на молбата. Също така е от съществено значение в рамките на процедурата за признаване на жертвата на трафик да бъде незабавно идентифицирана като такава и да се ползва от специфичните действия за подкрепа и закрила, насочени към излизане от подчинение.



---

От гледна точка на разглеждането на молбата е необходимо участващите в обучението/адвокати стриктно да оценяват случаите, в които националното законодателство налага кратки и ускорени процедури за разглеждане на молби за закрила, особено в случаи на задържане или на границата.

В действителност в тези случаи рискът от неправилно разглеждане на молбата на жертви на трафик е много голям, както и рискът процедурата по предоставяне на убежище да изложи лицето на повторна виктимизация или нарушаване на принципа на забрана за връщане.

Поради тази причина възможността за достъп до пълна и точна информация, ефективни средства за защита в процеса на обжалване, гарантирани и чрез ефективен достъп до специализирана правна защита, са особено важни, както подчертава Европейският съд, 03/19/2019, C-163/17, *Aboubacarr Jawo* с/у Федерална република Германия.

Освен това, тъй като идентифицирането на жертвите на трафик понякога е много дълъг и сложен процес, който може да бъде възпрепятстван от съпротивата на самите жертви поради страх, срам, липса на доверие във властите, възможно е те да не са в състояние да разкрият всички или част от фактите относно преживяното.

Това предполага две различни последици, които следва да се вземат предвид от участващите в обучението адвокати с цел правилно изпълнение на положителните задължения за закрила.

Първо, условието жертвата да се самоидентифицира като такава не трябва да се счита за необходимо за признаване на международна закрила и за прилагане на защитата на общия принцип на забрана за връщане. Необходимо е да се насърчава предварителната идентификация от страна на участващия орган и насочване за незабавно признаване на лицето като жертва на трафик, като се пренебрегва, когато е необходимо, разказът на самото лице. За да се направи това, в някои случаи е необходимо лицето, което взема решение, да направи своя собствена оценка, като даде предимство на обективните елементи на риска от преследване, независимо от субективния израз на този риск.



---

Второ, важно е да се осигури пълен достъп до кандидатстване за международна закрила дори в случай на повторно подаване на молба след окончателно разглеждане на предходна молба. Всъщност много често се случва поради представените трудности лицето да кандидатства за закрила и тази молба да бъде отхвърлена поради обстоятелството, че не е направена правилна идентификация, или защото кандидатът не е представил преживяната от него експлоатация. Въпреки това, за да не се допусне нарушение на положителните задължения за закрила, е необходимо в случай на нова молба, в която кандидатът изразява страха си от преследване, който не е споделил преди това, и поради това не е бил оценен, да има подходящо и задълбочено проучване на личната ситуация и достъпът до процедурата да не е ограничен по никакъв начин. За тази цел е необходимо молбата, която представлява последваща молба по смисъла на член 2 от Директива 2013/32/ЕС, да бъде разгледана задълбочено по същество.

И накрая, при обучението трябва да се обърне внимание на функционирането на системата за определяне на държавата, компетентна да извърши оценка на процедурата съгласно Регламента от Дъблин. Регламент (ЕС) № 604/2013, т. нар. Дъблин III, не включва специфични разпоредби относно жертвите на трафик, с изключение на непълнолетните,<sup>24</sup> и неговата обосновка противоречи на задълженията за защита съгласно правните режими за борба с трафика на хора и правата на човека (UNHCR 2016, 16) (вж. Част 2, Модул 1).

---

<sup>24</sup> Член 6.3 от Регламент Дъблин III.



## ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

<b>Име</b>	Уязвимости към миграция и процесуални аспекти за гарантиране на защита на правата на жертвите
<b>Вид дейност</b>	Казус
<b>Продължителност</b>	60-90 мин. (в зависимост от броя участници и предложените теми за обсъждане)
<b>Платформа</b>	Платформа, която позволява работа по групи
<b>Електронни инструменти</b>	Текстов файл с описание на казуса и списък с въпроси за обсъждане
<b>Цели и очаквани резултати</b>	Участниците ще могат да тестват знанията си, придобити по време на обучението, като експериментират с конкретен казус. Те също така ще се възползват от възможността да проведат обсъждане и сравнение с други участници и обучители/правни експерти.
<b>Описание на дейността</b>	<p><u>Представяне на дейността:</u> 10 мин.</p> <p>Участниците ще бъдат разделени на работни групи (препоръчителен брой 4-5 участници в група).</p> <p>На всяка група ще бъде предоставен казус и някои въпроси/насоки, които да ръководят дискусиата.</p> <p>Работните групи ще имат 30-40 минути за обсъждане на казуса. Те ще трябва също така да изберат говорител, който да представи разсъжденията на групата в последната пленарна сесия.</p> <p><u>Работа в малки групи</u> – 30-40 минути (в зависимост от броя на предложените въпроси)</p> <p><b>Примерен казус:</b></p> <p><i>М. е жена, която за първи път влиза в контакт с адвокат в ареста.</i></p> <p><i>Преди да влезе в ареста, тя е била задържана след присъда за пренасяне на наркотици като „куриер“.</i></p> <p><i>По време на разпита става ясно, че М. вече е подала молба за международна закрила веднага след като е влязла на територията на страната преди няколко години, като обаче не знае резултата от молбата си поради факта, че предвид</i></p>



състоянието си на трафикирано лице е премествана на територията на страната и не е могла да продължи правната процедура.

М. е родена в Бенин Сити и израства при баба си, тъй като на 7-годишна възраст остава сирак. Тя разказва за трудно детство. Работила е в селското стопанство, а сестра ѝ, три години по-голяма, е работила като прислужница в едно семейство.

Тя споменава също така, че през цялото си детство е страдала от сериозно заболяване, което силно я изтощава. Когато била на около 18 години, баба ѝ, с която се свързали някои жени от квартала, я убедила да приеме предложение да замине за Европа с помощта на мадам Б. Бабата упражнила силен натиск, казвайки ѝ, че много жени, които са осъществили пътуването, са си намерили добра работа и накрая успешно са уредили и семействата си. М. била много изплашена, но се поддала на натиска на баба си и се подчинила на Джуджу. Чрез намесата на посредници тя стигнала до Либия, след като преминала през Нигер, прекосила пустинята и била принудена да обитава гета при ужасни санитарни условия. Когато пристигнала в Сабрахата, била настанена в къща за свързка, където била принуждавана да проституира в продължение на няколко месеца и много често била жестоко бита. След като два пъти се опитала да отплува за Италия, тя успяла да прекоси Средиземно море и пристигнала в Сицилия, където подала молба за международна закрила. Прехвърлена е в приемен център, но веднага е заловена от експлоататори.

Тя разбира, че има дълг от около 30 000 евро и трябва да внася по 300 евро на месец за разходи за издръжка. Казват ѝ също, че ще трябва да проституира и е длъжна да прави това на улицата в продължение на осем месеца.

Ежедневните ѝ доходи често са намалявали поради полицейска акция или нечестен клиент и тя е наказвана с брутално отмъщение. Изтощена от изтезанията и експлоатацията, решава да си тръгне. Премества се в къщата на свой приятел и започва да проси, докато не получава предложение от нигериец, замесен в трафик на наркотици, да му сътрудничи в „бизнеса“. М. не е склонна да приеме, но търси средства за оцеляване и начин да осигури на баба си достатъчно средства, за да изплати дълга и да избегне отмъщение.

След второто пренасяне на наркотици е арестувана от полицията. Тя е съдена и осъдена на 2 години и няколко месеца лишаване от свобода.

Възможни въпроси, които да бъдат предложени:

- Моля, избройте индикаторите за трафик и риск от повторен трафик.
- Идентифицирайте факторите, които са довели до това М. да бъде изложена на риск от вербуване и принудителен трансфер от страната си на произход.



- Оценете влиянието на семейната структура, ролята на пола, достъпа до икономически ресурси върху личния избор.
- Идентифицирайте пропуските в правната помощ и в правните съвети, които могат да бъдат изведени от историята на случая.
- Оценете степента, до която може да се проучи случаят чрез събиране на информация за историята директно от жената.
- Оценете възможните инструменти, полезни за минимизиране на травматичното въздействие на процедурите.
- Оценете въздействието на обвиненията в престъпление върху ефективната закрила като жертва на престъпление.
- Преценете до каква степен състоянието на жертва на трафик може да бъде доведено до знанието на органа на съдебната власт, който отговаря за наказателното производство.
- Оценете субективните и обективните условия, които могат да определят правото на разрешение за пребиваване.

Този списък с въпроси включва теми, обхванати в различни модули. Следователно е възможно въпросите да се изберат и адаптират въз основа на темите, обхванати по време на цялото обучение, вече предложените дейности и наличното време. Можете също така да обмислите да предоставите казуса и въпросите няколко дни преди обучението, за да позволите на участниците да започнат да изучават историята, да получат представа за темите, които ще бъдат предложени, и вида работа, която ще бъдат помолени да свършат.

Работа с цялата група – 30-40 мин. (в зависимост от броя на създадените групи)

Помолете говорителя от първата група да представи работата накратко (5 минути). За да спестите време, след първото представяне помолете следващите говорители да добавят само нови или различни съображения към тези, докладвани от техните предшественици.

На базата на докладваното съдържание обобщете основните относими точки и проведете дискусия, фокусираща се върху добрите практики, правните стратегии, които могат или не могат да бъдат ефективни, възможните пречки, които може възникнат по време на предоставянето на правна помощ.

Добавете/искайте допълнителна информация и примери от вашия опит по други случаи и от тези на участниците.



---

## МОДУЛ VI: ДОПЪЛНИТЕЛНА ПРАВНА ЗАЩИТА В ПОМОЩ НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК

### 6.1. Връзката между домашното насилие, насилието, основано на пола, и трафика на хора

Връзката между домашното насилие, насилието, основано на пола, и трафика на хора е двойка: първо, домашното насилие и другите форми на насилие, основано на пола, са фактори на отблъскване, тоест обстоятелства, които принуждават хората да избягат (Sorensen, et al. 2012). Второ, трафикът на хора и насилието, основано на пола, имат обща динамика на извършване.

Домашното насилие и другите форми на насилие, основано на пола, са широко разпространени фактори, способстващи за трафик на хора. Те са и средства за контрол и упражняване на принуда срещу жени, деца и дори млади мъже, както към сексуална експлоатация, така и към принудителен труд.

Много от факторите, които увеличават риска от насилие, основано на пола, като дискриминация по пол, бедност, природни бедствия, конфликти, лошо образование и здравна инфраструктура, са първопричини за трафика на хора (Директива 2013/33/ЕС, член 21 и 22):

- феминизация на бедността – по-голямата част от младите жени, жертви на трафик, идват от бедни общности;
- домашно насилие – в много случаи жертвите на трафик бягат от домашно насилие; всички жертви на трафик са били преди това жертви на домашно насилие;
- принудителни бракове – жените и момичетата търсят начин да избягат от насилствената връзка, произтичаща от принудителни бракове, и често се обръщат към хора, които знаят това и се възползват от тяхното състояние на нужда и страх;
- други форми на насилие, основано на пола: изгаряния на булки, страх от женско генитално осакатяване, стигматизация след сексуално насилие и изнасилвания и



---

убийства за зестра тласкат много млади момичета да избягат от домовете си; впоследствие те са отвлечени от трафиканти и се оказват в ситуации на експлоатация;

- въоръжен конфликт – много момичета не са склонни да се приберат вкъщи от страх от отхвърляне и стигматизация поради преживяно сексуално насилие от ръцете на бунтовниците, което увеличава тяхната уязвимост за по-нататъшна експлоатация;
- разселване – разселените групи жени, които страдат непропорционално от липсата на ресурси и подкрепа от общността, са най-застрашени, както от насилие, основано на пола, така и от трафик (Wirtz et al. 2013, 13). Тези жени и момичета са податливи на трафик, когато са в лагери, поради физическата несигурност, недостига на храна, липсата на документи и малкото икономически възможности, ако изобщо има такива.

От друга страна, трафикът и насилието, основано на пола, имат обща динамика на извършване, така че нагледният модел на домашното насилие (спиралата на насилието) често се използва за анализ на начините на принуда и подчинение, използвани срещу жертвите на трафик: от психологическо насилие, икономическо лишаване, сплашване и заплахи, изолация, отричане, обвиняване и омаловажаване, до физическо и сексуално насилие (UNICEF USA 2017).

Пълният достъп на жертвите на трафик до правосъдие трябва да включва усилия за предотвратяване или прекратяване на насилието, основано на пола, като подтикващ фактор и като показател за експлоатация в контекста на трафик. Насилието, основано на пола, изисква от практикуващите юристи да идентифицират най-подходящите правни инструменти за конкретния случай. Заповедите за защита и специфичните способности за закрила, предвидени за случаи на насилие, основано на пола, включително специалното разрешение за престой като жертва на насилие, могат да представляват първи изход от ситуацията на експлоатация, произтичаща от трафик. Това може да се случи едва след началния срок на възстановяване, което предполага необходимостта на наказателната жалба, подадена срещу насилника, да се допълни, за да се представи по-широкият контекст на насилие и експлоатация. В същото време може да възникне възможност да се поиска по-всеобхватен статут на пребиваване на територията в рамките на системата за убежище.



---

Освен това връзката между насилието, основано на пола, и трафика позволява на адвокатите да разберат по-добре субективните компоненти срам, страх, нормализиране на насилието, които произтичат от ситуацията на виктимизация. Въз основа на тази осведоменост адвокатите могат да интегрират в своята правна стратегия за подкрепа и защита подходящи инструменти и ресурси, за да предотвратят вторична виктимизация в рамките на производството (вж. подраздел 4.2).

## **6.2. Процесуално представителство на жертви на трафик по дела за родителски права**

Чувствителният към пола подход и подходът на взаимосвързаността при анализиране на феномена трафик и разработване на подходяща правна помощ не може да не вземат предвид факта, че в много случаи експлоатираните жени са или стават майки по време на експлоатация. Много жени всъщност често забременяват в резултат на сексуалното насилие, което са претърпели, и много често майчинството им зависи от самата експлоататорска организация, която контролира всяко решение в това отношение: използването на контрацепция, достъп до аборти и възможността за износване на бременността до термина. Освен това децата на жени, жертви на трафик, често се използват като средство за контрол и инструмент за увеличаване на рентабилността на експлоатацията.

Поради това много често майките, жертви на трафик, се оказват принудени да се грижат за децата си в трудни и враждебни условия и ситуации. Те обикновено са самотни майки, и както видяхме, дори когато има баща, в контекста на експлоатация е налице домашно насилие и връзка със състоянието на трафик (Pascoal 2020).

Ето защо жените много често са сами в грижите за децата си, продължават да бъдат експлоатирани или страдат от травма, произтичаща от минала експлоатация.

Въпреки че децата на жертвите на трафик имат право на същото ниво на безопасност, компенсации и възстановяване на правата си като своите майки и че ако жертвите съставляват семейство, закрила трябва да бъде осигурена на цялото семейство, обикновено тези принципи не са адекватно взети предвид при интервенциите за

---



---

закрила на детето. В действителност по време на престоя си на територията на държавата и при контактите с институциите майките, жертви на трафик, особено в ситуации на силна социална маргиналност, са подложени на юрисдикционни интервенции, които ограничават родителските им права, поради необходимостта от защита на непълнолетните от ситуации на риск и злоупотреба. В някои случаи децата се отделят от майките им и се настаняват в институции за непридружени деца.

При предоставянето на правна помощ в такива случаи е важно адвокатът да представи пред компетентните органи факторите за уязвимост на майката, произтичащи от това, че е или е била жертва на трафик, като се гарантира, че семейството не е разделено и че са взети мерки за насърчаване на семейните връзки и възстановяването на единството, ако има раздяла.

От съществено значение е да се насърчава принципът, че подкрепата за майката за преодоляване на уязвимостта и предоставянето на подходящи мерки за защита е във висш интерес на детето.

Конвенцията на ООН за правата на детето установява набор от задължения за зачитане на основните права на детето, включително правото на оцеляване, пълноценно развитие, защита от вредни влияния, злоупотреба и експлоатация; и право да участва пълноценно в семейния, културния и социалния живот, за което трябва да информирате участниците в обучението си. Познаването на тези принципи е важно, тъй като те помагат на адвокатите да подкрепят майките, жертви на трафик.

Правото на безопасно майчинство е включено в категорията на репродуктивните права (AbouZahr 2013, 13ff).

Безопасното майчинство може да бъде разделено на две обширни области: правото на всяка жена да се радва на майчинството като свободен избор и правото на достъп до здравните услуги, необходими за здравословна бременност, раждане и следродилен период, и социалните услуги, необходими за грижата за детето. Това право трябва да се ползва без дискриминация и в условия на равенство, което означава, че майчинството не трябва да създава непропорционална тежест за жените поради техния пол, раса,

---



---

етническа принадлежност, имиграционен статус или друго състояние. Ето защо, например, държавите трябва да предприемат всички необходими мерки, за да гарантират, че бременността и майчинството не са стигматизирани или използвани като основа за отказ на достъп до права.

В европейската система за правата на човека и двата аспекта – правата на децата да се зачитат най-добрите им интереси при интервенции в семейството и правото на безопасно майчинство – са обхванати от член 8 от ЕКПЧ.

Правото на личен и семеен живот се отнася до личната сфера на лицата и взаимоотношенията, семейството и семейната единица, които имат право на най-високо ниво на защита. Това означава, че децата имат право да живеят с майките си, а жените също имат право и задължение да се грижат за децата си и трябва да могат да упражняват това свое право.

Следователно, както ЕСПЧ многократно постановява, само изключителни обстоятелства могат да доведат до разделяне или разкъсване на семейните връзки. Ето защо трябва да се положат всички усилия за поддържане на лични отношения и когато е уместно, в подходящия момент, за „възстановяване“ на семейството (Gnavoré c/у Италия, жалба №40031/98, § 59, ECHR 2000-IX).

Самият ЕСПЧ постановява, че при оценката на родителския капацитет в случаите на трафик на хора властите са длъжни да вземат предвид ситуацията на уязвимост, произтичаща от ситуацията на трафик. Съдът припомня как това е в съответствие със задълженията, поети от държавите за закрила на жертвите. Той потвърждава, че за да спазят задълженията си, произтичащи от правото на личен и семеен живот в случай на уязвими лица, властите наистина трябва да проявят специални грижи и да им осигурят засилена защита (В. c/у Румъния (№2), жалба №1285/03, §§ 86 и 114, 19 февруари 2013 г., Тодорова c/у Италия, жалба №33932/06, §75, 13 януари 2009 г., R.M.S. c/у Испания, жалба №28775/12, §86, 18 юни 2013 г., Akinnibosun c/у Италия, §82, Zhou, §§58-59, и mutatis mutandis S.M. c/у Хърватска [Голяма камара], жалба №60561/14, 25 юни 2020 г. относно положителните задължения, вменени на държавите от член 4 от Конвенцията за борба с трафика на хора и принудителната проституция).

---



---

Освен това, в съответствие с изложените принципи, е необходимо родителските умения на майките да се оценяват без дискриминация и без налагане на западните модели на майчинство и семейство.

Решения като определянето на риск или изоставяне трябва да се вземат по начин, който гарантира пропорционалност на предприетите мерки и зачита правото на недискриминация (Women's Link Wordwilde 2018).

В този смисъл подходът към правата на човека, съобразен с пола, изисква властите да разберат, че това, че жената е жертва на трафик, не я прави непременно негодна да бъде добра майка. Това означава да се защити семейната единица и жената да не се подлага на повторна виктимизация (ЕСПЧ, A.I. с/у Италия, жалба №70896/17).

### **6.3. Трудовата експлоатация на мигранти и връзката с трафика на хора**

Трафикът на хора с цел трудова експлоатация е един от най-предизвикателните аспекти на „съвременното робство“. Причините са многобройни. Първо, има различия в тълкуването и прилагането на трудовите стандарти и/или дефиницията на трудова експлоатация. Второ, жертвите често предпочитат да не подават жалби или да не свидетелстват поради това, че работата или жилището им зависят от трафикантите им. Към това се добавят и пропуските в координацията между различните заинтересовани страни (GRETA 2017).

Темата е важна в обучение относно трафика на хора, тъй като ще ви позволи да изясните за участниците спецификите при идентифицирането и закрилата на жертви на трафик с цел трудова експлоатация. Случаите на трудова експлоатация често включват трафик, който обаче лесно може да бъде „пропуснат“ в съдебните производства. В резултат на това експлоатационните практики не могат да бъдат прекратени, извършителите не получават съответното наказание, а жертвите не получават дължимото обезщетение или не виждат постигане на справедливост.



---

## Понятието трудова експлоатация

Понятието трудова експлоатация в контекста на трафика на хора не е дефинирано в международните правни инструменти, но се приема, че обхваща принудителен труд или служба, робство или практики, подобни на робството, и принудително подчинение. Терминът „принудителен или задължителен труд“ се разбира като всяка работа или услуга, която се изисква от някое лице под заплахата от каквото и да е наказание и за която посоченото лице не се е съгласило доброволно (МОТ 1930). Следователно дефиницията обхваща всеки тип ситуация, в която дадено лице е принудено да работи без негово или нейно съгласие, независимо дали видът работа или услуга се считат за законни или незаконни и дали лицето пребивава законно или незаконно.

ГРЕТА отбелязва, че ограничителните тълкувания от съдилищата на това какво представлява трафик на хора за целите на трудовата експлоатация могат да доведат до оправдателни присъди или случаите да бъдат считани за нарушения на трудовото законодателство или експлоатация, която не включва трафик на хора (МОТ 1930).

Неуспехът да се разграничи експлоатацията като нарушение на трудовите права от принудителния труд или трафика на хора затруднява идентификацията на практика (Beirnaert 2011). Важният въпрос е елементът на принудата – ако жертвата е възпрепятствана да напусне ситуацията или не може да избере или откаже да работи (например поради заплахи или задължнялост), тогава е вероятно това да е ситуация на трудова експлоатация.<sup>25</sup> Освен това в страни със значителен обем на сивата икономика в определени сектори като селското стопанство, строителството и текстилната промишленост и голям брой незаконни мигранти, работещи в тях, разкриването на жертви на трафик на хора с цел трудова експлоатация е особено сложно.<sup>26</sup>

---

<sup>25</sup> Въпреки че в *Chowdury и др. с/у Гърция* (жалба №21884/2015, решение от 30 март 2017 г.) Европейският съд по правата на човека счита, че ограничението на свободата на движение не е *conditio sine qua non* за установяване на дадена ситуация като принудителен труд или трафик на хора, защото ситуацията на трафик може да съществува въпреки свободата на движение на жертвата.

<sup>26</sup> Напр. Италия, вж. Доклад за оценка на Италия, първи кръг на оценяване, GREТА.

---



---

## Ирелевантност на съгласието на жертвата

Ирелевантността на съгласието на жертвата за експлоатацията не винаги е изрично посочена в националните правни разпоредби, криминализиращи трафика на хора. Особено жертвите на трудова експлоатация е възможно доброволно да приемат експлоатацията, защото нямат алтернатива да изкарват прехраната си или защото не я възприемат като експлоатация. GRETA отбелязва, че са налице ползи от изричното посочване в законодателството, че съгласието е без значение при определяне дали е извършено престъплението трафик на хора (GRETA 2017). Освен с оглед квалифициране на престъплението като трафик, съгласието е от значение за идентифицирането на жертвите (които поради съгласието си не успяват да се самоопределят като жертви на трафик), за наказанието на трафикантите, за начините за търсене на обезщетение за жертвите, за наличната подкрепа и закрила и др.

В България съгласието на жертвите на трафик е изрично обявено за ирелевантно в самото определение на престъплението трафик на хора. Член 159а от Наказателния кодекс предвижда, че набирането, транспортирането, укриването или приемането на лица с цел използването им за развратни дейности, принудителен труд, просия или държане в принудително подчинение **независимо от съгласието им** е наказуемо като трафик на хора.

Експертният комитет на МОТ по прилагането на конвенциите и препоръките също така пояснява, че ако дадено лице е било въведено в заблуда относно вида работа или условията на труд, съгласието на лицето за измамната оферта е невалидно. Освен това „заплахата с наказание“ не се ограничава до физическо насилие или заплахи, а обхваща и „заплахата за загуба на права и привилегии“, включително заплахата да бъде докладван на имиграционните власти (МОТ 2012). Важно е да се обясни на жертвите на трафик, че съгласието на дадено лице е без значение, когато той или тя е бил измамен относно естеството на работата или условията на труд, тъй като погрешните схващания на жертвите на трафик относно тяхното съгласие често им пречат да потърсят подкрепа и закрила от държавните власти, защото се страхуват от наказателно преследване от тяхна страна.

---



---

Подобно на принципа за ненаказване за престъпления, извършени от жертви на трафик в контекста на преживения от тях трафик (вж. раздел 4.4.1), важно е да се обясни на жертвите на трафик ирелевантността на съгласието. По този начин техните показания ще помогнат за изграждането на убедителна теза, и най-важното, ще бъдат в основата на правилната квалификация на престъплението, което от своя страна ще предостави повече права на жертвите.

### **Тенденции в трафика с цел трудова експлоатация**

Въпреки че трафикът с цел сексуална експлоатация е преобладаващата форма на трафик, що се отнася до идентифицирането на жертвите, трафикът с цел трудова експлоатация нараства и е преобладаващата форма на експлоатация в някои страни като Белгия, Кипър, Португалия или Обединеното кралство (GRETA 2017).

Трафикът с цел трудова експлоатация приема различни форми и се среща в различни сектори, както в официалната, така и в сивата икономика. Засегнати са както мъже, така и жени, макар че мъжете жертви обикновено са по-голям брой. Докато мъжете са експлоатирани предимно в сектори като селското стопанство, строителството, индустрията на хотелиерството и рибарството, жените стават жертви на трафик на работна ръка в домашното обслужване и в сектора на грижите. Децата, трафикирани с цел трудова експлоатация, най-често са подложени на принудителна прося или експлоатация на престъпни дейности (GRETA 2017).

### **Трудова експлоатация на чуждестранни мигранти**

Доклад от 2019 г.,<sup>27</sup> изследващ връзката между миграцията и съвременното робство, очертава определени подгрупи мигранти, изложени на особен риск от трафик на хора с цел трудова експлоатация. Това са:

- мигранти, бягащи от насилие и конфликти;

---

<sup>27</sup> Report of Minderoo Foundation and IOM (2019), <https://publications.iom.int/books/migrants-and-their-vulnerability-human-trafficking-modern-slavery-and-forced-labour>



- мигранти, които са откъснати от структурите за подкрепа на общността и семейството без достъп до законни форми на заетост, правен статут или социална закрила;
- мигранти, които се движат или работят чрез незаконни канали;
- мигранти, работещи в сектори, които са извън ползрението (например работа по море или в частни домове) или в сектори на икономиката, които не са обхванати от трудовото законодателство.

Децата и юношите мигранти са особено уязвими.

Освен това в доклада се отбелязва, че рестриктивните миграционни политики могат да увеличат уязвимостта на определени групи мигранти и могат да имат непредвидени последици, като например предизвикване на нелегални рискови практики или поставяне на уязвими хора в опасни ситуации. Международната конфедерация на профсъюзите отбелязва, че работниците мигранти са особено уязвима група, тъй като нямат власт и статут в обществото, а нелегалните работници мигранти имат слаб достъп до правни средства за защита в случаи на конфликт и им липсва защита срещу депортиране. По същия начин през 2020 г. Специалният докладчик на ООН относно трафика на хора отбелязва, че децата, жените и мигрантите са изложени на повишен риск от експлоатация и трафик поради пандемията от COVID-19 (OHCHR 2020).

### **Трафик на хора и миграция**

Много европейски държави разглеждат трафика на хора предимно в рамката на наказателното правосъдие, като избират да свържат борбата с трафика с регулирането на миграцията. По този начин, вместо да се справят с недостига на работна ръка на националните пазари на труда, строгите и рестриктивни политики в сферата на миграцията водят до това голяма част от миграцията да е незаконна, насилствена и експлоатационна (Beirnaert 2011).

Политиките за борба с трафика на хора все още са насочени към незаконното движение на работници, като пренебрегват експлоатацията и по този начин не защитават ефективно хората от принудителен труд и трафик. Работниците се идентифицират като



---

нарушители на административните миграционни разпоредби, а не като работници, чиито човешки права са нарушени. Закрилата на жертвите на трафик е предимно условна и съществува структурен проблем с идентифицирането на работниците, трафикирани за трудова експлоатация. В резултат на това, след като влязат в контакт с властите, експлоатираните мигранти вероятно ще бъдат депортирани без обезщетение за претърпяното насилие.

Ето защо е необходим подход към трафика на хора, който отчита трудовия аспект. Този подход признава факторите, предизвикващи и причиняващи (push and pull) експлоатационна трудова миграция (например търсене на евтина работна ръка и услуги), които правят хората уязвими към принудителен труд, и техните връзки с трафика. Установено е, че строгите и рестриктивни миграционни политики, които не признават реалния недостиг на работна ръка на националните пазари на труда, са довели до това голяма част от миграцията да бъде незаконна, насилствена и експлоатационна. Особено когато статутът на пребиваване на работниците мигранти е свързан със заетостта, това генерира инструмент за експлоатация и трафик. МОТ изчислява, че в индустриализираните страни, включително Европа, три от четири жертви на принудителен труд са жертви на трафик. Като се имат предвид ограничените възможности на работниците мигранти да изобличат своето положение поради езикови бариери, ограничени познания за техните права или способност за достъп до права, юристите трябва да са наясно със сложните взаимовръзки между миграцията, трудовата експлоатация и трафика на хора.

### **Идентификация на жертви на трафик с цел трудова експлоатация**

Често ситуациите на трафик на работна ръка се идентифицират погрешно като случаи на „лоши условия на труд“, случаи на незаконна миграция (в които работниците се идентифицирани като нередовни мигранти вместо като жертви на трафик) или ситуации, които изглеждат експлоатационни, но са „все пак по-добри от това, на което работниците са свикнали в родните си страни“ (VV.AA 2011). В резултат на това много от случаите, показващи признаци на трудова експлоатация или принуда, трудно ще бъдат квалифицирани като престъпления. Ето защо е важно да информирате участниците в обучението как могат да идентифицират тази група/категория жертви на трафик.

---



Идентифицирането на жертви на трафик с цел трудова експлоатация е предизвикателство поради факта, че засегнатите лица може да не се възприемат като жертви или да не се доверяват на властите, тъй като са в нелегална ситуация. МОТ е разработила набор от показатели за идентифициране на принудителния труд на практика като краен резултат от процеса на трафик, наречен методологията на Delphi (ILO 2009).

### Методологията на Delphi

В рамките на съвместен проект на Европейската комисия и МОТ през 2008 и 2009 г. са проведени проучвания с широк кръг експерти от 27 държави, членки на ЕС, участващи в борбата с трафика на хора, за да се постигне консенсус относно индикаторите за трафик на хора с цел трудова експлоатация.

Резултатът от проучванията се състои от **четири набора оперативни индикатори** за възрастни и деца, жертви на трафик с цел трудова и сексуална експлоатация. Всеки набор е структуриран списък от индикатори, свързани със следните измерения на определението за трафик:

**Въвеждане в заблуда при набиране** (или измама по време на набиране, прехвърляне и транспортиране): 10 индикатора

**Принудително набиране** (или принуда по време на набиране, прехвърляне и транспортиране): 10 индикатора

**Набиране чрез злоупотреба с уязвимост:** 16 индикатора

**Експлоатационни условия на труд:** 9 индикатора

**Принуда в дестинацията:** 15 индикатора

**Злоупотреба с уязвимост в дестинацията:** 7 индикатора

В рамките на всеки набор всеки индикатор е определен като **силен, среден** или **слаб**. Въпреки това един и същ индикатор може да бъде силен за деца и в същото време да е



---

среден за възрастни, или силен за сексуална експлоатация и слаб за трудова експлоатация. Дефинициите на всички 67 индикатора са представени в отделен документ, който може да бъде намерен на [www.ilo.org/forcedlabour](http://www.ilo.org/forcedlabour).

Окончателният набор от индикатори, произтичащи от проучването, може лесно да се превърне в практическо ръководство за оценка за организации, които имат контакт с потенциални жертви. Един индикатор може да се трансформира в един или няколко въпроса, чиито отговори могат да се използват за определяне на наличието или отсъствието на индикатора.

За всяка потенциална жертва всяко от шестте измерения на определението за трафик се оценява независимо от другите. Резултатът от оценката е положителен, ако съответното измерение е налице за потенциалната жертва, и е отрицателен, ако не е налице. За да бъде оценено като положително наличието на съответното измерение, то трябва да включва най-малко:

- два силни индикатора, или
- един силен индикатор и един среден или слаб индикатор, или
- три средни индикатора, или
- два средни и един слаб индикатор

След като се направи оценка за всяко измерение, окончателният анализ включва комбиниране на шестте елемента за идентифициране на жертвите на трафик. В случай на деца, в съответствие с Протокола от Палермо, не е необходимо наличието на измама и принуда, за да се характеризира даден случай като трафик.

Окончателният анализ на набора от данни дава съотношението на мигрантите към жертвите на измамно или принудително набиране, експлоатация и принуда в дестинацията. Въз основа на резултатите мигрантите са квалифицирани като успешни мигранти (без измама, без експлоатация, без принуда), експлоатирани мигранти (експлоатация без измама или принуда), жертви на измама и експлоатация (без принуда) и жертви на трафик за принудителен труд (измама, експлоатация и принуда).



---

Пълен списък на индикаторите, класирани според тяхната сила (силен, среден, слаб) за всяко от шестте измерения е наличен тук ([https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed\\_norm/---declaration/documents/publication/wcms\\_105023.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf))

(Резюмето на индикаторите на Delphi може да бъде раздадено на участниците.)

Подпомагането на жертви на трафик с цел трудова експлоатация има специфики, свързани с факта, че по-голямата част от жертвите са мъже, които е възможно да се страхуват да загубят работата си и дължимите им възнаграждения или да се чувстват отговорни за случилото се с тях и да не виждат себе си като жертви (GRETA 2017). Въпреки това фактът, че жертвите на трафик с цел трудова експлоатация са по-често мъже, не трябва да понижава бдителността за възможни жени, жертви на трафик.

Наличието на информация за техните права на език, който разбират, квалифициран превод и специализирана правна помощ са от решаващо значение за осигуряване на закрила и обезщетение на жертвите на трафик на хора с цел трудова експлоатация.<sup>28</sup>

### **Достъп до правни средства за защита**

Ефективната закрила на жертвите на трафик включва те да могат не само да подават оплаквания до компетентните органи, но, което е по-важно, да имат достъп до правосъдие и да получат обезвреда и обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, което е важен компонент на обезвредата за жертвите.

Достъпът до схеми за обезщетение е предвиден във всички относими правни инструменти.<sup>29</sup> Протокол №29 на МОТ също така предвижда, че на всички жертви на принудителен или задължителен труд, независимо от тяхното присъствие или правен

---

<sup>28</sup> Вж. напр. Action Plan for developing victim-centered and trauma-informed criminal justice system at: <http://re-just.prorefugiu.eu/wp-content/uploads/2021/04/Action-plan-for-developing-victim-centred-and-trauma-informed-criminal-justice-systems.pdf>

<sup>29</sup> Член 6(б) от Протокола от Палермо; Член 17 от Директивата за борба с трафика; Член 16 от Директивата за правата на жертвите; Член 15 от Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора.



---

статут на територията на страната, трябва да бъде осигурен достъп до подходящи и ефективни правни средства за защита, като обезщетение.<sup>30</sup>

Въпреки това обезщетението остава едно от най-слабите звена в осигуряването на правосъдие за жертвите на трафик. Някои от основните пречки касаят незаконните мигранти и са свързани с липсата на защитна стена между достъпа до съд и миграционния статут. Все по-често се твърди, че ефективното прилагане на трудовите права зависи от защитната стена между правото на достъп до съд и миграционния статут, в противен случай злоупотребите не се докладват и експлоататорите избягват правосъдието (VV.AA 2011).

Това на практика означава, че по отношение на незаконните мигранти в частност (но не само) юристите трябва да имат предвид взаимовръзките между миграционния статут и (потенциалната) трудова експлоатация и трафик и да се опитат да получат информация за тези аспекти, като изграждат своите аргументи на основата на подходяща правна квалификация.

Освен това традиционните наказателноправни и гражданскоправни производства за получаване на обезщетение често не са добре адаптирани, особено за жертвите на трафик с цел трудова експлоатация (VV.AA 2011).

#### **а. Обезщетение чрез наказателноправни процедури**

Липсата на подходящо идентифициране на трафика с цел трудова експлоатация и принудителния труд като престъпления ще попречи на успешните действия. Когато националните закони прилагат тясна дефиниция на средствата за принуда, която е необходима за установяване на принудителен труд или трафик с цел трудова експлоатация, случаите на тежка експлоатация могат да избегнат наказателно преследване за трафик, ако просто липсва физическа сила.

---

<sup>30</sup> Член 4, P029 – Протокол от 2014 г. към Конвенцията относно принудителния или задължителния труд, 1930 г.



---

Освен това жертвите на трафик е възможно да бъдат третирани като незаконни мигранти и да бъдат депортирани, като в същото време експлоататорите да избегнат присъди за трафик на хора, и вместо това да бъдат осъдени за незаконна контрабанда. Ето защо е важно да информирате участниците в обучението как могат да претендират обезщетение за жертви на трафик в наказателното производство.

## **б. Обезщетение чрез трудови съдилища**

В някои държави е възможно да се претендира обезщетение чрез трудови съдилища. В този случай прилагането на доктрината за незаконността може да се окаже клопка. Например, незаконните мигранти не са имали достъп до обезщетение за неизплатени заплати пред трудовите трибунали в Обединеното кралство поради техния статут на нелегални мигранти. Решението на Върховния съд на Обединеното кралство по делото *Hounga (Appellant) v Allen and another (Respondent)*<sup>31</sup> обръща тази практика. Съдът постановява, че отстояването на аргумента за незаконност противоречи на по-важния обществен интерес за борба с трафика на хора и защита на жертвите му, включително срещу дискриминация (GRETA 2017). GRETA отбелязва също така в някои решения, че принудителният труд, на който са подложени незаконните мигранти, има по-голяма тежест, отколкото техния статут на незаконни мигранти (GRETA 2016).

Освен това Директивата за санкциите срещу работодателите<sup>32</sup> изисква от държавите, членки на ЕС, да криминализират наемането на работа на незаконни мигранти в случаи на тежка трудова експлоатация или трафик на работна ръка. Работодателите на незаконни мигранти са длъжни да заплатят неизплатеното възнаграждение, което се презюмира, че е най-малко в размер на минималната работна заплата за предполагаемия период, най-малко за три месеца, освен ако не се докаже друго.

---

<sup>31</sup> *Hounga (Appellant) v Allen and another (Respondent)* [2014] UKSC 47, para 239, at <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2012-0188.html>.

<sup>32</sup> Директива 2009/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 г. за предвиждане на минимални стандарти за санкциите и мерките срещу работодатели на незаконно пребиваващи граждани на трета държава, Член 9.



---

## 6.4. Правна закрила на деца, жертви на трафик

Според Глобалния доклад на Службата на ООН по наркотиците и престъпността за трафика на хора за 2020 г., около една трета от всички разкрити жертви са деца, както момичета (19 процента), така и момчета (15 процента) (UNODC 2020).

Престъпниците, които трафикират деца, вербуват жертви от изключително бедни домакинства, дисфункционални семейства или деца, които са изоставени без родителска грижа. В държавите с ниски доходи децата съставляват половината от разкритите жертви и са трафикирани предимно за принудителен труд (46 на сто).

В държавите с по-високи доходи децата са обект на трафик главно за сексуална експлоатация, принудителна престъпност или просяка.

Според същия доклад, както и при предишните икономически кризи, рязкото увеличение на нивата на безработица, предизвикано от пандемията от COVID-19, вероятно ще увеличи трафика на хора, особено от държави, в които се наблюдава най-бърз и най-устойчив спад на заетостта.

### Основни принципи за закрила и подпомагане на деца, жертви на трафик на хора

Принципът, че при всички действия, засягащи децата, висшият интерес на детето трябва да бъде основно съображение, е гарантиран от член 3.2 от Конвенцията за правата на детето. Този принцип трябва да е в основата на всички действия, предприети в отговор на трафика на деца, и трябва да бъде основната отправна точка за вас по време на обучението.

Въпреки почти универсалната ратификация на Конвенцията за правата на детето, все още е обичайно служителите за закрила на детето да се фокусират върху действащите лица и факторите, които вредят на децата, вместо да възприемат подход, изцяло основан на правата. Затова в контекста на трафика на деца държавите гледат предимно на дейността като престъпление и се фокусират върху разкриването, преследването и



---

наказанието на извършителите и по-малко върху нуждите на децата жертви (UNICEF 2006).

Други важни принципи, които трябва да залегнат в основата на всички действия, предприети по отношение на деца, жертви на трафик на хора, са недискриминацията (Конвенцията за правата на детето, член 2), правото на мнение на детето да бъде изслушано и взето предвид по всички въпроси, които го засягат (Конвенцията за правата на детето, член 12) и правото на личен живот на детето (Конвенцията за правата на детето, член 6).

### **Съществени аспекти относно трафика на деца**

Трафик на деца е набирането, транспортирането, прехвърлянето, подслоняването или приемането на дете<sup>33</sup> с цел експлоатация.

Протоколът на ООН за предотвратяване, възпиране и наказване на трафика на хора, особено жени и деца („Протоколът от Палермо“) изрично посочва, че трафикът на деца не изисква нито едно от средствата като заплахата или използване на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, заблуда, злоупотреба с власт, или злоупотреба с положение на зависимост, за да се квалифицира престъплението като трафик на деца.<sup>34</sup>

Освен това Конвенция №182 относно забрана и незабавни действия за премахване на най-тежките форми на детски труд на Международната организация по труда, приета през 1999 г.<sup>35</sup>, изрично посочва трафика на деца като една от „най-тежките форми на детски труд“.

---

<sup>33</sup> „Дете“ е всяко човешко същество на възраст под осемнадесет години, Член 1 от КПД, Член 3d) от Протокола от Палермо.

<sup>34</sup> Член 3с) от Протокола от Палермо.

<sup>35</sup> Конвенцията влиза в сила през 2000 г. Текстът е достъпен на <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp2.htm>.  
България е страна по нея.

---



---

### **Специфични форми на експлоатация на деца, жертви на трафик**

В Европа най-честите форми на експлоатация, свързани с трафика на деца, са сексуалната експлоатация с търговска цел (детска проституция) и принуждаването на деца да просят за пари. Трафикът на деца, подобно на трафика на възрастни, има силно изявен аспект, свързан с пола.

Други форми на експлоатация включват незаконни или престъпни дейности, включително кражба и грабеж, незаконно осиновяване, отнемане на телесни органи и други „най-тежки форми на детски труд“.

Трябва да се има предвид, че децата, жертви на трафик, са подложени на голямо разнообразие от методи за контрол и подчинение. Те варират от физическо насилие до по-фини форми на контрол и манипулация. Най-честите форми на принуда са изнасилване и сексуално насилие, побой, заплахи за физическо наказание, заплахи за информиране на членовете на семейството на детето за сексуалните дейности, в които е замесено, заплахи към роднини, глад, принудителна употреба на наркотици, словесно насилие, конфискация на документи за самоличност.

Когато подпомагат защитата на жертва на трафик, специалистите трябва да имат предвид, че често съществуват тесни социални връзки между трафикантите и семействата на засегнатите деца, което затруднява осигуряването на сътрудничеството на децата и техните семейства при предоставяне на информация за целите на наказателното преследване на трафиканта и осигуряване на присъда. В тази връзка става важен въпросът за настойничеството. По какъв начин темата за настойничеството е относима към участниците в обучението ще бъде разгледано в следващия подраздел.

### **Назначаване на настойник и специфични предизвикателства**

На идентифицираните непридружени деца, жертви на трафик, трябва да бъде назначен настойник, докато се постигне трайно решение в най-добрия интерес на детето. Ролята

---



---

на настойника не е същата като тази на законния представител.<sup>36</sup> Настойникът служи като връзка между детето и различните агенции, с които детето влиза в контакт.

В някои страни няма служба за настойничество, а по-скоро националният орган, отговарящ за социалните услуги, или друга подходяща институция отговаря за създаването на служба за настойничество.

По отношение на децата, жертви на трафик, настойниците трябва да разбират добре няколко аспекта:

- травматичните преживявания, които са претърпели децата, трафикирани с цел сексуална експлоатация;
- специалните права и нужди на децата, жертви на трафик;
- специфичните културни потребности на непридружените непълнолетни;
- аспектите, свързани с пола, по отношение на обстоятелствата и преживяванията при трафик и експлоатация на момичета и момчета.

Настойниците са в привилегирована позиция да чуят преживяванията на детето относно случилото се, както и възгледите на детето за бъдещето. Отговорност на настойника е да гарантира, че възгледите на детето са чути и взети предвид. Спорен е въпросът дали настойникът може да откаже да позволи на детето да даде показания в наказателното производство, ако прецени, че това не е в негов най-добър интерес, напр. тъй като сигурността на детето може да бъде застрашена или то може да бъде изложено на риск от репресии. Юристите трябва да са наясно с тези аспекти, ако са назначени за настойници. По същия начин, в случаите, когато за настойници са назначени други специалисти, те трябва да си сътрудничат с последните, за да гарантират, че висшият интерес на детето е от първостепенно значение.

---

<sup>36</sup> Въпреки че двете роли на настойник и законен представител може да се изпълняват от едно и също лице, вж. съображение 24 от Директивата на ЕС за борба с трафика.



---

## **Разпит на деца, жертви на трафик**

Децата, държани в плен, може да развият нарушения в усещането си за време, памет и концентрация. Понякога експлоатираните деца забравят какво им се е случило („травматична амнезия“). В допълнение, продължителното или тежко насилие води до дезорганизация или дисоциация на личността. Децата изпитват неизразен гняв срещу тези, които са ги наранили или които не са успели да им помогнат, което може да повлияе на изграждането на ефективни отношения на доверие между детето и правния съветник.

Трябва да информирате участниците в обучението, че е важно да имат предвид ефекта от травматичните преживявания, когато разпитват деца, жертви на трафик.

Първоначалният разпит събеседване трябва да се провежда по чувствителен към детето начин, от специално обучени служители на правоприлагащите органи и за предпочитане от служители от същия пол като детето. Първоначалният разпит има за цел да събере основни данни като биографични данни и социална история, но не и информация за преживения трафик. Продължителността и обхватът на разпита трябва да бъдат сведени до минимум, за да се избегнат допълнителните травми или психологически стрес.

### **Протокол на Националния институт за детско здраве и човешко развитие**

Националният институт за детско здраве и човешко развитие на САЩ разработва структуриран метод за разпит/интервюиране на деца, жертви или свидетели на насилие, въз основа на констатациите от множество научни изследвания. Тези проучвания имат за цел да използват съществуващите знания в областта на паметта и комуникационните и социалните способности на детето, за да изготвят практически насоки, които биха могли да подобрят качеството на разпитите.



---

Протоколът, различните видове въпроси (напр. отворени, фокусирани, затворени, внушаващи), специфичният ред и техники на разпит може да се видят тук: <http://phf.org.ge/en/resources/interviewing-a-child-victim-or-witness>

### Добра практика: „Сини стаи“ за изслушване на деца, жертви на престъпления

„Сините стаи“ са специално проектирани помещения за изслушване и разпит на деца жертви на престъпления. Състоят се от две стаи, разделени от стъкло, което позволява само едностранно виждане. Двете стаи са свързани чрез видеоконферентна връзка. Стаята с детето и специално обучен разпитващ може да се види от стаята, в която се намират представителите на съответните органи (съдия, прокурор, полицаи, психолог, процесуален представител на подсъдимия и самия подсъдим, в зависимост от етапа на разследването и обстоятелствата по случая). Те са свързани чрез микрофони с разпитващия, който перифразира и задава въпросите по чувствителен към детето начин. Изготвят се видео- и аудиозаписи на заседанията. Сините стаи обикновено имат различни входове и чакални, за да се избегне директен контакт между детето и подсъдимия.

Заседанията в сини стаи минимизират стреса за детето, подобряват качеството на показанията и намаляват необходимостта от допълнителни разпити.

Към 2020 г. в България има около 40 сини стаи, разположени в помещения на съдебната власт, МВР или доставчиците на услуги.

Въпреки постигнатия напредък в осигуряването на подходящи и чувствителни към децата заседания чрез сини стаи и обучение на специалисти в разпита на деца цялостната рамка на сините стаи не е кодифицирана по никакъв начин (в кои случаи заседанията трябва да се провеждат в сини стаи; какъв протокол да се спазва; принципи и правила относно процедурата; минимални изисквания за проектиране на сините стаи; задължително обучение на специалистите и др.).



Юристите трябва да настояват да се използват сини стаи (където има такива) за изслушване/разпит на деца от самото начало на взаимодействието на децата с органите на наказателното правосъдие. Също така те могат да поискат в случаите, включващи жертви на трафик като цяло, да се използват подобни условия за разпит, които са чувствителни към жертвите.

Явното съгласие на детето жертва за планираната експлоатация не трябва да се използва като основание за задържане на детето в полицейски арест за по-нататъшен разпит. Освен това децата жертви не може да бъдат подлагани на наказателно преследване или санкции за престъпления, свързани с преживения трафик, включително за незаконно влизане или пребиваване.<sup>37</sup>

Юристите, защитаващи деца, жертви на трафик, трябва да са наясно, че властите често депортират или експулсират децата от страните, в които са били трафикирани, най-вече поради неспособността си да ги идентифицират като жертви на трафик. Следователно в случаите на деца, изложени на риск от депортиране, трябва да се проучи потенциалната ситуация на трафик.

### **Непридружени непълнолетни**

Гражданската война в Сирия, която започна през 2015 г., и сътресенията в Близкия изток и Африка, както и настоящата война в Украйна предизвикват безпрецедентен приток на бежанци в Европа. Значителен дял от търсещите убежище лица, достигащи до Европа, са непридружени непълнолетни – непълнолетни лица, които пристигат на територията на държава, членка на ЕС, непридружени от възрастен, отговорен за тях, както и непълнолетни, останали непридружени, след като са влезли на територията на държава, членка на ЕС.<sup>38</sup>

<sup>37</sup> Принцип 7 от Препоръчаните принципи и насоки относно правата на човека и трафика на хора на Върховния комисар на ООН по правата на човека, UN document E/2002/68/Add. 1, 20 May 2002. В допълнение, Член 8 от Директивата на ЕС за борба с трафика на хора, Отказ от наказателно преследване и неприлагане на наказания към жертвата.

<sup>38</sup> Преработена директива за признаването (Директива 2011/95/ЕС относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство).



---

След като вече са в Европа, непридружените непълнолетни често се оказват в несигурна ситуация, в която често изчезват от радар, напр. като напуснат приемния център (EUCPN 2020). Според оценки на Европол през 2014-2017 г. над 30 000 деца мигранти и бежанци са изчезнали след пристигането си в Европа, повечето преди да са подали молба за убежище или по време на процедурата за убежище (ЕС 2018).

От гледна точка на превенция на престъпността, фактът, че децата са непридружени, и фактът, че са извън радар на властите, са основни рискови фактори. По отношение на непридружените непълнолетни е налице значително повишен риск от трафик за сексуална експлоатация, трудова експлоатация или експлоатация за престъпления (EUCPN 2020).

Говорейки за риск и уязвимост към трафика на хора, експертите идентифицират още две групи деца, присъстващи на европейска територия, които рискуват да станат жертви на трафик на хора. Едната група включва така наречените еврацираци – деца, предимно от Централна и Източна Европа, чиито родители заминават да работят в Западна Европа и оставят децата си на грижите на членове на семейството, обикновено баби и дядовци. Комитетът на ООН по правата на детето нарича тази група „разделени деца“.<sup>39</sup> Другата група деца, която остава извън дефиницията на непридружените непълнолетни, но е от значение за трафика на деца, са деца, които имат родители или настойници, но тези родители или настойници всъщност са техни експлоататори или трафиканти (FRA 2015).

По същия начин Европол установява, че деца, особено изложени на риск от трафик, са сираците, децата от държави, засегнати от социално-икономически кризи, и децата, разселени поради конфликт (Europol 2018).

Още един аспект, който трябва да се има предвид по отношение на трафика на хора в контекста на миграцията, е тенденцията за размиване на границите между трафика на хора и незаконното превеждане през граница на мигранти (контрабандата на мигранти). Докато контрабандата на мигранти е престъпление срещу териториалните граници, трафикът на хора е престъпление срещу личната и сексуалната свобода и достойнство.

---

<sup>39</sup> Комитет на ООН по правата на детето, CRC/GC/2006/6: General Comment No. 6: Treatment of Unaccompanied Minors and Separated Children, 2005.



---

Въпреки това миграционният натиск прави все по-трудно разграничаването между контрабанда на мигранти и трафика на хора. Преминаването между двете е особено обезпокоително в контекста на изчезнали непридружени непълнолетни и експлоатация на деца. Контрабандистите експлоатират непридружените непълнолетни по пътя преди да влязат в ЕС, като начин да си платят предварително за трансфера до Европа или след като влязат в ЕС, за да изплатят дълга си в натура чрез принудителен труд, сексуален труд или принудителна престъпност.<sup>40</sup> Европол установява този хибриден феномен на контрабанда трафик, при който първоначалният купувач на услугата за незаконно преминаване става жертва на трафик, а контрабандистът и трафикантът са едно и също лице (Europol 2018).

**Специфичен инструмент за работа с деца, жертви на трафик, и непридружени деца в България: Координационен механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца, жертва на трафик, завръщащи се от чужбина**

Координационният механизъм се създава с цел да осигури ефективна координация при изпълнението на конкретните задължения за взаимодействие на ангажираните субекти при завръщането от чужбина и обгрижването на непридружени малолетни и непълнолетни лица, както и деца, жертви на трафик.

При прилагането му компетентните институции се ръководят от принципите за осигуряване най-добрия интерес на детето, взаимна информираност на партньорите и помощ, мултидисциплинарен подход на национално и местно ниво, гъвкавост при вземане на решения, както и етично поведение при обгрижване на всеки конкретен случай.

Координационният механизъм кореспондира с Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция, създаден в изпълнение на чл. 6а, ал. 3 от Закона за закрила на детето.

---

<sup>40</sup> Член 6(б) от Протокола от Палермо; Член 17 от Директивата за борба с трафика на хора; Член 16 от Директивата за правата на жертвите; Член 15 от Конвенцията на СЕ за борба с трафика на хора.

---



---

## Система за междуинституционално рефериране на конкретни случаи

Системата за междуинституционално рефериране на конкретни случаи улеснява комплексното, бързо и ефективно проследяване на всеки конкретен случай след получаване на сигнал от чужбина или от страната и включва система от органи на централно и местно ниво, които извършват репатриране, посрещане, идентифициране, извеждане от семейна среда, рехабилитация, реинтеграция на детето и проследяване на случая.

1. Системата от органи на централно ниво включва: Министерството на труда и социалната политика, Министерството на вътрешните работи, Министерството на външните работи, Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане, които работят координирано и в тясно сътрудничество с Националната комисия за борба с трафика на хора, Международната организация по миграция, Държавната агенция по национална сигурност и др.
2. Системата от органи на местно ниво с център Дирекция „Социално подпомагане“, Отдел за закрила на детето включва създаването на мултидисциплинарен екип, в който участват представители на: РУП на МВР по места, Регионален инспекторат по образованието, Регионален център по здравеопазване, Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, Местна комисия за борба с трафика на хора, Районна прокуратура, районен съд, управителен орган на кризисния център, специалист при доставчик на социална услуга в общността (ако и когато се ползва такъв) и други по преценка на Отдела за закрила на детето.

В случай че непридружено дете или дете, жертва на трафик, е чужд гражданин, с двойно гражданство или без гражданство на територията на Р България или има предоставена особена закрила по Закона за убежището и бежанците, се прилага Координационният механизъм, адаптиран към конкретния случай, като задължително се уведомява Държавна агенция за бежанците и Дирекция „Миграция“ – МВР, която издава разрешение за пребиваване в страната, както и Националната комисия за борба с трафика на хора.

---



---

### Етапи на Координационния механизъм

Етапите, през които преминава реферирането и обгрижването на конкретния случай, са следните:

1. получаване на сигнал за непридружено дете или дете, жертва на трафик, в чужбина и репатриране на детето в България;
2. посрещане на детето на територията на България и предприемане на подходяща мярка за закрила, съобразно особеностите на конкретния случай (настаняване в Кризисен център);
3. предприемане на дейности за закрила на местно ниво след настаняване в Кризисния център;
4. проследяване на случая за период от една година (в зависимост от периода до навършване на пълнолетие), с цел предотвратяване на ново въвличане на детето в трафик или извеждане извън страната;
5. правомощия на компетентните институции, съобразно етапите на рефериране и обгрижване на непридружените деца и децата, жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.



## ПРИМЕРИ ЗА ОБУЧИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

<b>Име</b>	Казус трафик на хора с цел трудова експлоатация – ЕС измерение
<b>Вид дейност</b>	Обсъждане на казус
<b>Продължителност</b>	60 мин.
<b>Платформа</b>	Платформа, която позволява работа по групи
<b>Електронни инструменти</b>	Описание на казуса Списък на индикаторите на МОТ за трафик с цел трудова експлоатация
<b>Цели и очаквани резултати</b>	Участниците да се запознаят с индикаторите за трафик на хора с цел трудова експлоатация, за да могат да идентифицират случаи на трафик с цел трудова експлоатация и да формулират въпроси към потенциалните жертви.
<b>Описание на дейността</b>	<u>Стъпка 1</u> Предоставете на участниците следния примерен казус (или подобен):  <i>Лилия е млада жена, която живее в малък град в България. Тя е безработна и живее заедно с майка си, която не работи поради увреждане, и по-малката си сестра. Тя среща Йордан, бивш съученик от същия град, който живее и работи в Унгария. Лилия споделя трудната си ситуация и той предлага да ѝ помогне да си намери работа в Унгария. След няколко месеца Йордан се връща в България и съобщава на Лилия, че ѝ е намерил работа като сезонен работник.</i>



	<p><i>Тя ще живее на мястото, където ще работи, и ще получава 800 евро. Йордан ще поеме транспортните ѝ разходи.</i></p> <p><i>След като пристигат на мястото, Лилия разбира, че ще живее заедно с още 18 жени в една стая. Тя работи по 12 часа шест дни в седмицата. След първия месец получава по-малко от 200 евро. Работодателят обяснява, че удръжката покрива транспортните разходи и настаняването. Следващия месец тя получава 250 евро. Работодателят обяснява, че удръжката покрива подкупи на властите, тъй като тя работи нелегално, като в същото време личната ѝ карта е взета под предлог да ѝ бъде издадено разрешение за работа. Лилия не говори езика и не познава никого там, тъй като междувременно Йордан изчезва.</i></p> <p><u>Стъпка 2</u></p> <p>Разделете участниците в няколко работни групи. Раздайте на всяка група казуса и списъка с индикатори за трафик на пълнолетни лица с цел трудова експлоатация.</p> <p>Дайте на участниците достатъчно време, за да идентифицират индикаторите за трафик с цел трудова експлоатация и да определят тяхната сила. Позовавайки се на индикаторите, нека участниците формулират въпроси, които да бъдат зададени на жертвата, за да се определи дали е жертва на трафик или на трудова експлоатация.</p> <p><u>Стъпка 3</u></p> <p>Помолете участниците допълнително да формулират въпроси към жертвата, които биха послужили за:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>● установяване на обстоятелствата и фактите по случая;</li><li>● установяване на всякакви рискове за нейната безопасност и безопасността на нейното семейство;</li><li>● установяване дали работодателят упражнява контрол върху жертвата.</li></ul>
Препратки	Индикатори на МОТ за трудова експлоатация



	<a href="https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf">https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf</a>
--	---

<b>Име</b>	<b>Казус трафик на хора с цел трудова експлоатация – измерение граждани на трети страни</b>
<b>Вид дейност</b>	Обсъждане на казус
<b>Продължителност</b>	60 мин.
<b>Платформа</b>	Платформа, която позволява работа по групи
<b>Електронни инструменти</b>	Описание на казуса Анализ на избрана съдебна практика в Доклада на Евроюст „Наказателно преследване на трафик на хора с цел трудова експлоатация“
<b>Цели и очаквани резултати</b>	Участниците да научат как да използват индикаторите за трафик на хора с цел трудова експлоатация, за да идентифицират случаи на трафик и да идентифицират различни уязвимости.
<b>Описание на дейността</b>	<u>Стъпка 1</u>  Предоставете на участниците следния примерен казус (или подобен):  <i>Джамила е принудена от семейството си да сключи традиционен (не граждански) брак в Буркина Фасо. По време на брака, който продължава 7 години, тя е жертва на сериозно физическо, психологическо и сексуално насилие и изолация. След пореден особено жесток инцидент Джамала се опитва да потърси помощ от родителите си. Поради традиционните си убеждения те ѝ отказват всякаква подкрепа и я принуждават да се върне при съпруга си.</i>



На по-късен етап Джамила все пак успява да избяга от съпруга си и да намери убежище при неин познат в Буркина Фасо, който ѝ казва, че мароканско семейство търси да наеме момиче от Буркина Фасо като прислужница в Гана. Мъжът обяснява, че тя ще се грижи за децата на семейството, и ѝ помага да си купи билет за автобус до Гана.

Първоначално Джамала се грижи за двете деца, а друго момиче е заето с домакинската работа. След известно време Джамала се премества със семейството в Мароко, където семейството има трето дете. Там Джамала се грижи съвсем сама и за трите деца, и за цялата домакинска работа в продължение на две години.

Работодателят на Джамала е назначен в посолството на Мароко в България. На Джамала е предложено да придружи семейството до София и да се грижи за децата срещу възнаграждение от 250 евро (тогава минималната работна заплата в България е 170 евро).

След пристигането си в България Джамала получава разрешение за временно пребиваване като обслужващ персонал в мароканското посолство, въпреки че работи в апартамента на семейството. Тя се грижи за трите деца и домакинството, спи в стаята на най-малкото дете и яде остатъците от храната на семейството. Работи извънредни часове, понякога до 18 часа на ден, и има един свободен ден, който може да използва само след като свърши цялата домакинска работа. Въпреки изтощението си Джамала се страхува, че ако не се представя добре, ще бъде върната в Буркина Фасо при нейния съпруг насилник. Освен това тя се страхува от високопоставената длъжност на нейния работодател.

Джамала подписва документи на български език, за които ѝ е обяснено, че са необходими за издаване на документ за самоличност. През по-голямата част от престоя си в България Джамала няма документ за самоличност, тъй като се твърди, че е изпратен в Мароко, за да ѝ бъде удължено разрешението за работа.

Същевременно, изтича мандатът на нейния работодател. Джамала разбира, че се очаква да се премести със семейството в Тунис. Страхувайки се, че ще продължи да работи при същите условия, Джамала избягва от дома на работодателя си.

Тя се качва на влак за Сърбия, но е върната в България, тъй като няма виза. Полицията я насочва към неправителствена организация, предоставяща правна помощ на мигранти и търсещи убежище лица.

Стъпка 2



---

	<p>Разделете участниците в няколко работни групи. Помолете ги да обсъдят дали това е случай на трафик на хора с цел трудова експлоатация или не чрез позоваване на съдебната практика в доклада на Евроюст.</p> <p><u>Стъпка 3</u></p> <p>Помолете участниците да формулират по-нататъшните стъпки, които биха предприели в качеството си на правен съветник на Джамала, за да осигурят престоя ѝ в страната. Помолете участниците да идентифицират различни уязвимости и да обсъдят как те могат да бъдат използвани в правни или административни процедури за узаконяване на престоя на Джамала в България.</p>
<b>Препратки</b>	<p>Eurojust Report (2015): Prosecuting Trafficking in Human Beings for the Purpose of Labour Exploitation, at <a href="https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Reports/2015-12_Report-on-prosecuting-TNB-labour-exploitation_EN.pdf">https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Reports/2015-12_Report-on-prosecuting-TNB-labour-exploitation_EN.pdf</a></p>



---

## Библиография

AbouZahr, C. „Safe Motherhood: a brief history of the global movement 1947–2002 in British Medical Bulletin, Volume 67, Issue 1, December, pp. 13–2.“ *British Medical Bulletin*, December 2013.

Alempijevic, D., D. Jecmenica, S. Pavlekic, S. Savic, and P. Aleksandric. „Forensic medical examination of victims of trafficking in human beings“, 2007.

American Bar Association - Task Force on Human Trafficking. „Voices for Victims: Lawyers Against Human Trafficking - Tool Kit for Bar Associations“, 2019.

ASAN. *Gender Sensitive Guideline for Handling Women Victims of Trafficking in Persons*. 2016.

Atewologun, D. „Intersectionality Theory and Practice“, 2018.

Baker, Carrie N. „Moving Beyond „Slaves, Sinners, and Saviors“: An Intersectional Feminist Analysis of US Sex-Trafficking Discourses, Law and Policy“. *Journal of Feminist Scholarship* 4 (Spring), 2018: 1-23.

Beirnaert, J. *Combatting trafficking in Human Beings for Labour Exploitation*. County Rijken, 2011.

Berbec, S., et al. „Action plan for developing victim-centred and trauma-informed criminal justice system. <http://re-just.prorefugiu.eu/categ>“, 2021.

BG Gov. „National Referral Mechanism for Support of Trafficked Persons“, 2016.

BKA. „Menschenhandel und Ausbeutung – Bundeslagebild 2019“, 2020.

Brunovskis, A, and R. Surtees. „Leaving the past behind? When victims of trafficking decline assistance. Summary report“, 2012.

Brunovskis, A., and A. Surtees. „Vulnerability and exploitation along the Balkan route: Identifying victims of human trafficking in Serbia“, 2017.

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. „Länderreport 27 Nigeria Menschenhandel zum Zwecke der sexuellen Ausbeutung“, 2020.



---

CEDAW. „General recommendation No. 38- seventy-seventh session, on trafficking in women and girls in the context of global migration“, 2020.

CoE/UN. „Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs,“ 2009.

Committee on the Elimination of Discrimination against Women. *General recommendation No. 38 (2020) on trafficking in women and girls in the context of global migration*. United Nations, 2020.

Constant, A., L. Gataullina, and F. Zimmermann. „Ethnosizing Immigrants“, 2006.

Council of Europe. „Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings“, 2005.

Cusveller, J., and E. Kleemans. „Fair compensation for victims of human trafficking? A case study of the Dutch injured party claim“, *International Review of Victimology*, April 2018.

de Jong, J., and F. Ambagtsheer. „Trafficking in human beings for the purpose of organ removal. Indicators for judicial and law enforcement authorities, transplant professionals and victim support workers“, 2015.

EC. „European Migration Network, Approaches to Unaccompanied Minors Following Status Determination in the EU Plus Norway, Synthesis report“. Brussels, 2018.

*Labour exploitation*. N.D.b. [https://ec.europa.eu/anti-trafficking/means-acts-purpose/labour-exploitation\\_en](https://ec.europa.eu/anti-trafficking/means-acts-purpose/labour-exploitation_en).

ECtHR. *HUDOC database*. N.D.

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>.

ECtHR. *Information Note on the Court's case-law 248*. Strasbourg: ECtHR, 2021.

EIGE. *Glossary & Thesaurus*. N.D. <https://eige.europa.eu/thesaurus>.

End slavery now. *Domestic Servitude*. N.D. <https://www.endslaverynow.org/learn/slavery-today/domestic-servitude>.

EUCPN. „Trafficking in Human Beings, Unaccompanied minors at risk: preventing child trafficking“. Brussels, 2020.



---

EUCPN. „Unaccompanied minors at risk: preventing child trafficking“, 2020.

European Commission. *Data collection on trafficking in human beings in the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020.

European Parliament. „Briefing - The gender dimension of human trafficking“, 2016.

EUROPOL. *Child sexual exploitation*. N.D. <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/>.

EUROPOL. „Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU“, 2018.

Europol. „Criminal Networks Involved in the Trafficking and Exploitation of Underage Victims in the European Union“, 2018.

EUROPOL. „Exploiting isolation Report“, 2020.

Forin, R. et al. „Trafficking along Migration Routes to Europe. Bridging the Gap between Migration, Asylum and Anti-Trafficking“, 2018.

FRA. *Guardianship Systems for Children Deprived of Parental Care in the European Union: With a Particular Focus on Their Role in Responding to Child Trafficking*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.

Frei, N. *Menschenhandel und Asyl: Die Umsetzung der völkerrechtlichen Verpflichtungen zum Opferschutz im schweizerischen Asylverfahren*. Baden-Baden: Nomos Verlag, 2018.

GRETA. „10th General Report on GRETA's activities“, 2021.

GRETA. „Compendium of Good Practices addressing trafficking of human beings for the purpose of Labour exploitation (GRETA)“, 2020.

GRETA. „Guidance note on preventing and combatting trafficking in human beings for the purpose of labour exploitation“, 2020b.

GRETA. „Human Trafficking for the Purpose of Labour Exploitation“, 2017.

---



---

GRETA. *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Germany*. Strasbourg: Council of Europe: Council of Europe, 2019.

GRETA. „Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the United Kingdom - Second evaluation round“, 2016.

GRETA. „Second Greta report on Germany“, 2019.

GRETA. „Second GRETA report on United Kingdom“, 2016.

Harris, R, and D. Goncalves. *Combatting Human Trafficking – A Career Guide for Lawyers and Law Students*. Harvard: Berbard Koteen Office of Public Interest Advising (OPIA) at Harvard Law School, 2017.

Hassemer, W.; Reemtsma, J. P. *Verbrechensopfer. Gesetz und Gerechtigkeit*. München: Beck, 2002.

Hersh, L. „Sex Trafficking Investigations and Prosecutions“. In *Lawyer’s Manual on Human Trafficking – Pursuing Justice for Victims*,, by J.L. Goodman and D.A. Leidholdt. 2013.

Hertfordshire Modern Slavery Partnership. *Hertfordshire Modern Slavery Partnership's istitutional webpage*. N.D. <https://www.stopexploitationherts.org.uk/media/docs/general-and-specific-exploitation-indicators-spot-the-signs.pdf#:~:text=2.%20INDICATORS%3A%20DOMESTIC%20SERVITUDE%20People%20who%20have%20been,Not%20eat%20with%20the%20rest%20of%20the%20family.>

Hofmann, R. *Ausländerrecht - AufenthG | AsylG | GG | FreizügG/EU | StAG | EU-Abkommen | Assoziationsrecht*. 2. Nomos: Baden-Baden , 2016.

ICAT. „Non-Punishment of victims of trafficking, Issue Brief Nr. 8“, 2020.

ICMPD. *Anti-Trafficking Training Material for Judges and Prosecutors Curriculum - Training Guide in EU Member States and Accession and Candidate Countries*. Vienna: ICMPD, 2006.

ILO. „Access to protection and remedy for vctims of human trafficking for the purpose of labour exploitation in Belgium and the Netherlands“, 2021.

„Forced Labour Convention“, *No.29, Article 2(1)*. 1930.

---



---

*Forced labour, modern slavery and human trafficking*. 2016. <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>.

ILO. „General Survey on Fundamental Rights – Giving globalization a human face“, 2012, para. 270.

ILO. „Operational indicators of trafficking in human beings“, 2009.

Inka, L. et al. „Handbook on counselling asylum seeking and refugee women victims of gender-based violence“, 2019.

IOM. „Migrants and Their Vulnerability to Human Trafficking, Modern Slavery and Forced Labour“, 2019.

IOM. „Trainer’s Manual Investigation Human Trafficking Cases“, 2018.

La Strada International. *Justice at Last’s Policy Paper*. Amsterdam: La Strada International, 2019.

La Strada International. „New EU Migration Pact increases risks of human trafficking“, 2020.

Laboratory to Combat human Trafficking. „Intersectionality and Human Trafficking Survivorship“, 2017.

NGC. „Gangs and Human Trafficking“, 2020.

Office of Justice Programs – Office for Victims of Crime: Training and Technical Assistance Center. „Human Trafficking Task Force e-Guide: Strengthening Collaborative Responses“. N.D.

Official Journal of the European Union. „Council EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings“, 2005.

Official Journal of the European Union. „Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA“, 2011.

Official Journal of the European Union. „Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA“, 2012.

---



---

OHCHR. „Children, women, migrants all at increased risk of exploitation and trafficking during second COVID wave, UN expert warns.“ *OHCHR-Display News*. 28 October 2020.

<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26443&LangID=E>.

OSCE. „How to prevent human trafficking for domestic servitude in diplomatic households and protect private domestic worker“, 2014.

„Applying Gender-Sensitive Approaches in Combating Trafficking in Human Beings“, *Occasional Paper No.10*, 2021.

OSCE. *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*. Vienna: OSCE, 2013.

OSCE/ODIHR. „National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook“, 2004.

Pascoal, R. *Motherhood in the Context of Human Trafficking and Sexual Exploitation. Studies on Nigerian and Romanian Women*. Springer, 2020.

Pates, R.; Leser, J.; Dölemeyer, A. „Schwierige Verhältnisse: Menschenhandelsopfer und Geschlecht in Gerichtsverfahren“. *Femina Politica*, n. 25 (2016).

Petrosya, S., and H. Khachatryan. *Human Trafficking – Manual for Lecturers and Students*. Yerevan: IOM, 2013.

PICUM. *What's happening to undocumented people during the COVID-19 pandemic?* 2020.

[https://picum.org/whats-happening-to-undocumented-people-during-the-covid-19-pandemic/?fbclid=IwAR3YQve69UkmbR7EN-CDHWhEIKuUO1B\\_jPx2aaHUc931JG\\_qYZqFT5uCjRM](https://picum.org/whats-happening-to-undocumented-people-during-the-covid-19-pandemic/?fbclid=IwAR3YQve69UkmbR7EN-CDHWhEIKuUO1B_jPx2aaHUc931JG_qYZqFT5uCjRM).

Planitzer, J., and H. e. Sax. *A Commentary on the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Vienna: Edward Elgar Publishing, 2020.

RACE in Europe. „Trafficking for Forced Criminal Activities and Begging in Europe. Exploratory Study and Good Practice Examples“, 2014.

Randle, L. „Risk Factors to the Sex Trafficking. Victimization of Female Refugee“, *Global connections*, 2020.

Schwander, M. *Das Opfer im Strafrecht*. Bern: Haupt Verlag: Haupt Verlag, 2019.



---

Seitz, J. „Entwicklung der Opferrechte im deutschen Strafprozess“. *Kriminalistik*, 2018.

Siniscalchi, A.; Fecko, C. M.; Ahmad, H. „Services for Trafficking Victims: A Brief Guide for Lawyers.“ In *Lawyer’s Manual on Human Trafficking – Pursuing Justice for Victims*, di J.L. Goodman e D.A. Leidholdt. 2013.

Sorensen, J., S. Piazzano, O. DiPretoro, and C. O’Donnell. *Addressing Inter-linkages between Gender-Based Violence and Trafficking in Persons to Prevent Reinforcement of Inequalities*. Winrock International, 2012.

Sullivan, M. *Child Sex Abuse Livestreams Increase During Coronavirus Lockdowns*. 2020.

<https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/08/828827926/child-sex-abuse-livestreams-increase-during-coronavirus-lockdowns?t=1623836551469>.

Sunde, J. *Child Sexual Grooming: An exploratory study into the grooming of sexually exploited boys*. University of Derby, 2018.

Supreme Court of the State of New York. „Lawyer’s manual on Human Trafficking: Pursuing justice for victims“. Appellate Division, First Department, 2013.

Thomson, M. *Online child abuse rising during lockdown warn police*. 2020. <https://www.bbc.com/news/world-52773344>.

U.S. Department of Homeland Security. „Law Enforcement – A victim-centred approach“. N.D.

UK Gov. *Sextortion (webcam blackmail)*. N.D. <https://nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/kidnap-and-extortion/sextortion-webcam-blackmail>.

„What is forced marriage?“ N.D.

[https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/879929/What\\_Is\\_Forced\\_Marriage\\_leaflet.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/879929/What_Is_Forced_Marriage_leaflet.pdf).

UN Department of Economic and Social Affairs. „Prejudice and discrimination: Barriers to social inclusion“, 2018.

UN General Assembly. „Trafficking in women and girls - Report of the Secretary-General“, 2020.

UN news. *Report reveals linkages between human trafficking and forced marriage*. 2020.

<https://news.un.org/en/story/2020/10/1074892>.

---



---

UN Women, OSCE, ODHHR. „GUIDANCE Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic“, 2020.

*GUIDANCE Addressing Emerging Human Trafficking Trends and Consequences of the COVID-19 Pandemic*. 2020.

UNHCR. *Global Trends 2019*. 2020. <https://www.unhcr.org/flagship-reports/globaltrends/globaltrends2019/>.

UNHCR. „Guidelines on International Protection No. 1: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees (HCR/GIP/02/01)“, 2001.

UNHCR. „GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“, 2002.

UNHCR. „International Conference on the interface between trafficking in human beings and asylum - Report, 23“, 2016.

UNICEF. „Reference Guide on Protecting the Rights of Child Victims of Trafficking in Europe“, 2006.

UNICEF USA. „Domestic Violence and Human Trafficking“, 2017.

UNODC. *Female victims of trafficking for sexual exploitation as defendants – A case law analysis*. Vienna: UNODC, 2020c.

UNODC. „Global Report on Trafficking in Persons“, 2020.

UNODC. „Global report on trafficking in persons 2020“, 2021.

*Human Trafficking Knowledge Portal - Case Law Database*. N.D.  
<https://sherloc.unodc.org/cld/v3/htms/cldb/index.html?lng=en>.

UNODC. *Legislative Guide for the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Vienna: UNODC, 2020b.

UNODC. *Model Legislative Provisions against trafficking in persons*. Vienna: UNODC, 2020d.

---



---

US dep. of State. „Trafficking in person report“, 2019.

VV.AA. „Guide for integrated service provision to support access to employment for Third Country National Women Victims of Trafficking for sexual exploitation“, 2020.

VV.AA. „Trafficking for Labour Exploitation – Tackling Group Cases“, 2011.

Wang, Z., T. de Graaf, and P. Nijkamp. „Barriers of Culture, Networks, and Language in International Migration: A Review“. *Region - The Journal of ERSA*, 2018.

Wells, A., D. Freudenberg, M. Levander, and al. *Training Manual - gender-based violence against refugee asylum-seeking women – Training Manual CCM-GBV project*. Boppard: SOLWODI Deutschland e.V., 2019.

Wirtz et al. „Development of a screening tool to identify female survivors of gender-based violence in a humanitarian setting: qualitative evidence from research among refugees in Ethiopia“. *Conflict and Health*, no. 7 (2013).

Women’s Link Wordwilde. „Mothers in Human Trafficking Networks Robbed of Their Rights“, 2018.

Yonkova, Dr. N. *Assisting Trafficked Women Assisting Trafficked - Best Practice Principles of Assistance to Migrant Female Victims of Trafficking for Sexual Exploitation*. Dublin & Brussels: ASSIST & ENOMW, 2020.



[www.activateproject.eu](http://www.activateproject.eu)

